

De consideratione

<https://hdl.handle.net/1874/304384>

2
2
Incipit liber primus beati bernardi de consideratione ad eugenium papam

Mobit animū dicere aliquid quod te papa beatissime euge-
ni vel edificet vel delectet vel consoletur. Sed nescio quomodo
vult et non vult exire leta quidem sed lenta oratio: dum
certatim illi contraria impare contendunt maiestas atque a-
mor. **R**empe urget ille: inhibet illa. Sed interuenit dignatio tua. quia
hoc ipsum non precipis sed petis: cum precipe magis te deceat. **M**aiestate
igitur tam dignanter cedente: quid ni cedat pudor? **Q**uid enim si cathe-
dram ascendisti: **N**ec si abules super pennas ventorum: subduceris affectui
Amor dominum nescit: agnoscit filium et in insulis: per se satis subiectus est: ob-
sequitur sponte. gratis optemperat. libere reueretur. **N**on sic aliqui non sic
sed aut timore impelluntur ad ista aut cupiditate. **H**ij sunt qui in facie benedi-
cunt: mala autem in cordibus eorum. **B**landiuntur coram: in necessitate deficiunt. **A**t
caritas nunquam excidit. **E**go ut verum fatear matris sum liberatus officio:
sed non depredatus affectu. **O**lim michi inuisceratus es: non tam facile eru-
eris. **A**scende in celos descende in abissos. non recedes a me: sequar te quomodo-
cumque ieris. **A**maui pauperem: amabo pauperum et diuitum patrem. **N**on enim
si bene te noui quia pater pauperum factus: ideo non pauper spiritus es. **H**anc
in te mutationem factam esse confido. non de te: nec priori statui successisse
promotionem. sed accessisse. **N**onebo proinde te non ut magister: sed ut matrem
plane ut amas. **A**mans magis videar: sed ei qui non amat. ei qui vim
non sentit amoris. **U**nde iam ergo incipiam? **L**ibet ab occupationibus tuis
quia in hijs maxime condoleo tibi. **C**ondoleo dixerim: si tamen doles et tu.
Alioquin doleo magis dixisse debueri: quia non est condolere. ubi nemo
qui doleat. **I**taque si doles. condoleo. si non. doleo tamen: et maxime sciens a
salute longius absistere membrum quod obstupuit: et egrum sese non sentientem
periculosius laborare. **A**bstulit autem ut de te id suspicer. **N**oui quibus delicijs
dulcis quietis tue. non longe ante. hac fruebare: non potes desueuisse tam
cito: ita subito non dolere nunc subtractas. **P**lagam reces dolore non ca-
ret: neque ei iam occalluit vulnus. nec in tam breui versum in insensibile est

Quinque si non si dissimules: non dæst tibi iugis materia iusti doloris a
cotidianis iacturis. Inuitus ni fallos auelleris a tue rachelis amplexi
bus: et quociens id pati contigerit. tociens dolor tuus renouetur. ne-
cesse est. At quando non contigit? Quociens vis et incassum? quociens
moues et non promoues? quociens conaris et non datur ultra? eniteris
et non parturis? temptas et abzipis: et ubi incipis ibi deficis: et dum
adhuc ordiris succidunt te. Venerunt filij vsq; a partum vt ait ppheta:
et vires non habet pturiens. **Nosti hoc?** Nemo te melius. Attrite frō
tis es. et instar vitule effraym doctus diligere trituram: si pace tua sic
se tue res habent. **Absit.** Hec est pars illius qui datus est in reprobum
sensum. **Ab hñs sane cupio tibi pacem: non cum his.** Nichil pl? metuo ti
bi pace ista. **Miraris si vmq; possit accidere?** Eciã dico tibi: si res vt as
solet per cōsuetudinē in icuriã venerit. **Noli nimis credere affectui tuo**
qui nūc ē. **Nil tam fixū aīo: qđ negledu et tēpore non obsolescat.** Pulne
ri vetusto et neglecto callus obducitur: et eo isanabile quo insensibi-
le fit. **Deniq; dolor continu? et acerb?: diurn? esse non patit̃.** Nam
si aliunde non extundit̃: necē ē cedat vel sibi. **Enīvero cito aut de reme-
dio consolationē recipiet: aut de assiduitate stuporem.** Quid non iuer-
tat cōsuetudo? **Quid non assiduitate duret?** **Quid nō vsui cedat?** **Quā-
tis qui pre amaritudine prius exhorrebant vsu ipso male in dulce con-
uersum est.** **Audi iustum quid lamentet̃ super huiusmoī.** **Que prius no-
lebat tangere aīa mea: nūc pre angustia cibi mei sunt.** **Primū tibi im-
portabile videbit̃ aliquid? pcessu t̃pis si assuescas iudicabis non adeo
graue? paulopost et leue senties? paulopost nec senties: paulopost etiam
delectabit̃.** **Ita paulatim in cordis duriciam itur: et ex illa in auersio-
nem.** **Sic grauis et continuus dolor. citum vt dixi habiturus est exi-
tum: aut sanitatem profecto aut insensibilitatem.** **Hinc proslus hinc ti-
bi timui semper et timeo: ne dilato remedio dolorem non sustinens. p
iculo te irreuocabiliter desperatus immergas.** **De reoz inq; ne in medi-
is occupationibus quoniam multe sunt. dum diffidis frontem dures: et
ita sensim teipsum quodammodo sensu priues iusti vt̃ilis q; doloris.**

3

Multo prudenti⁹ te tali subtrahas vel ad tēpus: ꝯ paciare trahi ab ip-
sis. et certe paulatim duci quo tu nō vis. **Q**ueris quo? Ad cor durū. Ne
pgas querere qđ illđ sit: si nō expauisti tuū est hoc: solū est cor durum
qđ semetipm̄ non exhorret qz nec sentit. **Q**uid me iterrogas? **I**nterro-
ga pharaonē. **N**emo duri cordis salutē vmq̄ adept⁹ ē: nisi quē forte mi-
seras deus abstulit ab eo iuxta pphetā lapideū cor. et dedit cor carneum
Quid ergo cor durū? **I**pm̄ est qđ nec cōpunctione scindit. nec pietate
mollit. nec mouet ꝑcibus: minis non cedit: flagellis duratur. **I**ngratū
ad bñficia ē. ad consilia ifidum. ad iudicia seuū. iuerendum ad turpia
ipaidū ad picula. inhuānum ad huāna. temerariū ī diuina: ꝑteritorū
obliuiscēs ꝑntium negligēs. futura non ꝑreuidens. **I**pm̄ ē cui ꝑreterito-
rū ꝑter solas iurias nichil oīno nō ꝑterit: ꝑntiū nichil non perit: fu-
turoꝝ nulla. nisi forte ad vlciscendū ꝑspectio seu ꝑparatio ē. **E**t vt ī
breui cuncta horribilis mali mala cōplectar: ipm̄ est qđ nec deum timz
nec hoīem reueret. **E**n quo trahere te hñt occupatioēs he maledicte: si
tñ pergis vt cepisti dare ita te totū illis. nil tui tibi relinquēs. **P**erđ
tēpus: et si licet nunc alterū me tibi exhibere ietro. tu qđ in his stulto
laboze consumeris: qui non sit nisi afflictio spūs. euisceratio mētis: eua-
cuatio grē. **N**ā fruct⁹ horum qđ nisi aranearū tele? **Q**ueso te quale est
istud de mane vsqz ad vespam litigare? aut litigātes audire? **E**t vtinā
sufficeret diei malicia sua. **N**on sunt libere noctes. **D**ix relinquit neci-
tati nature qđ corpusculi pausationi sufficiat: et rursus ad iurgiaurgi
tur. **D**ies diei eructat lites: et nox nocti īdicat maliciā: vsqz adeo non
est respirare in bonis. non ē alternā capescē requiē. nō vel rara iterferi-
ocia. **N**on ambigo te qđ ista deplozare: at frustra istud si non emēdare
studueris. **I**nterim tñ sic semp facias hortoz: nec te vmq̄ ad ista dura-
ueris quo libet vsu vel assiduitate. **P**ercussit eos et nō doluerūt ait d̄s
Nichil tibi et illis. **I**usti poti⁹ tibi aptare curato et affectionē et vocē
qui ait. **Q**ue est enī fortitudo mea vt sustineā? aut quis finis meus vt
pacientē agā? **N**ec fortitudo lapidū fortitudo mea: nec caro mea enea ē
Magna virtus paciē: sed non hanc tibi ad ista optauerim. **I**nterdum

impacientem esse probali⁹. **Tu** ne approbes illozum pacienciam quib⁹
paulus dicebat: libenter suffertis insipientes. cum sitis ipsi sapientes.
Ni fallos hyronia erat. et non laus. sed suggillatio quorūdam mansue-
tudinis: qui quasi datis manib⁹ pseudo aplis a quibus fere subducti e-
rant. ad queq; ipsozum peregrina et pzaua docmata trahi se patientis-
tissime ferrent. **Unde** et subdit. sustinetis inquit enī si quis in seruitu-
tem redigit. **Non** bona patia. cum possis esse liber. seruū te pmittere fi-
eri. **Nolo** dissimules seruitutē: inq̄ certe in dies dum nescis redigeris.
Debetati corō indicū est ppriam nō sentire continuā vexationē. **De**xa-
tio dat itellcū auditui ait quidā. **Verū** est sed si nimia non fuerit. **Nā**
si sit: non plane itellcū dat sed contēptum. **Deniq;** ipius cū venerit
in pfundū maloz contempnit. **E**rgiscere ergo: et pessime seruitutis iu-
gum iā iamq; iminens. ymmo iā non modice pmens. nō tm caue sz hoz-
re. **An** idēo non seru⁹? quia non vni seruis sed oibus? **Nulla** turpior ser-
uit⁹ grauior ve q̄ iudeoz? quā quocūq; ierint post se trahunt: et vbiq;
dominos iueniunt suos. **Tu** q̄ dic queso vbi vmq; sis liber. vbi tut⁹
vbi tuus? **V**biq; strepitus vbiq; tumultus. vbiq; iugum tue seruitutis
tue premit. **Rec** michi tñ reponas nunc apli vocem qua ait. **Cum** liber
essem ab oibus: oim me seruū feci. **Longe** est istud a te. **Nunq̄** hac ille
seruitute hominibus inseruiebat in acquisitione turpis questus. **Num-**
quid ad eum de toto orbe confluebant ambitiosi. auari. symoniaci. sa-
cilegi. concubinarii. incestuosi. et quecūq; istiusmoi monstra hominum?
vt ipsi⁹ apostolica auctoritate vel optinerēt honores ecclesiasticos vel
retinerent. **Ergo** se seruū fecit homo cui viuere xps erat. et mori lucrū
vt plures lucrifaceret xpo. non vt lucra augeret auaricie. **Non** ē igit̄
quod de sollertissima pauli industria. et caritate tam libera q̄ liberali
seruili conuersationi tue patrociniū. sumas **Qm̄** tuo digni⁹ apostolatu
q̄ salubrius tue conscie. qm̄ fructuosius ecclesie dī audias poti⁹ ipsum
dicentē. **Oracio** empti estis: nolite effici serui hoim. **Quid** seruilius in-
digni⁹ q; presertim summo pontifici? q̄ nō dico omī die sed pene omī
hora iudare talib⁹ reb⁹ et pro talibus? **Deniq;** qñ oramus? **Quando**

docem⁹ p̄p̄os. Qñ edificabim⁹ ecciam. Qñ meditatur in lege. Et qui
dem cotidie perstreput in palatio leges: s; iustiniani nō dñi. Juste ne et
istud: tu videris. **R**ā certe lex dñi imaculata. conuertens aīas: he autē
non tā leges q̄ lites sunt et cauillatioēs subuertētes iudiciū. **T**u ergo
pastoz et ep̄us aīaz qua mēte obsecro sustines corā te semp silere illam
garrire istas. **F**allos si nō mouet tibi scrupulū p̄uersitas hec. **P**uto q̄
et iterdū cōpellat clamare ad dñm cū p̄pheta. **R**arrauerūt m̄ iniq̄ fabu
laticēs sed non vt lex tua. **E**rgo et te audes libez p̄fiteri sub tā graui
mole iconuenientie hui⁹: et cui fas nō sit ceruicē subducē. **R**ā si potes
et non vis: multomagis seru⁹ h⁹ ipsius tā peruerse voluntatis tue. **A**n
non seru⁹ cui dñatur iniq̄tas. **E**t maxie: nisi tu forte idignius iudi
ces hoīem tibi q̄ viciū dominari. **Q**uid it̄erest volēs seruias an iuit⁹.
Ram et si coacta seruit⁹ miserabilior: si affectata miserior est. **E**t quid
me vis facere iniq̄s. **U**t tibi ab his occupationib⁹ parcas. **I**mpossibile
fortasse respondebis: facilius cathedre valedicere posse. **R**ecte hoc si rū
pere et non magis it̄erumpe ista hortarer. **A**udi ergo q̄d redarguā.
quid suadeā. **S**i q̄d viuīs. si q̄d sapīs. totū das actiōi: cōsideratiōi nich
il. **L**audo te: in hoc non laudo. **P**uto q̄d et nemo qui a salomone audi
erit: qui minorat̄ actu p̄cipiet sapiāz. **C**erte nec ipsi actiōi expedit: cō
sideratione non p̄ueniri. **S**i it̄e tot⁹ esse vis oīm istar illi⁹ qui omib⁹
oīa factus est: laudo huānitatem. sed si plena sit. **Q**uomō autem plena
te excluso. **E**t tu homo es. **E**rgo vt it̄egra sit et plena sit huānitas: col
ligat et te intra se sin⁹ qui oēs recipit. **A**lioquī quid tibi p̄dest iuxta
verbū dñi si vniuersos lucreris: te vnū p̄dens. q̄obrem cum oēs te ha
beāt: **E**sto eciā tu ex habentib⁹ vnus. **Q**uid solus fraudaris munē tui
Usq̄quo vadens spūs et non rediēs. **U**sq̄quo nō recipis te et ipse it̄er
alios vice tua. **S**apientibus et insipientib⁹ debitoz es. et soli negas te
tibi. **S**tultus et sapiens. seruus et liber. diues et pauper. vir et femīa
senex et iuuenis. clericus et laicus. iustus et impius oēs participant te.
oēs de fonte publico bibunt p̄ctore tuo: et tu seorsum sitiēs stabis. **S**i
maledictus qui p̄tem suā facit exteriorē. quid ille qui se penit⁹ reddit

exptem: Sane diriuentur aque tue in plateas: hoies et iumenta et pe
coza bibant ex eis: quin et camelis pueri abzabe potu tribuas. Sed i
ter ceteros bibe tu de fonte putei tui. Alien? iquit no bibat ex eo. Nu
quid tu alienus? Cui non alienus? si tibi es: Deniqz qui sibi neq? cui
bonus? Memento proinde no dico sp non dico sepe: sed vel interdum
reddere teipsum tibi. Utere tu qz te iter multos: aut certe post multos
Quid indulgent? Hoc eni dico scdm indulgencia: non scdm iudicium
Puto et ipso aplo indulgentiore me in hac parte. Ergo plus qm opoz
teat inquis. Non inficioz. Quid si ita oportet? Nam tu vt confido nos
tra non eris meticulosa infozmatione contentus: sed habundabis ma
gis. Sane sic decet te scilicet habundacioze q me audatioze esse. Ego
qz in tuci? iudico apud maiestate timiditate q temeritate periclitari.
Et fortassis no secus moueri oportuit sapientem: vt sit qb scriptu e. Da
occasione sapienti: et sapientioz erit. Audi tn aplm quid de huiusmodi
sentiat. Sic no e sapiens inf nos q iudicet ait ille infrem et frem? Et
infert. Ad ignominia vobis dico. Contemptibiliozes qui sunt i ecclesia:
illos constituite ad iudiciu. Itaqz scdm apostolu idigne tibi vsurpas tu
aplicus officiu vile. gradu contemptibiliu. Dn et dicebat epus epm iustru
ens. Nemo militans deo. iplicat se negotijs secularib?. Ego aut parco
tibi. Non ei fortia loquoz: sed possibilis. Putas ne hec tpa sustineret si
hoibus litigantib? pro terrena hereditate et flagitantib? abs te iudi
ciu voce dni tui rnderes? o hoies quis me constituit iudice sup vos? In
quale mox iudiciu tu venires? Quid dicit ho rustican? et iperit?. ig
noras primatu suu. ignoras summa et pexcelsam sedem. derogas aposto
lice dignitati. Et tn no monstrabunt puto qui hec diceret vbi aliqui qspi
am apostoloru iudex sederit hoim? aut diuisoz terminoz: a distributoz e
raz. Stetisse deniqz lego apostolos iudicandos: sedisse iudicantes non
lego. Erit istud no fuit. Itane iminutoz est dignitatis seruo si no vult
esse maioz dno suo? a discipul? si non vult ee maioz eo q se misit? a fi
lius si non trasgredit? e minus quos posuerit pres sui? Quis me consti
tuit iudice ait ille mgr et dns? et erit iuria seruo discipuloz nisi iudi

5
cet vniuersos: **M**ichi tñ non videt bono estimatoz rex qui indignu pu-
tat aplis seu aplicis viris no iudicare de talib9: quib9 datu e iudiciu i
maioza. **Q**uid ni contempnat iudicare de terrenis possessiuculis hoim? q
in celestib9 et angelos iudicabunt: **E**rgo i criminib9 non in possessionib9
ptas via. ppter illa siquidem et non ppter has accepisti clauas regni ce-
loz: puaricatozes utiqz exclusuri. non possessozes. **U**t sciatis ait qz fili9
hois ptatem h3 in terra dimittē peccā. et cetera. **Q**uenā tibi maioz vide-
tur et dignitas et ptas dimittēdi peccī. an pdia diuidēdi? **S**3 non est
compatio. **H**abēt hec ifima et terrena iudices suos: reges et pncipes
terre. **Q**uid fines alienos iuaditis? **Q**uid falcem vrām in alienā messem
extenditis? **N**on qz indigni vos. sed qz indignu vobis talib9 insistere:
quippe potiorib9 occupatis. **D**eniqz vbi necitas exigit: audi qd aplus
censeat. **S**i enī in vobis iudicabit hic mund9? indigni estis qui de mi-
mis iudicetis? **S**ed ali9 est incident excurrē in ista causa qdem vrgēte
ali9 vltro incūbere istis tāq̄ magnis dignisqz tali et talii intentione
reb9. **I**taqz hec et innumera talia dicere: si fortia dicere. si recta si since-
ra. **N**ūc aut qm dies mali sunt. sufficit interī amonitū esse non totū te
nec sp dare adioni: sed considerationi aliquid tui et cordō et tēporis se-
questrare. **H**oc aut dico necitatē intues non equitatē: q̄qm non sit pre-
ter equū cedere necitati. **N**ā si licerz qd decet: absolute p oia et in oib9
preferendā. et vel solam vel maxime colendā eam que ad omia valet
idest pietatē p̄sus irrefragabilis rō monstrat. **Q**uid si sit pietas. quis?
Vacare considerationi. **D**icas forsitā in hō dissentire me ab illo qui pie-
tatē diffinit cultū dei. **N**on ē ita. **S**i bñ consideras illi9 sensum meis ex-
pressi verbis: et si tñ ex pte. **Q**uid tā ptinēs ad cultū dei. q̄ qd ipse hoz-
tat in psalmo: vacate videte et qm ego sum ds. **Q**d sanū i partib9 con-
siderationis p̄cipuū ē. **Q**uid deīn tam valens ad oia? **Q**ue ipsius quoqz
adionis ptes benigna qdam p̄sumptioē suas facit: p̄agendo qdamō
et p̄ordinādo q̄ agēda sūt. **N**ecessarie sane. ne forte q̄ p̄uila et p̄me-
ditata. poterāt esse p̄ficuo: p̄cipitata magis piculo fiāt. **Q**d tibi m3 si
recozdaris i ipsis adioib9 cāp et in magnis q̄busqz negocijs magna

ve consilijs rex frequentē accidisse non ābigō. Et primū q̄dem ipm̄ fon-
tē suū. i. mentē de qua oriē purificat consideratio. Dein regit affectus.
dirigit adq̄. corrigit excessus. cōpoit mores. vitā honestat et ordinat
postremo dīnax piter et huānarū rex sciam confert. **Hec ē q̄ confusa**
discrimiat. hyācia cogit. spsa colligit. secreta rimat. vera vestigat: ve-
risilia exaiat: ficta et fucata explozat. **Hec ē q̄ agēda p̄ordinat. acta re**
cogitat: vt nichil in mēte residat ā incorrēctū. ā corrēctione egēs. **Hec**
est q̄ in p̄speris aduersa p̄sentit. in aduersis q̄si non sentit. quoz altm̄
fortitudis. alterū p̄udentie ē. **Ibi eciā aduertē tibi ē suauissimū quēdā**
concentū cōplexūq̄ virtutū. atq̄ alterā pendere ex altera: sicut hoc loco
vides fortitudis matrē esse p̄udentiā nec fortitudinē s̄z temeritatē esse
quēlibet ausum quē nō pturiuit p̄udentia. **Hec itē ē q̄ iter voluptates**
et necitates media q̄si quēdā arbitra sedens vtriq̄ certis limitib⁹ dis-
termiat fines: illis assignās et p̄bens q̄d satis est. illis q̄d nimis est de-
mēs. et sic exalt utro terciā formās virtutē q̄ dicūt tēperanciā. **Rempe**
intēperantē ipsa consideratio censet. tā eū q̄ necessarijs p̄timaciē demit
quā qui idulget supfluis. **Non est ḡo tēperancia in solis resecandis su-**
perfluis: est et in admittēdis necessarijs. **Hui⁹ snie aplūs non factoz tm̄**
s̄z actoz esse vidēt: q̄ curā carnis n̄re docet non pfici i desiderio. **Dicēs**
siq̄dem curā carnis non pfici supflua cobibet: addens i desiderio necessa-
ria non excludit. **Dñ michi vidēt nō oio absurde diffinire tēperatiā qui**
hāc nec p̄cidere necitatē: nec excedere dicat. **Iuxta illud phi. Ne quid**
nimis. **Iā de iusticia q̄ vna ex quatuor ē. nonne constat consideratione**
mentē p̄ueniri: vt se formet in ea? De ei necē est p̄zi⁹ cogitet. vt ex
se nozmā ducat iusticie: nec factura vtriq̄ alteri q̄d sibi fieri nolit. nec
q̄d sibi fieri velit negatura. **In his nēpe duob⁹ liquet integrū esse iusti-**
cie statū. **Sed nec ipsa solitaria est.** **Intuere etēi nūc mecū eciā h⁹ pul-**
chrā connexionē et coherentiā cū temperācia et itē ambaz cū duab⁹
superiorib⁹. i. p̄udentia et fortitudine. **Nā cū iusticie dicat porcio. q̄d**
sibi nōvult fieri q̄s alij nō facē porro p̄fectio q̄d ait dñs q̄cūq̄ vultis vt
faciāt vobis hoīes et vos facite illis: neutrum hoz erit nisi ipsa volūtas

de qua tota ducit forma sic ordinata fuerit ut nec velit aliquid superfluū. nec necessariū quid supsticiose nolit: qđ quidem tēperātie est. Deniq; et ipsi iusticie ut iusta sit: temperācia modū īponit. **N**oli nimirū esse iustū ait sapiēs: oñdens p̄ h̄ mīme appbrandā iusticiā q̄ temperātie moderamine non frenet. **Q**uid qđ et ipsa sapientia hoc tēperancie frenum non respuit? dicente paulo scđm sapienciā sibi a dō datā. non pl̄ sapere qđ oportet sapere: sed sapere ad sobrietatē. **S**ed et ecōuerso qđ temperātie necessaria iusticie sit: ostēdit dñs in euāgelio arguēs illoz temperantiā qui abstinebāt ut viderent hominib; ieiunātes erat in cibo tēperātia. sed non iusticia in aīa: quia non dō placere sed hoībus intendebāt. **Q**uo rursus illa vel ista sine fortitudine? cū constet fortitudini esse. et non mediocris cohibere velle et nolle suū. inter āgustias parus et nimis? ut sit contenta voluntas mō illo medio nudo puro solo constāte sibi equali vndiq; sui vtpote ex oī parte paritē circūciso qđ solū constat esse virtutis. **D**icito michi queso si potes cuiā potissimū triū hāz virtutum meditullium hoc dādum censeas: qđ ita cunctis contēminum est ut videat̄ ap̄rium singularū. **A**n ipsum virtus est et nichil aliud. **S**i sic. virtus non est multiplex: sed essent oēs vna. **A**n potius qz sine eo virtus non est. oīm quodāmō ītima vis vna est et medulla virtutū? in qua sit vniuntē ut vna p̄n̄ videant̄ oēs? presertī qđ non illō participando coīcant: sed totū a singulis atz integrū possidet. **V**erbi causa. **Q**uid tā iusticie qđ modus? **A**lioquin si quid extra modū relinqt? nō plane cuiq; tribuit qđ suū ē: qđ tñ suū ipsi est facere. **Q**uid tam rursus temperātie. que non aliunde profecto tēperātia est nisi quod nil imoderatum admittit? **S**ed puto fatebre etiā nō minus esse fortitudinis cum vel maxime ipsa sit que ab irruentib; vicijis et quasi suffocare hīc et īde conantib; purum illud potēter eruit: et vendicat ī quoddā stabile fundamentū boni sedemq; virtutis. **E**rgo modū tenere iusticia est. temperantia est fortitudo est. **S**ed vide ne in hoc differant ut iusticie quidem in affectu res sit: a fortitudine aut efficaciatia ei;: porro possessio atz vsus apud temperātiā. **R**estat ut doceam; ab hac coīone prudentiam

non excludi. Nonne ipsa est. que modū diu animi neglectū. post habitū
et viciozū iuidia quasi in abditiis reclusum et coopertū quadā vetusta
tis caligie prior reperit et aduertit. Propterea dico tibi a paucis ad
uertit: qz paucorū prudencia ē. Iusticia itaqz qrit: prudentia inuenit.
Vendicat fortitudo: temperātia possidet. Non michi hoc loco ppositum
de virtutib9 disputare: sed hec dixerim hortās ad vacandū considera
tioni. cui9 bñficio hec et similia aduertunt. Cui tā pio tāqz vtili ocio
nullā in vita opam dare: nonne vitā pdere ē? Quid tamē? Si te phie
huic totū repente deuoueris: qā pdecessores tui non ita consueuerūt.
eris molestus q̄ plurib9: q̄i qui a patrū vestigijs deuiaris. Nepe id vi
deberis agere in suggillationem eorum. Sed et notabere vulgari pro
uerbio. qui hoc facit qd nullus. miratur om̄s: veluti qui cupias ammi
rationi fore. Nec potes eorum simul et subito vel errata corrigere: vel
excessus redigere in modū. Erit cum accepis tēpus vt scdm sapiam tū
bi a deo datā paulatī et oportuē id studeas. Interim sane malo alternis
vtē i bonū qd potes. Qm̄ p̄ si de bonis et nō de nouis suām9 exēplo: nō
desuere romani pontifices qui sibi ocia int̄ maxima negotia iuenirēt.
Obsidio vrb̄i et barbaricus ensis ciuū ceruicib9 iminebat: nūquid tū
istud bt̄m papā gregoriū terruit quo minus sapiam scriberet in ocio?
Eo nēpe t̄pis qd exē9 ipsi9 verbis liquet obscurissimā et extremā ptem
ezechielis tā diligenti q̄ elegāter exposuit. Sz esto ali9 ioleuit mos di
es ali9 sunt. et ali9 hoīm mozes: et t̄pa periculosa non istant iā sed exis
tant. Fraus et circūuentio et violentia: iualuere super terrā. Calump
niatorū multi: defensor rarus. Obiqz potentiores opprimūt pauperiores
non possum9 desse oppressis. non negare iudiciū iniuriā patientib9. Ni
si agitentē cause. audiantē partes iter partes: iudicari quid potest. Agi
tentē cause: sed sicut oportet. Nam is modus qui frequentatur execrabi
lis plane: et qui non dico ecciam. sed nec forū deceret. Mior nāqz quē
admodū religiose aures tue audire sustinet huiuscemōi disputationes
aduocatozū. et pugnas verborum: que magis ad subuersionē q̄ ad in
uentionē pficiūt veritatis. Corrige prauū morē: et p̄cide linguas vani

7
loquas: et labia dolosa claudere. **H**i sunt qui docuerunt linguas suas loqui mendacium: disertum aduersus iusticiam. eruditi pro falsitate. **S**apientes sunt ut faciant mala: eloquentes ut impugnent verum. **H**ii sunt qui instruunt a quibus fuerant instruendi: astruunt non comperta sed sua: instruunt de proprio calumpnias innocentie: destruunt simplicitatem veritatis: obstruunt iudicij vias. **N**ichil ita absque labore manifestam facit veritatem: ut brevis et pura narratio. **E**rgo illas quas ad te necesse erit intrare causas. neque eis omnes necesse erit. diligenter veli si breuiter decidere assuescas: frustratoriasque et venatorias procidere dilaciones. **C**ausa vidue intret ad te: causa pauperis et eius qui non habet quod det. **A**liis alias multas poteris committere terminandas: quoniam plures nec dignas audientia iudicare. **Q**uid enim opus est admittere illos: quorum peccata manifesta sunt precedentia ad iudicium. **T**anta est impudentia nonnullorum ut cum manifeste ambitionis purigine scateat tota facies cause eorum. non erubescant audientiam flagitare: publicantes semetipsos ad multorum conscientias. in quo vel sue solius satis poterant confundi iudicio. **N**on fuit qui retunderet attritas frontes: et ideo plures facti sunt et magis induruerunt. **S**ed nescio quomodo viciosus conscientias viciorum non refugit: et ubi omnes sordant vni fetor minimè sentit. **Q**uis enim verbi causa vniquam auarus auarum. imundus imundum. luxuriosus luxuriosum erubuit. **P**lena est ambitio ecclesie: non est iam quod horreat in studiis et molitionibus ambitiois: non plus quam spelunca latronis in spoliis viatorum. **S**i christi discipulus es: ignescat zelus tuus exurgat auctoritas aduersus impudentiam hanc et generalem pestem. **I**ntuere magistrum sic facientem: et audi dicentem. **Q**ui in ministrat: me sequatur. **N**on parat aures ut audiat. sed flagellum quo feriat. **V**erba nec facit nec recipit: nec ei sedet iudicium. sed insequitur puniens. **C**ausam tamen non tacet: quod videlicet domum orationis negotiationis fecissent. **E**rgo et tu fac sicut. **E**rubescant vultum tuum istiusmodi negotiatores si fieri potest: si non timeant. **E**t tu flagellum tenes. timeant numularij nec fidant in numis sed diffidant. **A**bscondant es suum a te: scientes effundere quam accipere patiorum. **N**ec studiose et constanter agendo multos lucriferares turpium sedatores. **l**ucrorum honestioribus officiis vendicando: multos ne

vel audeant huiusmodi attemptare seruabis. Adice illud quod non parum proficiet. et ad ferias quas tibi suado. Ita nempe non tibi pauca momenta tempus redimes ad vacandum considerationi: quedam ut dixi negotia non audiendo: quedam alijs committendo: que tua digna putaueris audientia. fidelium quodam et accommodo ipsi cause copendio terminando. De qua consideratione his addere aliqua cogito: sed sub alterius sane principio libri: atque hoc sit finis istius: ne duplo te oneret minus suavis oratio. si et longa fuerit.

Explicit liber primus beati bernardi de consideratione. Incipit secundus

Moz promissi mei quo ecce iam aliquandiu teneor apud te vir optime papa eugeni: volo ab ipso absoluere me vel sero. Ouderet dilationis: si michi conscius forem incurie aut contemptus. Non est ita: sed incidimus ut ipse nosti tempus graue. quod et ipsi pene viuendi vsui videbat indicere cessationem ne dum studijs: cum scilicet dominus prouocat peccatis nostris ante tempus quodammodo visus sit iudicasse orbem terre inequitate quidem. sed misericordie sue oblitus. Non peccit pro suo: non sui nomine. Nonne dicunt in gentibus ubi est deus eorum? Nec mirum. Ecclesie filij et qui christiano censent nomine prostrati sunt in deserto: aut interfecit gladio. aut fame consumpti. Effusa est contentio super principes: et dominus errare fecit eos in iuio et non in via. Contritio et infelicitas in vultu eorum: pauor et meror et confusio in penetralibus regum ipsorum. Quomodo confusi pedes annunciantium pacem: annunciantium bona. Diximus pax et non est pax: promissimus bona et ecce turbatio. Quasi vero temeritate in opere isto. aut leuitate vsi sumus. Cucurrimus plane in eo non quod in incertum: sed te iubente. immo pro te deo. Quare ergo ieiunauimus et non aspeximus? humiliuimus? animas nostras et nesciuit. Nam in his oculis non est auersus furor eius: sed adhuc manus eius extenta. Quomodo patienter interim adhuc audit voces sacrilegas: et egyptios blasphemantes quia callide eduxit eos ut occideret in deserto. Et quidem iudicia domini vera. Quis nesciat. Ac iudicium hoc abyssus tanta: ut videar michi non immerito pronuntiare beatum qui non fuerit scandalizatus in eo. Et quomodo tamen humana temeritas audeat reprehendere? quod minime comprehendere valet. Recorde

mur supernorum iudiciorum quae a seculo sunt: si forte sit consolatio. **N**am quidam
ita dicit. **M**emor fui iudiciorum tuorum a seculo domine: et consolatus sum. **R**em
dico ignotam nemini: et nunc nemini notam. **R**empe sic se habent mortaliu[m] cor-
da: quod scimus cum necesse non est: in necessitate nescimus. **M**oyses educurus
populum de terra egypti: meliorem illis est pollicitus terram. **N**am quoniam ipsum aliter
sequeretur populum. **S**olam sapiens terram. **E**duxit: educos tamen in terram quam promi-
serat non introduxit. **N**ec est quod ducis temeritati imputari queat. tristis et in-
opinatus euentus. **O**mnia faciebat domino imperante. domino coopante. et opus con-
firmante sequentibus signis. **S**ed plus inquit ille dure cervicis fuit: semper
contentiose agens contra deum et moysen servum eius. **B**ene. **A**lii increduli et
rebelles. **H**ic autem quid? **I**psos interroga. **Q**uid me oportet dicere quod fatentur
ipsi? **D**ico ego vnu[m]. **Q**uid poterat proficere qui se revertentem cum ambularet?
Quoniam et isti per totam viam non redierunt corde in egyptum: **Q**uod si illi ceciderunt
et perierunt propter iniquitatem suam: miramur istos eadem facientes eadem pas-
sos? **S**ed nunquid eorum casus adversus promissa dei? **E**rgo nec istorum. **N**ec
enim aliquando promissiones dei iusticie dei preiudicant. **E**t audi aliud. **P**occevit
beniamyn: accinguntur relique tribus ad ultionem. nec sine nutu dei. **D**eni-
que ipse designavit ducem preliaturis. **I**taque preliantur freti et manu vali-
diori et causa potiori: et quod his et maius est favore divino. **A**t quod terri-
bilis deus in consiliis super filios hominum. **T**erga dederunt sceleratis ultores
sceleris. et pavidiore plures: sed recurrunt ad dominum. et dominus ad eos. **A**scen-
dite inquit. **A**scendunt de novo: de novoque fusi et confusi sunt. **I**ta deo primum qui-
dem favente. **S**ed et iubente: iusti iustum certamine iungunt et succubunt. **S**ed quod
inferiores certamine eo fide superiores iunguntur sunt. **Q**uid putas de me facient
isti: si meo hortatu iterato ascenderent? iterato succubent? **Q**uoniam me audi-
rent monente tercio repetere iter. repetent oportet? in quo semeliam et seculo frus-
trati forent? **E**t tamen israelite unam et alteram non reputantes frustratio-
nem: tercio parant et superant. **S**ed dicunt forsitan isti. **U**nde scimus quod a do-
mino sermo egressus sit? **Q**ue signa tu facis? ut credamus tibi? **N**on est
quod ad ista ipse respondeat: **P**ecundum veredie mee. **R**esponde tu pro me
et pro teipso secundum ea que vidisti vel audisti: aut certe secundum quod tibi inspi-

rauerit deus. Sed forte miraris me prosequi ista: qui aliud proposueram
Facio non oblitus propositi: sed quod a proposito non iudicem aliena. Rempe de
consideratione ut memini sermo in ad tua dignationem. Et sane magna
ista res: et regens consideratione non minima. Quod si res magnas a magnis
considerari oportet: cui eque ut tibi id studij competit. qui parum super ter-
ram non habes. Sed tu secundum potentiam et sapientiam datam tibi desuper facies
de hoc. Non est mee humilitatis dicere tibi sic vel sic fieri quitus. Suf-
ficient intimasse oportere fieri aliquid unde et ecclesia consoletur: et obstru-
atur os loquentium iniqua. Hec pauca vice apologie dicta sunt: ut ipsa
qualiacumque habeat conscientia tua ex me. unde me habeat excusatum. et te pite
Et si non apud eos qui facta ex eventibus estimant: certe apud teipsum. Per-
fecta cuiusque et absoluta excusatio. testimonium conscientie sue: michi pro mi-
nimo est. ut ab illis iudicem qui dicunt bonum malum. et malum bonum: lucem
tenebras. et tenebras lucem. Et si necesse sit unum e duobus fieri: malo in
nos murmur hominum quam in deum esse. Bonum michi si dignetur me uti pro cli-
peo: libens excipio in me detrahentium linguas et maledicas. et venena-
ta spicula blasphemorum. ut non ad ipsum perueniant. Non recuso in glo-
rius fieri: ut non irruat in dei gloriam. Quis det michi gloriari in voce
illa. quam propter te sustinui obprobrium: operuit confusio faciem meam. Gloria
michi est consortem fieri christi: cuius illa vox est obprobria exprobrantium
tibi ceciderunt super me. Nunc iam recurram stilum ad suam materiam: et in
ea que proposueram. suo tramite gradiatur oratio.

Et primo quidem ipsam considerationem quid dicam conside-
ra. Non enim id per omnia quod contemplationem intelligit
volo: quod hec ad rerum certitudinem. illa ad inquisitionem
magis se habeat. Juxta quem sensum. potest contemplatio quidem diffini-
ri. verus certusque intuitus animi de quacumque re. siue apprehensio veri non
dubia: consideratio autem intensa ad vestigandum cognitio. vel intentio
animi vestigantis verum: quam quam soleant indifferentem pro inuicem usurpare.
Jam quod ad considerationis attingit fructum. quatuor ut occurrunt tibi consi-

9

derāda reoz: te. que sub te. q̄ circa te. que sup̄ te sunt. **A** te tua cōsidera-
tio inchoet: ne frustra extēdaris in alia. te neglecto. **Q**uid tibi p̄dest si
si vniuersū mundū lucreris? te vnū p̄dens? **E**t si sapiēs sis: d̄est tibi ad
sapiētiā. si tibi nō fueris. **Q**ntum vero? **U**t q̄dem ego senserim totum?
Noueris licet oīa misteria. noueris lata terre. alta celi. profūda maris
si te nescieris. eris silis edificāti sine fundamēto: ruīnā non structurā
faciēs. **Q**uicq̄d exstruxeris extra te: erit instar cōgesti pulueris. ventis
obnoxium. **N**on ergo sapiēs: qui sibi nō est. **S**apiēs sibi sapiens erit: et
bibet de fonte putei sui primus ipse. **A** te proinde incipiat consideratio
tua: non solum autem. et in te finiat. **Q**uocūq; euaget̄ cum salute: ad
te reuocaueris eā cum salutis fr̄cū. **T**u prim⁹ tibi: tu ultim⁹. **S**ume ex
emplū de summo oīm p̄re: verbū suū emittēte et retinente. **V**erbū tuū
consideratio tua. **Q**ue si procedit. non recedat. **S**ic progrediat̄ vt non
egrediat̄: sic exeat vt nō deserat. **I**n acquisitione salutis nemo tibi ger-
manioz: vnico m̄ris tue. **C**ōtra salutē p̄ziā cogites nichil. **M**inus dixi
contra: p̄ter dixisse debuerā. **Q**uicq̄d se cōsiderationi offerat q̄d non
quo quo ad tuā ipsius salutē perueniat: respuendū. **E**t hec tuī conside-
ratio in tria quedā diuiditur: si consideres quid. et quis. et qualis sis.
Quid in natura? quis in p̄sona: qualis ī morib⁹. **Q**uid verbi grā homo?
quis papa vel summ⁹ p̄t̄ifex? q̄lis benign⁹. mansuet⁹. vel quitq̄d tale:
qm̄q; primū illb̄ p̄hicum sit magis q̄ aplicū vestigare. **A**tt̄n est ī diffi-
nitione hoīs quā dicūt aīal rōnale mortale. q̄d diligent⁹ si intueri li-
bet. licz. **N**on est q̄d tue in eo aut professioni obuiet aut dignitati: est
vero q̄d saluti afferre queat. **N**ā cōsiderāti duo hec simul. rōnale mor-
tale q̄ is tibi exi. de occurrit fruē⁹? vt et mortale q̄d ī te est. rationale
huīliet. et rursum rōnale mortale confortet: q̄d neutrum neglectui eris
hoī circumspēdo. **S**i qua adhuc p̄sens cōsiderāda requirit loc⁹. tractabū-
tur infra: et forte vtili⁹ ex partiū collatione. **N**ūc quis sis et de quo sis
scūs. aduertēdū. **Q**m̄q; q̄d dixi de quo. id m̄ p̄tereundū putē. tue poti⁹
reliquendū agnitioī. **A**l̄b̄ dico. idignū tibi citra p̄fcm̄ agē: de tāta assūp-
to perfectione. **Q**uid nī erubescas m̄im⁹ iueniri in magnis? qui te re-

cordaris magnū in mīmis extitisse? Non es oblit⁹ p̄ime p̄fessionis? nō
excidit menti q̄ subduda est manui. sed ne affectui q̄dem: ip̄am ad singu
la tua impia iudicia īstituta. habē p̄ oculis nō erit iutile. **Hec conside**
ratio te facit hōris contēptorē ī honoze ip̄o. **Atz** id magnū. **Non** rece
dat a pectore: clipe⁹ tibi ē vel a sagitta illa. hō cū in honoze esset non
intellexit. **Loquere** ḡ tibi. **Abiect⁹** erā in domo dei mei. **Quale** est hoc
de paupere et abiecto leuari super gentes et regna? **Quis** ego. aut que
dom⁹ p̄ris mei? vt sedeā excelsis sublimior? **Dane** qui dixit michi. ami
ce ascende superi⁹: amicū fore fidiit. **Si** minus inueniar: non expedit q̄
dem. **Qui** eleuauit: et dīce potest. **Sera** querela. qm̄ eleuās allisisti me.
Non est qd̄ blandiat̄ celsitudo: sollicitudo maior. **Ille** discrimen inten
dit: hec amicū p̄bat. **Hinc** accingamur: si nolum⁹ tādē cū ruboze no
uissimū locū tenere. **Fem** superiorē dissimulare neq̄mus: s̄z eī ad quid
oimodis attendendū. **Non** eī ad dominandū opinor. **Rā** et p̄pha cum
similit̄ leuaret̄ audiuit: vt euellas et destruas. et dispdas. et dissipes et
edifices et plātes. **Quid** hoz fastū sonat? **Rusticani** magis sudoris sce
mate quodā labor spūalis expressus ē. **Et** nos igit̄ vt multū sentiam⁹
de nobis. ipositū senserim⁹ misterii: non dñtū datū. **Nō** sum ego maior
p̄pha? et si forte p̄ ptate: sed meritoꝝ non ē compatio. **Hec** loquē tibi:
et doce teipm̄ qui alios doces. **Put**a te velut vnum aliquē de p̄phetis.
An non satis ad te? **Et** nimium. **Sed** grā dei es id qd̄ es. **Quid?** **Esto**
qd̄ p̄beta? nūquid plusq̄ p̄pha? **Si** sapiis eris content⁹ mensura: quam
tibi mensus est de⁹. **Rā** qd̄ ampli⁹ est a malo est. **Disce** exemplo p̄phético
p̄lidere nō tā ad impitandū: q̄ ad factitādum qd̄ tēpus requirit. **Disce**
sarculo tibi esse op⁹ non sceptro: vt opus facias p̄phete. **Et** quidem ille
non regnatur⁹ ascendit: sed extirpatur⁹. **Put**as ne et tu inuenias ali
quid elaborandū in agro dñi tui? **Et** plimū. **Nō** plane totū quere emū
dare p̄phete? aliquid filijs suis aplis qd̄ agerēt reliquerūt: aliqd̄ parē
tes ipsi tui tibi. **Sz** nec tu ad oē sufficiēs? aliquid p̄fecto tuo relidur⁹
es successori: et ille alijs. et alij alijs vsqz in finē. **Circa** vndecimā deniqz
horam operarij ocij arguunt̄: et mittuntur in vineā. **Antecessores** tui

10

apostoli audierunt. qz messis quidem multa: operarii autem pauci. Paternam tibi v̄dicato hereditatē. **N**ā si fili⁹ et heres: vt p̄bes heredem euigila ad curā: et nō ocio torpeas: ne et ē dicaſ. **Q**uid h̄ stas tota die ocioſus. **M**ulto min⁹ iueniri opz. aut delicijs resolutū: ā resupinū pompis. **N**il hoz tibi tabule testatoris assignāt. **S**z quid: **S**i illaz tenore content⁹ sis: curā poti⁹ hereditabis et operā: q̄ glām et diuicias. **B**lādīſ cathe dra: **S**pecula est. **I**nde de niqz super itendis: sonās tibi epi noīe non do miniū sed officiū. **Q**uid ni loceris in eminenti vnde oīa p̄spectes: qui super oīa speculatoz conſtiteris. **E**nī uero p̄spect⁹ iste. p̄ocinctū pa rit. non ociū. **Q**uādo libet glāri: vbi otiari non licet: **R**ec loc⁹ est ocio: vbi sedula v̄get sollicitudo oīm ecciarū. **R**am quid tibi aliud dimisit scūs apostol⁹: **Q**d habeo inquit hoc tibi do. **Q**uid illud: **U**nū scio. non est aurū neqz argentū: cum ipse dicat. **A**rgentū et aux nō ē michi. **S**i habere contigat: vtere nō pro libitu sed pro tpe. **S**ic eris vtens illis q̄ si non vtens. **I**psa quidem q̄ ad aī bonū spectat: nec bona sunt nec ma la. **M**us tamen hoz bonus abusus mala: sollicitudo peioz: questus tur pioz. **E**sto vt alia quacūqz rōe hec tibi v̄dices: sed nō apostolico iure. **R**ec eī tibi ille dare q̄ non habuit potuit. **Q**d habuit hoc dedit: solli citudinē vt dixi sup eccias. **R**ūquid dñationē: **A**udi ipm. nō dñantes ait in clero: sed forma facti gregis. **E**t ne dictum sola huilitate putes non ecīā veritate: vox dñi est in euāgelio. **R**eges gentiū dominantur eoz: et qui ptātem habēt sup eos benefici vocant. **E**t ifert. **V**os aut non sic: **P**lanū ē apostolis interdiciē dñatus. **I**git et tu tibi vsurpare audeſ ā dñans aplātum: aut apostolat⁹ dñatū: **P**lane ab alterutro pro hiberis. **S**i vtrūqz simul habere voles: p̄des vtrūqz. **A**lioquī nō te ex ceptū illoz numero putes. de quib⁹ q̄rit⁹ d̄s sic. **I**psi regnauerūt et non ex me: principes extiterūt et ego non cognoui eos. **I**ā si regnare s̄n̄ d̄o iuuat: habes glām sed non ap̄ d̄ū. **A**t si interdēm tenem⁹: audiam⁹ e dictū. **Q**ui maior ē v̄m̄ ait. fiat sicut iunior: et qui p̄cessor est sicut q̄ ministrat. **F**orma apostolica hec est: dñatio interdiciē. indiciē ministra cio. **Q**ue et commendatur ipsius exemplo legis latoz: qui secutus ad

iungit. Ego aut in medio vrm sum tãq̃ qui m̃strat. Quis se iam tytu-
lo hoc ingloziũ putet? quo se prior dominus glorie presigniuit? Merito
paulus gloriatur in eo dicēs. **Ministri xpi sunt: et ego.** Et addit. **Et mi-
nus sapiens dico: plus ego.** In laboribus plurimis: in carceribus habun-
dantius: in plagis supra modum: in mortibus frequenter. **O preclarum
mysterium.** Quo non id gloriolus principatus? Si gloriari oportet: forma tibi
sanctorum prefigit: apostolorum proponitur gloria. Parua ne tibi illa videtur?
Quis michi tribuat simul fieri in gloria sanctorum? Clamat propheta. **Michi
aut nimis honorificati sunt amici tui deus: nimis confortatus est princeps
eorum.** Clamat apostolus. **Michi aut absit gloriari: nisi in cruce do-
mini nostri ihu xpi.** Hoc gloriaris opto se optimo genere glorie: quod a-
postoli. quod prophete delegere sibi transmisere tibi. **Agnosce hereditatem tuam in
xpi cruce: in laboribus plurimis.** Felix qui dicere potuit plus omnibus laboravi
Gloria est. sed nil in ea iane: nil molle nil resupinũ. Si labor terret: mer-
ces inuitet. **Unusquisque enim. secundum suum laborem mercedem recipiet.** Et si
ille plus omnibus laborauit: non tamen totum elaborauit. **Et adhuc locus est.**
**Exi in agrum domini tui: et considera diligentem hodie quantum adhuc de veteri
maledicto siluescat spinis ac tribulis.** Exi inquit in mundum. **Ager est enim
mundus: is qui credit tibi.** Exi in illum non tamquam dominus sed tamquam villicus
videre et procurare. vnde exigendus es rationem. **Exi dixerunt quibusdam tue pas-
sibus itente sollicitudinis: et sollicite intentionis.** Neque enim ipsi qui iussu
sunt ire in orbem vniuersum. orbem circueuerunt presentia corporis: sed men-
tis prudentia. **Et tu leua oculos quosdam considerationis tue. et vide re-
giones si non sunt magis sicce ad ignem: quam albe ad messem.** Quam multe quam
putaueras fruges: diligentem inspecte vepres potius apparebunt. **Immo
ne vepres quidem: annose et vetnose arbores sunt.** Sed non profecto fruc-
tifere: nisi forte glandium et siliquarum quas porci manducant. **Quousque oc-
cupant terram? Nonne si exis et cernis ista pudebit ociosam iacere secu-
rum: pudebit sine causa falcem apostolicam accepisse? In hunc quemdam
agrum ysaac patriarcha exierat. cum primo rebecca occurrit ei: et ut scrip-
tura habet exierat ad meditandum. Ille ad meditandum: tu ad extirpandum.**

11
dū egrediariis necē est. **T**ibi iā p̄cessisse meditatio debet: tempus faciē
di p̄re manib⁹. **S**i nunc hesitare īcipias: id quidem sero. **A**n̄te iuxta cō
siliū saluatoris sedisse debueras: ante estimasse op⁹. metiri vires. ponde
rassē sapiam. merita compasse. sumpt⁹ computasse virtutū. **A**ge g⁹ puta
tēpus putatiois adesse: si tñ meditatiois p̄reuit. **S**i cor mouisti: mouē
da iā lingua. mouenda est et man⁹. **A**ccingere iam gladio tuo: gladio
spūs qđ est verbū dei. **G**lorifica manū et brachiū dextrum in faciendo.
vindictā in nationib⁹. īcrepationes ī populis: in alligando reges eoz⁹
in compedib⁹ et nobiles eozū in manicis ferreis. **S**i hec facis: honori
ficas misteriiū tu. et misterium te. **N**on mediocris iste p̄ncipatus. **E**x
turbare est hoc malas bestias a terminis suis: quo greges tui securi ī
pascua educantur. **D**omabis lupos: sed ouitus non dominaberis. **P**as
cendas vtiq; non p̄mendas suscepisti. **S**i bene considerasti quis sis: hec
te oportere facere non ignoras. **D**ozro sciēti et non faciēti: pccm̄ ē tibi
Non es oblit⁹ vbi legeris. **S**eru⁹ sciēs voluntatē domini sui et nō fa
ciens digna: plagis vapulabit multis. **S**ic p̄phete. sic apli facitabant.
Fortes fuere in bello: non mollis in sericis. **S**i fili⁹ es aploz et p̄phaz
et tu fac similit. **V**endica tibi nobile gen⁹ similib⁹ moribus: quod nō
aliunde nobile q̄ morū ingenuitate et fidei fortitudine fuit. **P**er hanc
vicerunt regna: operati sunt iusticiam: adepti sunt p̄missiones. **H**oc
cyrographū paterne tue hereditatis quod tibi euolumus: vt inspicias
portionē que te cōtingit. **I**nduere fortitudinem et hereditasti. **P**ossi
de fidem. posside pietatē. posside sapiam. sed sapienciam sanctorum. ipsa
est timor domini: et habes quod tuum est: habes sine defraudatione in
tegrum paternum fundum. **P**reciosissim⁹ fundus. virtus est. **B**onus fū
dus humilitas: in quo omne edificium spirituale constructum crescit
in templum sanctū in domino. **P**er hāc non nulli eciā possidere portas
inimicorū. **Q**ue enim virtutū eque potuit demonum omnē debellare su
perbiam. tyrannidem hoīm. **C**eterum cum omni indifferenter persone
hec sit quedam turris fortitudinis a facie inimici: nescio quo pacto ta
men vis eius maior in maiorib⁹. et in clarioribus clarior comprobat.

Nulla splendidior gemma in omni precipue ornatu summi pontificis.
Quo enim celsior ceteris: eo humilitate apparet illustrior et seipso. Argu-
ar forsitan quod non satis primis explicitis partibus. in sedas nescio quo
stilus excurrenit: describere inchoans quale te oportet esse. cum necdum quod
his plenius expressisset. **C**redo erubescens in summo positum apice vide-
ri hominem nudum: festinauit induere insignibus suis. **A**bsque his nempe
eo deformior: quo illustrior pares. **N**unquid potest abscondi ciuitatis supra
montem posite desolatio? aut latere summi lucerne extincte supra candi-
labrum? **S**imia in throno: rex fatuus sedens in solio. **E**t nunc audi canti-
cum meum minus suaue: sed salutare. **M**onstruosa res. gradus summus
et animus infimus? sedes prima et vita prima? lingua magniloqua et ma-
nus ociosa? sermo multus et fructus nullus? vultus grauis. et actus le-
uis: ingens auctoritas. et nutans stabilitas. **A**dmoui speculum? sedus
se in eo vultus agnoscit: tu tuum gaude dissimilem inueniri. **I**nspecte
tamen et tu ne forte et si sit unde merito placeas tibi: eiam in quo de-
beas displicere non desit. **D**olo gloriaris testimonio conscientie: sed non
minus ut eodem ipso humiliaris. **R**ara vox: nichil michi conscius sum.
Cautior in bonis ambulas: si et mala non lateant. **Q**uoniam ut dixi-
rimus noueris te. ut inter angustias que non desunt fruaris conscien-
tie bono: magis autem ut scias quid desit tibi. **R**am cui non desit? **O**m-
nia illi desunt: qui nichil sibi desesse putat. **Q**uid si summus pontifex sis
Nunquid quia summus pontifex? ideo summus? **I**nfimum noxis esse: si
summum putas. **Q**uis summus? **C**ui addi non possit. **G**rauiterrime: si
te illum existimes. **A**bsit. non tu de illis es: qui dignitates virtutes pu-
tant. **T**ibi ante experta virtus: quam dignitas fuit. **A**ugustus relinqui-
to illam sententiam: aliisque qui diuis colli honoribus non rimuerunt. **V**er-
bi gracia. **N**abuchodonosor. alexandro. antiocho. herodi. **T**u vero
confidera non consummatione summum te dici: sed comparatione. **R**ec-
me putes dicere comparatione meritorum: sed ministeriorum. **S**ic te existi-
met homo ut ministrum christi: et quod absque iudicio sanctorum cuiuspiam
dixerim. summum plane inter ministros. **A**lias niti te ad summum velim: non

putare summū. aut velle putari. anteq̄ sis. **R**am quomō proficis? si iam
sufficis tibi? **N**on sit proinde tibi aut pigrū vestigare q̄d desit: a fateri
q̄d desit verecundū. **L**oquē et tu voce antecessoris tui. nō q̄d iā acceperī:
aut iā pfectus sim. **E**t rursum. **E**go me non arbitroz comprehendisse.
Hec scīa scōzum: hec longe ab illa que inflat. **H**āc qui apponit. apponit
et dolozem: sed dolozem huuc nemo vniq̄ sapiens subterfugit. **E**st q̄p
pe medicinalis doloz: per quem stupoz ille letalis animi duri et impe
nitentis excluditur. **E**t ideo sapiens qui dicere potuit: et doloz meus ī
conspectu meo semper. **N**unc iam repetendē reliquie: si que sunt loci il
lius a quo paulo ante diuertimus. **A**ge indagem? adhuc diligentius
quis sis: quā geras videlicet pro tempe personā in eccīa dei. **Q**uis es?
Sacerdos magnus: summus pontifex. **T**u princeps epōzum: tu heres a
postolorū. **T**u primatu abel. gubernatu noe. patriarchatu abraham.
ordine melchisedech. dignitate aaron. auctoritate moyses. iudicatu sa
muel. potestate petrus: vñctione xpūs. **T**u es cui claues tradite. cui o
ues credite. **S**unt quidem et alij celi ianitores. et gregum pastozes: sed
tu tanto gloriofius. quanto differenti? vtrumq̄ pze ceteris nomē here
ditasti. **H**abent illi sibi assignatos greges. singuli singulos: tibi vni
uersi crediti. vni vnus. **R**ec modo ouium sed et pastozum tu vnus om
niū pastoz. **U**nde id probē queris? **E**x verbo dñi. **C**ui ei nō dico epōz
sed eciā apostolorū sic absolute et indiscrete tote cōmisse sunt oues? **S**i
me iquit amas petre. pasce oues meas. **Q**uas? **I**lius vel illius populos
ciuitatis aut regionis? aut certe regni? **O**ues meas inquit. **C**ui non pla
num non designasse aliquas? sed assignasse omēs? **N**ichil excipitur: vbi
distinguitur nichil. **E**t forte pñtes ceteri condiscipuli erāt. cū cōmittēs
vni vnitatē oībus cōmendaret in vno grege et vno pastoze: secundū
illud. **O**na est columba mea? formosa mea: perfecta mea. **O**bi vnitatis: ibi
perfectio. **R**eliqui numeri perfectionem nō habent. s; diuisionē: receden
tes ab vnitatis. **I**nde est quod alij singuli singulas sortiti sunt plebes:
scientes sacramentū. **D**eniq; iacobus qui videbat colūpna eccīe. vna cō
tent? est iberosolima: vniuersitatem petro cedens. **D**ulchre vero ibi po

litus est suscitare semen defuncti fratris: ubi occisus est ille. Nam dic-
tus est frater dñi. Porro cedenti domini fratre? quis se alter ingerat
petri prerogative? Ergo iuxta canones tuos alij in partem sollicitudi-
nis: tu in plenitudinē potestatis vocatus es. Aliozū potestas certis ar-
tatur limitib?: tua extenditur et in ipsos qui ptātem super alios acce-
perunt. Rōne si causa extiterit: tu epō celum claudere: tu ipsum ab epis-
copatu deponere. eciā et tradere sathane potes? Stat ergo inconcus-
sum priuilegium tuum tibi: tam in datis clauibus: q̄ in ouibus cōmē-
datis. Accipe aliud quod nichilominus prerogatiuam confirmat tibi.
Discipuli nauigabant et dñs apparebat in litoze. quodq; iocundius e-
rat. in corpore rediuuio. Sciens petrus quia dñs est. in mare se imisit:
et sic venit ad ipsum: alijs nauigio puenientibus. Quid istud? Rempe-
signum singularis pontifici petri: per qđ nō nauem vnā vt ceteri quisq;
suam. sed seculū ipsum susceperit gubernandū. Mare enī seculum ē: na-
ues ecclesie. Inde est qđ altera vice instar dñi gradiens super aquas:
vnicū xpī se vicarium dē signauit: qđ nō vni pplo sed cunctis p̄esse debet
Siq̄dem aque multe: ppli multi. Ita cum quisq; ceteroz habeat suam:
tibi vna cōmissa est grandissima nauis facta ex omnibus ipsa vniuer-
salis ecclesia toto orbe diffusa. En quis es? Sed noli obliuisci eciā
quid. Nam et ego non sum oblit? id me promississe repetiturum in opor-
tunitate. Qm̄ oportune cum eo quis es: eciā quod ante eras conside-
ras. Quid dico eras? Et nunc es. Quid dē sinas intueri? quod nō desisti
esse? Vna sane consideratio est quid fueris: et quid sis. Nam quis sis
factus: altera. Non oportet vt ista extundat illam. in scrutinio tui. Es
enim vt dixi adhuc quod eras? et non minus hoc es. q̄ quod factus es
post: forte et magis. Peniq; illud natus es: mutuatus hoc. non in hoc
mutatus. Non reiectum illud: sed istud adiectum. Tractemus vtrumq;
simul: nam vt p̄efatum me meminī collate ex inuicem ambe res utili-
ozes fient. Dixi supra consideranti quid sis: naturam occurrere qua es
homo. Nam homo natus es. Porro percunctanti quis: persone respon-
debitur nomen quod est epus. quod quidem factus non natus es. Quid

tibi horum videtur ad purum esse? cui principaliter pertinere. quod factus an
quod natus? **R**one quod natus? Hoc ergo consulo tibi considerare maxime. quod
maxime es: hominem videlicet quod et natus es. **N**ec modo quid natus sed et
qualis natus oportet attendas: si non vis tue considerationis fructu et
utilitate fraudari. **T**olle proinde nunc hereditaria hec perizomata: ab
inicio maledicta. **D**isrumpe velamen foliorum telantium ignominiam:
non plagam curatium. **D**eleva fucum fugacis honoris huius. et male colo
rate nitorem glorie. ut nude nudum consideres: quia nudus egressus es
de utero matris tue. **R**umquid infulatus? **R**umquid micans gemis? aut
flozidus sericis? aut coronatus pennis? aut suffarcinatus metallis? **S**i
cuncta hec veluti nubes quasdam matutinas velociter transeuntes et
cito pertransituras dissipet et exuffles a facie considerationis tue: oc
curret tibi homo nudus. et pauper. et miser et miserabilis. **H**omo do
lens quod homo sit: erubescens quod nudus sit: plorans quod natus sit
murmurans quod sit. **H**omo natus ad laborem non ad honorem: homo
natus de muliere. et ob hoc cum reatu? brevis vivens tempore. idcirco cum
metu: repletus multis miseris. et propterea cum fletu. **E**t vere mul
tis: quia corporis et anime simul. **Q**uid enim calamitate vacat nascenti
in peccato? fragili corpore. et mente sterilis? **V**ere ergo repletus cui
infirmitas corporis et fatuitas cordis cumulatur: traduce sordis. mor
tis additione. **S**alubris copula: ut cogitans te summum pontificem. at
tendas pariter vilissimum cinerem non fuisse sed esse. **I**mitetur cogita
tio naturam? imitetur et quod dignum est auctorem nature: summa pro magis
consocias. **R**one natura in persona hominis vili limo vite spiraculum colli
gavit? **R**one auctorem nature in sui persona. verbum limumque contemperavit?
Ita tibi sume formam tam de nostre concretione originis. quam de sacramento
redemptionis? ut altus sedens non alta sapiens sis: sed humilia de te sen
tiens. humilibusque consentiens. **P**roinde si consideras quantus es: co
gita etiam qualis et maxime. **H**ec te sane consideratio tenet in te. nec
a te auolare sinit: non ambulare in magnis neque in mirabilibus supra
te. **I**n te consistito. non infra deici: non attolli supra? non evadere in

longius: non extendi in latius. Tene medium: si non vis perdere modū
Locus medius: tutus est. **M**ediū sedes modi: et modus virtus. **O**mnem
extra modū mansionē: sapiens exiliū reputat. **P**ropterea non est illi ha
bitare in longo quod ultra modū sit: sed ne in lato quidem quod extra
sit: porro nec in alto nec in ymo: quod alterum supra. alterū infra sit. **D**e
niq; et longitudo exterminū habere solet: et dilatatio scissuram. et alti
tudo ruinam et profundū absorptionem. **D**ico hec planius. ne putes me
ea loqui que apostolus comprehendere hortat̄ cum omnibus sanctis lon
gitudinem. latitudinem. sublimitatē. et profundū: quod alterius erit et dis
putationis et tēporis. **N**unc aut longū dico cum sibi homo longiorem
pmitit vitā: latum cū in superfluas animus distendit̄ curas: altum cū
de se plus presumit: profundū cum se plus dicit. **Q**ui igitur longa sibi
metitur tpa: nonne vere ingredit̄ iter exterminū. trāsiens vite termi
nos producit̄ in sollicitudine. **I**nde est quod in pnti homines a sese exules
per obliuionē. in alia per inanem sollicitudinē migrant secula. non pro
futura ymmo nec futura. **S**imiliter animus distentus in multa: multis
laceretur curis necesse est. **N**empe immoderata extensio extenuationem:
et extenuatio nimia scissionem facit. **I**am vero alta presumptio: quid
nisi ruinosa precipitatio est. **L**egisti namq; ante ruinam exaltatur cor.
Quid e regione nimie pusillanimitatis deiectio: nisi desperata quedam
absortio est. **I**n hanc fortis non dēicietur: prudens. longioris vite nō
abduccetur incerto. **M**odestus moderabitur curas: temperabit a super
fluis: non dēerit necessarijs. **P**orro iustus altiora se non presumet: sed
loquetur cum iusto. **S**i iustus fuero: non leuabo caput. **T**u ergo in
hac consideratione tui caute ambules. et tota equitate verferis: ut
nec plus vero tibi tribuas: nec plus iusto parcas. **P**orro plus vero
tribuis. non modo arrogando tibi quod non habes bonum: sed et quod
habes ascribendo. **D**igilanter discerne qualis ex te. et qualis sis do
no dei: non sit in spiritu tuo dolus. **E**rit autem si tua partiens fideli
ter tibi: et que sunt dei deo sine fraude resignes. **E**x te mala: bono a do
mino esse persuasum tibi non ambigo. **H**anc inter considerandum qua

14

lis sis: et qualis fueris ad memoriā reuocandum. Conferenda posterio-
ra prioribus. Profeceris ne in virtute in sapientia. in intellectu. in sus-
tinate morū: an ab hijs forte quod absit defeceris. Patientior sis. an im-
patientior solito: iracundior lenior ve: insolentior an humilior: affabi-
lior an austerior: exorabilior an difficilior: pusillior animo an magna-
nimior: seuerus magis an plusculum dissolutus: timoratioz an forte
fidentior quod oportet. Quoniam latus tibi patet campus. in hoc genere consi-
derandi. Memoroz ego pauca veluti quedam seminaria proferens: non
tamē ipse serena. sed dans semen serenti. Oportet innotescat tibi zelus
tuus: clementia tua: discretio quoque moderatrix virtutum earūdem. Qualis
videlicet in donandis iuribus: qualis sis in vlciscendis: quod in utroque pr-
uidus. modi. loci. temporis obseruator. Propterea consideranda tria hec in
vfu virtutum harum: ne non sint virtutes si preter hec reperiantur. Rempe
eiusmodi non natura virtutes: sed vltus facit. Nam ex se indifferentes
esse noscuntur. Tuum est aut abutendo et confundendo facere vicia: aut
bene ordinateque vtendo virtutes. Volent discretionis oculo caligan-
te alterutrum sibi prripere loca: terminos occupare. Porro caliginis due
sunt cause: ira et mollior affectus. Is iudicij censuram eneruat: illa pre-
cipitat. Quomodo ab altero non periclitetur. aut pietas clementia: aut
zeli reuerentia. Turbatus pre ira oculus. clementer nil intuetur: suffusus
fluxa quadam et muliebri mollicie animi. rectum non videt. Non eris in-
nocens si aut punias eum cui forte peccandum esset: aut peccas ei qui fuerat
puniendus. In tribulationibus que qualem te inueneris: nolo dissimules. Si
constantem in tuis: condolentem in alienis: gaude. Recti cor dicitur h. E regione
puerissimi. si cum in proprijs deprehendaris fortasse impatientis: mīme tamen
in alienis cōpatiēs sentiaris. Quid in prosperis: nichil ne est quod considera-
tione sollicitet. Est utique. si diligenter attendas. quod rarus semper extiterit
qui non vel modice in prosperitate animū relaxarit: a sui custodia et
disciplina. Quoniam hec incautis non fuit ad disciplinā. quod ignis ad ceram:
quod solis radius ad niuem vel glaciē. Sapiens dauid. sapientior salomō
fuit: sed blandientibus nimis secundis rebus. alter ex parte. alter ex toto desi-

puit: **M**agnus qui incidens in aduersa non excidit vel paru a sapientia.
nec minor cui pns felicitas si arrisit non irrisit. **Q**uoniam facilius iueneris
quam sapientiam retinuerit contraria sibi fortuna: quam qui sapientia non perdidit.
Preferendus ille et magnus est cui inter prospera saltem risus indecenti
or aut. sermo insolentior: aut imoderatior cura vestis vel corporis non
irrepsit. **E**t si recte sapiens hostas sapientiam scribi in ocio: cauendum
et in ocio ocium est. **F**ugienda proinde ociositas. mater nugarum: no
uerca virtutum. **I**nter seculares nuge nuge sunt: in ore sacerdotis
blasphemie. **I**nterdum tamen si incidant. ferende sunt fortassis: referre
de numquam. **M**agis interueniendum caute et prudenter nugacitati. **P**ro
rumpendum sane in seriu quid: quod non modo vtilis sed libenter audiatur:
et super sedent ociosis. **C**onsecrasti os tuum euangelio: talibus iam a
perire illicitum. assuescere sacrilegium est. **L**abia sacerdotis ait propheta.
custodiunt scientiam et legem requirunt de ore eius. non nugas profec
to vel fabulas. **V**erbum scurrile quod faceti vrbani ve nomine colorant
non sufficit peregrinari ab ore procul: sed et ab aure relegandum. **F**e
de ad cachinnos moueris: fedius moues. **P**orro detrabere an detrahentem
audire: quid horum dampnabilius sit. non facile dixerim. **D**e aua
ricie non est quod tuum fatigem intuitum: cum pecuniam tamquam pale
am dicaris habere. **N**on prosum non est. quod pro illa timeas a iudi
cibus tuis. **S**ed est quod non minus sepe. nec noxie minus insidiari iudi
cantibus solet: de quo maxime quid in tua lateat consciencia latere te no
lim. **Q**uid illud sis queris? **A**ceptio personarum. **N**on parui te rei pec
cati existimes: si facies peccatorum sumis: et non potius causas iudicas
meritorum. **E**st item vicium cuius si te immunem sentis. inter omnes quos
noui ex hijs qui cathedras ascenderunt sedebis me iudice solitarius: quia
veraciter singulariterque leuasti te supra te iuxta prophetam. **F**elicitas
credulitatis hec est: cuius callidissime vulpecule magnoz nemi nem
comperi satis cauisse versutias. **I**nde eis ipsis pro nichilo ire multe. in
de innocentium frequens additio: inde preiudicia in absentes. **G**ratulor
aut tibi nec ei assentationis apud te vereor icurre nota. gratulor inquam

presidere te vsq; adhuc absq; hoz oim querela multa: an sine culpa tu videris. Nūc ad ea que sub te sunt: cōsideratio itendenda. At alteri9 p̄cipij hoc: siquidem tuis occupationi b9 sermo breuior cōpetentior est.

Explicit liber sc̄dus b̄ti bernardi de cōsideratione. Incipit tercius.

Finis sup̄ioris libri: huic principiū ponit. Itaq; iuxta p̄missum illi9. cōsiderāda q̄ sub te sunt. Quenā sunt illa. nō est qd̄ a me querendum putes sacerdotū optime eugeni redi9 fortasse q̄ non sunt queras. Orbe exeundū ei q̄ forte volet explozare q̄ ad tuā nō ptinent curā. Parētes tui d̄stinati nō sunt aliquas regiones. sed ipsum d̄bellaturi orbem. Ite in orbem vniuersum dictum est illis. Ipsi vero vendentes tunicas. emere gladios: ignitū eloquiū et sp̄m vehementem. arma potencia deo. Quo non peruenere victozes incliti filij excussozum. Quo non sagitte potentium acute cum carbonibus d̄solatozijs. Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum: et in fines orbis terre verba eorum. Penetrabant et incendebant verba illa: incensa igni. quem dominus misit in terram. Occumbant strennuissimi bellatozes sed non succumbebant: triumphabāt et mortui. Nimis confortatus est principatus eorum: constituti sunt principes super oēm terrā. Eis tu successisti in hereditatē. Ita tu heres et orbis heditas. At quaten9 hec portio te cōtingat. ā cōtigerit illos id sobria cōsideratione pensandū. Non eī per oēm reoz modū: s; sane quodātenus. Ut michi videt̄ dispensatio tibi sup̄ illū credita est: non data possessio. Si pergis vsurpare et hanc: contradicit tibi qui dicit. Meus est orbis terre: et plenitudo ei9. Non tu ille de quo p̄pheta. Et erit omnis terra possessio eius. Ep̄s hic est qui possessionem sibi vendicat: et iure creationis. et merito redemptionis. et dono patris. Cui enim alteri dictum est. postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam. et possessionem tuam terminos terre. Possessionem et dñium cede huic: tu curam illius habe. Pars tua hec: ultra te extendas manum.

Quid inquis? Non negas posse? et dñari vetas? Plane sic. Quasi non bene presit: qui p̄est in sollicitudine. Rūquid non et villa villico et p̄uulus dñs subiectus est pedagogo? Nec tamen velle ille: nec is sui domini dominus est. Ita et tu presis vt prouideas. vt consulas. vt procures vt serues. Presis vt prosis. Presis vt fidelis seruus et prudens: quem constituit dñs super familiā suā. Ad quid? De des illis escam in tēpoze: hoc est vt dispenses non imperes. Hoc fac: et dñari non affectes. hōi homo. vt non dñetur tui omnis in iusticia. At satis superq; id intimatum supra est: cum quis sis disputaretur. Adde tñ et hoc: nam nullum tibi venenū. nullū gladium plus formido q̄ libidinē dnādi. Certe vt multū tibi tribuas. si multum deceptus non es: nil te existimas plus accepisse a magnis aplis. Recordare nunc vocis illius: sapientibus et insipientibus debitor sum. Et si non indebitā tibi ipsam censes. hoc quoq; simul memento. debitoris molestum nomen seruianti potius q̄ dnāti congruē. Seruus in euāgelio audit. q̄ntum debes dño meo. Ergo si te agnoscis sapientibus et insipientibus. non dnātozem s; debitozem? curandū sumope tibi et tota vigilantia considerandū. quo et qui non sapiūt sapiant. et qui sapiunt non desipiant: et qui desipere resipiscant. At nullum genus insipientie infidelitate vt sic loquar insipientius. Ergo et infidelibus debitor es: iudeis. grecis. et gentibus. Interest proinde tua dare operam quam possis. vt increduli conuertantur ad fidem? cōuersi non auertantur: auersi reuertantur. Peruersi ordinentur ad rectitudinē: subuersi ad veritatem reuocentur: Subuersores inuictis rationibus conuincantur? vt vel emendent ipsi si fieri potest: vel si nō perdant auctoritatem facultatemq; alias subuertendi. Non oīno et ab hoc insipientiū genere pessimo tibi dissimulādum. Dico aut hereticos scismaticosq;? nam hī sunt subuersi et subuersores: canes ad scissionem. vulpes ad fraudem. Erunt in q̄ eiusmodi maxime tuo studio aut corrigendi ne pereant: aut ne perimant coercendi. Esto de iudeis excusat te tempus. Habent terminū suum qui p̄ueniri non poterit. Plenitudinem gentium p̄eire oportet. Sed de ipsis gentibus quid respōdes? Im

mo quid tua consideratio respondet tibi p̄cun̄teanti sic? Quid visum ē
 patrib⁹ ponere euāgelio metam? verbum suspendere fidei donec infide-
 litas durat? Qua ratione putamus subsistit velociter currens sermo?
 Quis primus inhibuit hunc salutarem cursum? Et illis causa forte qm̄
 nescimus aut necessitas potuit obstitisse? Nobis que dissimulandi est
 ratio? Qua fiducia. qua conscientia xpm̄ vel non offerimus eis qui nō
 habent? aut veritatem dei in iniusticia detinem⁹? Et quidem quādoq; p̄
 ueniat gentium plenitudo necē est. **E**xpectamus in eas incidat fides?
Cui credere casu contigit? Quomō credent sine p̄dicante? Petrus ad
 corneliū. philippus ad eunuchū missi sunt. Et si exemplum recentius
 querim⁹. augustinus a beato gregozio destinat⁹. formā fidei tradere an-
 glicis. Et de hīs tu ita tecum. Ego addo et de p̄tinatia grecoꝝ. qui no-
 biscū sunt et non sunt: iūcti fide. pace diuisi: qm̄ q̄ et ī fide ipsa claudi-
 cauerūt a semitis rectis. Et item de heresi que clam pene vbiq; serpit
 apud aliquos seuit palam. Nam paruulos ecclesie passim et publice de-
 glutire festinat. **Q**ueris vbi sit hoc? Descri qui terrā austri tā sepe vi-
 sitant: ecce hī sciunt et possunt dicere tibi. Eunt et redūt per mediū
 illoꝝ aut trāseunt secus? sed qd boni adhuc cū illis egerint necdū audi-
 uim⁹: et forsitan audiuissem⁹ nisi p̄re auro hispanie salus populi viluis-
 set. **T**uum est et plage huic remediū p̄uidere. **S**ed est insipiēcia q̄ ipsam
 quoq; iam p̄modū stultam fecit sapientiā fidei. Quo et ipsam catholi-
 cam pene totam hoc virus infecit? Nam dū et in ipsa quicq; q̄ nr̄a sunt
 querim⁹: fit vt inuicē inuidentes. inuicem puocantes exerceamur ad odi-
 a. aīmemur ad iūrias. armemur ad lites. cauilem⁹ ad dolos. feriemur
 ad detractionēs. prumpam⁹ ad maledcā. opprimamur a fortiorib⁹. oppri-
 mam⁹ ifirmiores. Qm̄ digne et laudabilē occupat meditatio coz̄s tui
 aduersus tam pestilens insipiencie gen⁹. quam cozp⁹ ipsum xpi que est
 multitudo credentiū occupasse cōsideras. **O** ambitio ambientium cruz
 quo oēs torquens omnib⁹ places? Nil acerbius cruciat? nil molesti⁹ in-
 quietat. nil tamē apud miseros mortales celebri⁹ negocijs ei⁹. **A**n non
 hūm̄na aploꝝ plus ambitio q̄ deuotio terit? **A**n non vocibus eius vzm̄

cotidie resultat palatium? **A**n nō questib⁹ ei⁹ tota legū. canonūq; disci-
plina insudat? **A**n non spolijs eius omnis italica inhiat inexplebili au-
ditate rapacitas? **Q**uid ita tua ipsius spūalia studia non saltē interci-
dit sed abscidit? **Q**uociēs sancta ac fecūda tua abortiri ocia fecit. inq̄-
tum et inquietans malum? **A**liud est q̄ ab oppressis appellat⁹ ad te: aliud
autem q̄ ambitio in ecclesia per te regnare molit⁹. **N**ec desse illis. nec
huic aliquaten⁹ assentire oportet. **Q**m̄ vero inique fouet⁹ illa: spernū-
tur illi. **O**trisq; tñ debitor es: illis vt erigas: istis vt reprimas. **E**t qm̄
incidit de appellationib⁹: prosequi aliquaten⁹ nō erit ab re. **M**agno in
his et pio opus intuitu est: ne quod magna fuit necessitate prouisum.
male vtendo reddat⁹ inutile. **M**ichi videtur et in multam posse eos de-
uenire p̄niciem: si non summo moderamie aditent⁹. **A**ppellatur de toto
mundo ad te: id quidem in testimoniū singularis primat⁹ tui. **A**t tu si
sapis non primatu gaudebis: sed fructu. **A**plis dictum est. **I**n hoc nolite
gaudere q̄ spūs subiciuntur vobis. **A**ppellatur ad te vt dixi: et vtnaim
tam fructuose q̄ necessarie. **U**tinā cum oppressus clamat sciatat oppres-
sor: et non superbiat impius vnde incenditur pauper. **Q**uid tam deco-
rum vt ad inuocationem tui nominis oppressi effugiant? versuti non
refugiant? **Q**uid e regione tam peruersum. tam recti alienum vt lete-
tur qui malum fecit? et qui tulit inaniter fatigetur? **I**n humanissime
non moueris erga hominem. cui illate iniurie cumulauere dolozem:
et labor itineris et dampna expensarum. **S**ed nichilominus ignauissi-
me in illum non moueris: qui huic tot calamitatum partim auctoz p-
tim extitit causa. **E**uigila homo dei cum hec contingunt. **M**oueatur
miseratio: moueatur indignatio tua. **A**lteram leso: alteram ledenti de-
bes. **C**onsoletur ille dampnozū resarcitu suoz: satisfactione iuriarū. s̄
ne calūpniarū. **C**ū isto ita agat⁹ vt peniteat fecisse q̄ nō timuit facē: et
nō de penis innocentis rideat. **A**rbitroz idē debē pati illū q̄ sine cā for-
te appellauit. **F**ormulā hāc iusticie p̄figit tibi et dīne incōmutabil̄ rō
eq̄tatis. et ni falloz ip̄a appellationū lex: vt illicite usurpata appellō nec

17

profit appellanti nec appellato obsit. **Ut** quid enī frustra fatigatus sit homo? Quā plenū iusticie. vt sese potius leserit: qui voluit proximum. **Appellasse** inique iniquū est: iūque et ipse iniquarū appellationum fomes. **Iniqua** autem omnis appellatio: ad quā iusticie inopia non coegit. **Appellare** non vt graues: sed si graueris licet. **Appellandum** a sententia **Ante** sententiā improbe oīno nisi ob manifestū grauamen p̄sumitur appellatio. **Qui** igitur non grauatus appellat: liquet q̄ aut grauare intendit. aut tēpus redimere. **Non** est aut suffugium appellatio: sed refugium. **Quōtos** nouim⁹ appellasse pulsatos: quo interi liceret. q̄d numquā licet. **Nonnullis** eciam quo aduixerunt licuisse appellationis suffragia nefaria scimus: verbi gracia. incestum. adulterium. **Quale** est hoc turpitudini patrocinari? quod vel maxime formidari a turpibus oportebat? **Quousq̄** murmur vniuersę terre aut dissimulas? aut nō aduertis? **Quousq̄** non euigilat consideratio tua. ad tantam appellationum confusione atq̄ abusione? **P̄ter** ius et fas. p̄ter mozem et ordinem fiūt **Non** locus. non modus. non tempus. non causa discernitur aut persona **P̄sumuntur** leuiter passim: plerumq̄ et nequiter. **Volentes** malignari? nonne his potissimū terreri solebant? **Nunc** terrozi ipsi ex his magis fiunt: atq̄ id bonis. **Antidotum** versus in venenum: non mutatio dextre excelsi hec. **Appellantur** boni a malis vt non faciant bona: et superfedent a voce tonitruū tui formidātes. **Deniq̄** appellantur ep̄i. ne illicita audeant matrimonia soluere vel p̄hibere. **Appellantur** ne rapinas. ne furta. ne sacrilegia et que eiusmodi sunt punire vllaten⁹ vel cohibere p̄sumant. **Appellantur** ne indignas et infamas p̄sonas a sacris officijs beneficijsve repellere seu amouere queant. **Quod** tu iuuenis remedium morbo huic. ne quod repertum ad remedium fuit reperiatur ad mortem? **Zelatus** est dñs domū orōnis factā speluncā latronum. **Tu** eius minister dissimules miserorū refugium datū arma iniquitati? **Vi**deas p̄reri passim partes oppressorū: et prozumpere ad appellandū nō tam grauatos q̄ grauare volentes. **Quid** hoc misterij tuū est cōsiderare: non meum est commentari istud. **Et** cur inquis male appellati non

veniunt ostensuri innocentiam suam? maliciam conuicturi? Dico quod dicere
ad hoc solent. **N**olum? vexari frustra. **I**n curia esse. qui procliuus faue
ant appellanti: foueant appellationes. **C**essuri rome. domi cedere sa
tius. **F**ateor me non oino de credere his. **Q**uem das michi in tam cre
bris appellationibus que hodie fiunt? qui expensas itineris vel numi
num restituerit illi quem forte appellarit? **M**irum vero si ita omnes et
appellantes iusti. et appellati rei vestro examine inuenti sint. **D**iligite
inquit iusticiam: qui iudicatis terram. **P**arum est iusticiam tenere: ni
si et diligas. **Q**ui tenent teneant: qui diligunt zelantur. **A**matoz iusti
cie: requirit iusticiam et psequit eam. **P**orro omnem iniusticiam persequitur.
Nichil tibi ut illis qui appellationes venationes putant. **D**udet elogium
quod apud ethnicos iam vertit in pabolam. duo mouimus ceruos pingues
Et mitius loquar. plus facecie quam iusticie hic. **T**u si amas iusticiam: ap
pellationes non affectas. sed sustines. **D**erumptamen quid emolimenti
affert eccis dei tua vnus hois iusticia? vbi sententia preualet aliter
affectozum? **A**d istud loci illius erit: cum ceperint versari que circa te sunt
Nunc vero non te existimes ociose vacare considerationi huic que appella
tioes ad legitimam si fieri potest reuoces vsu. **E**t si hinc mea querat vel
pocius curetur sententia: dico appellationes ut non contempnas sic nec
vsurpandas oino. **P**orro horum quod insolentius censeam. haut facile dix
erim? nisi quod vsurpatio quondam videtur inducere contemptus necessitatem:
ac per hoc forte acrius insectanda quam amplius nocet. **A**ut non vere nocet
cior est mala in se. in partu peior? **N**onne ipsa est que ipsum ius quoque
nature aut extenuat aut exterminat? **N**am sepe rebus eciam preciosis
simis preceh gratiam non modo demit sed adimit. **Q**uid sacramentis accep
tius? **U**surpata tamen ab indignis indigne ve tractata: minime acceptant.
Magis habent dampnationem: quia debitam venerationem non habent
Fateor grande et generale mundo bonum esse appellationes: itque tam ne
cessarium quam solem ipsum mortalibus. **R**euera quodam sol iusticie est: pro
dens et redarguens opera tenebrarum. **P**roorsus fouende et manu tenende:
s3 quas extorsit necessitas. non calliditas adinuenit. **U**surpatorie sunt

18

eiusmodi omnes non subueniētes in necessitate : sed opitulantes iniqui-
tati. **Q**uid ni veniant in contemptum? **Q**uanti vt talibus quoq; defer-
rent eciā de proprio cessare iure: ne longo et casto itinere fatigarentur.
Plures tamē sua amittere non ferentes: appellatioēs min⁹ oportunas
et celsa noīa ipōrtunius contēpserunt. **D**ico aliquid quod ad rem pti-
net exempli causa. **Q**uidam sibi publice desponsarat vxozem. **A**d est di-
es celebzis nuptiarum. **P**arata oīa: inuitati multi. **E**t ecce homo con-
cupiscens vxozē proximi sui in vocem appellationis inopinate prozu-
pit: affirmans sibi traditā prius. suam potius esse debere. **S**tupet spon-
sus. herent omnes. sacerdos non audeat progredi. **F**rustratur omnis ap-
paratus ille? descendit quisq; in domum suam, suam cenam manducatu-
rus: sponsa a mensa et thalamo sponsi suspenditur. quousq; roma redi-
tum est. **P**arisius contigit hoc. nobili galliarum ciuitate: sede regia.
Rursum in ciuitate eadem. quidēam sibi desponsata vxoze diem consti-
tuit nuptiaz. **I**nterim emergit calūpnia: dicentib⁹ quibusdā nō debere
coniūgi. **A**d iudiciū eccie causa de lata est. **S**ed nō exspectata sentēcia:
appellatum est sine causa. sine grauamine. solo frustratozie dilationis in-
tuitu. **A**t ille siue perdere que pauerat. siue dilecte tam diu frustrari cō-
fortio nolens: nichilominus quod pposuerat contempta siue dissimula-
ta appellatione peregit. **Q**uid illud quod ī antistodozensi eccia nuper a
quodā adolescente psumptū est? **N**empe defuncto sancto epō: volentib⁹
clericis aliū vt moris est eligere sibi. interuenit ille appellās et vetans
ne fieret. quousq; isset et redisset ab vrbe. **C**ui tñ appellationi nec ipse
detulit. **N**am cū videret se contēpni tamq̃ qui irrōnabiliter appellāssz
asscitis quos potuit sibi. tertia die post factā ab alijs electionē fecit suā
Cum itaq; ex his et innumeris talibus liqueat non ex contemptu gign-
ni vsurpationē. sed ex vsurpatione contemptū: videris tu qd sibi velit
qđ zelus vester assidue pene vendicat illū. istum dissimulat. **D**is pfect-
tius cohercere cōtemptū? **C**ura in ipso vtero pessime matris pefocari
germen neq;: quod ita fiet si vsurpatio digna ai aduersione multetur.
Tolle vsurpationem: et contemptus excusationē nō habet. **P**orro iex

cusabilitas ausum explodet. Non sit proinde vsurpator: et contēptor
nullus erit. aut admodū rarus. Bene facis tu qđ appellationum nega-
to suffragio. imo suffugio. multa remittis negotia ad cognoscentes: vel
qui noscere citius possint. Vbi eī certior ac facilior notio ibi decisio tu-
tior expeditiorq; esse potest. Qm̄ plenū gr̄e qđ multoz p̄inde et labori
b; p̄cis et sumptib;. At quib; sic credas: id tibi: oīmodis attendendū.
Poterā multa de eodē vtilit̄ addere his: s; memor p̄positi mei: cōtent;̄
interim occasionē dedisse. ad alia transeo. Et primū qđ occurrit: m̄ me
trāseūdū reoz. **P**rees: et singularit̄. **A**d qđ: **E**get tibi dico cōsideratioē
Rūquid vt de subditis crescas: **R**equa p̄: s; vt ipsi de te. **P**rincipē te cō-
stituerūt: sed sibi nō tibi. **A**lioquin quo pacto te reputas supiorē his. a
q̄b; bñficiū mēdicas: **A**udi dñm. **Q**ui p̄tatem hnt sup eos: bñfici vo-
canē. **A**d istud de his q̄ foris sunt. **Q**uid ad nos: **T**u id mēdaciē diceris
si nō tā bñfici; esse q̄ bñficijs p̄esse itēdas. **P**arui deiediq; aī est. de sub-
ditis nō p̄ofc̄m querē subditoz: sed questū p̄aiū. **I**n summo p̄sertim
oīm nichil turpius. **Q**m̄ pulchre mgr̄ gentiū. parentes filijs. non filios
debere censuit thesaurizare parentib;. **N**on mediocris glorie vox illa
idētidē ipsi;: non requiro datū sed fructū. **A**t iā trāseam; et hinc: ne
quis morā in his meā: auaricie in te notā interpretetur. **Q**ue q̄ longe
a te sit. libro superiori testat; sum: sciens quanta et in quanta tua ne-
cessitate respuris. **A**d te p̄inde scripsi ista: non p̄pter te. **R**epe qđ tibi
scribit;: soli p̄desse non decet. **H**ic locus auariciā carpit; a quo vicio im-
munis satis tua opinio est: an et opus tu videris. **V**idem; tñ vt obla-
ta a pauperiorib; taceā que tāgere nō ad q̄escis. germanicos detumuis-
se saccos: sed p̄cio non massa. **A**rgentū reputatum est fenum;: sumarij
non leuati sartinis: onusti nichiiomin; repatriant vel iuiti. **R**oua res
Qn̄ haēten; aurum roma refudit;: **E**t nunc romanoz consilio id vsurpa-
tū non credim;. **D**uo venerunt ambo locupletes et ambo rei: siquidem
vnus magūtinus: coloniensis alter; alteri grā gratis reddita est: alter
idign; credo cui grā redderet audiuit. **C**ū quali veste intrasti: cum tali
egredieris. **O** vocē magnificā: vocē p̄sus apostolice libertatis. **Q**uid

19
min⁹ ab illa hec habuit pecunia tua. tecū sit in perditionē nisi qđ in
illa plus zeli in ista plus modestie sonuit. Quid ille de transmarinis p-
tibus pene a finibus terre. terra et mari currens pro ep̄atu suis et ali-
enis facultatibus rursus emendo. Jam enim emerat prius. Tulit multa
sed retulit: non omnia tamen. Incidit miser in manus alias: accipe-
re qđ dare potentiores. Bene fecisti tuas in utroq; seruans innocias
nec imponere scilicet ambitioso ne supponere iniquo mammonē acq̄-
escens. Non sic a paupere ep̄o continuisti: dans quod daret ne immu-
nificus notaretur. Accepit clam quod palam dedit. Sic de tuo sacculo:
consultum est verecundie viri. Sic quoq; curie mozem gerēs tuo: bene-
ficio iuidiam declinavit eorū qui diligunt munera. Non potest abscon-
dere: et factum nouim⁹ et personā. Audire grauat. Et ego eo libentus
predico: quo tu id molesti⁹ audis. Si tibi sic expedit: et michi sic. Tā-
non oportet xp̄i gloriā me silere: qđ nec te querere tuam. Et si pergis
murmurare adhuc: respondebitur tibi ex euangelio. Quāto es precipi-
ebat: tātomagis plus predicabant. dicentes. Bene omnia fecit. Audi a-
liud: si tamē aliū. Ad idem enim fortassis pertinere quis dicat. Tua cō-
sideratio viderit hoc. Michi videt non longe a vero dissentire: qđ id for-
te inter auaricie spēs locandū putauerit. Ego vero illi⁹ aut spēm esse
aut spēm habere nō negari. Hanc interest tue pfectiois: et malas res.
et malas pariter spēs deuitare. In altero conscie: in altero fame cōsulis
Puta tibi non licere et si alias fortasse liceat: quicqđ fuerit male colo-
ratum. Deniq; interroga maiores tuos: et dicēt tibi. ab oī specie mala
abstinate vos. Hanc minister dñi dñm imitet: quia ipse ait. Qui michi
ministrat me sequatur. Et habes de illo. Dñs regnavit decorē induit. in-
duit domin⁹ fortitudinē. Tu quoq; esto fortis in fide. decorus in gloria
et pbasti te imitatorē dei. Fortitudo tua. fiducia fidei conscie: decor
tu⁹ splendor bone opiniois. Ita queso iduere fortitudinem: etenī gau-
diū dñi fortitudo tua. Porro specie tua et pulchritudine tua: nichilo-
min⁹ tam qđ p̄ria similitudine delcatur. Induē vestimētis gl̄e tue: ves-
tire duplicibus quibus domesticos suos. fortis illa mulier iduere con-

furuit. **N**on sit in conscia nutas infirmitas modice fidei? non sit in fama neuus male spei: et vestiris duplicibus. **E**t gaudebit sponsus super sponsam aiam tuam: et gaudebit super te deus tuus. **M**iraris quorsum hec. ignarus vsqz adhuc quid dicere velim. **N**on te tollo diutius. **M**urmur loquor et querimoniā ecclesiarum. **T**runccari se clamitant ac demēbzari. **D**el nulle vel pauce admodum sunt: que plagam istam aut non doleant. aut non timeant. **Q**ueris qm? **S**ubtrahuntur abbates episcopis? epi archiepis. archiepi pziarchis siue pziatibz. **B**ona ne species hec? **M**irū si excusari queat vel op? sic faciēdo pbatis vos habē multitudinē ptatis: sed iusticie forte non ita. **F**acitis hoc qz potestis: sed vtrū et debeatis questio est. **H**onoz ac dignitatū gradz. et ordines quibusqz suos. seruare positi estis nō iuidere: vt qdam vrozū ait. **C**ui honozem honozē. **S**pūalis homo ille qui oīa diiudicat vt ipse a nemie iucetur: oē opus suū terna quadā cōsideratiōe preueniet. **P**rimū quidem an liceat? deinde an deceat: postremo an expediat. **N**ā et si cōstet in xpiana vtiqz phia non decere nisi qd licet? et nō expedire nisi qd decz et licet: non cōtinuo tamē oīe qd licet. decere aut expedire consequens erit. **A**ge aptem? si possum? tria ipsa operi huic. **A**t quo non indecēs tibi volūate pro lege vti? et qz nō est ad quē appelleris. ptātem exercere. negligere rōnem? **T**u ne maior dno tuo qui ait? nō veni facere voluntatē meā? **Q**m qz non min? deiedi qz elati ai est: veluti rartionis ex ptem non pro rōne sed pro libitu agere: nec iudicio agi sed appetitu. **Q**uid tam bestiale? **E**t si indignū cuius videnti rōne viuere vt pecus? qz in te rectore oīm tantā contumeliā nature. hōris iuriā ferat? **S**ic degenerādo qd absit: generale opprobziū fecisti pziū tibi. **H**omo cum i honore esset non itellexit compat? iumentis insipientibz et filis fact? est illis. **Q**uid itē tam indignū tibi. qz vt totū tenens non sis content? toto? nisi minutias quasoā atqz exiguas portiones ipsius tibi credite vniuersitatis tāqz non sint tue satagas nescio quō adhuc facere tuas? **U**bi eciā meminisse te volo pabole natan: de hōie qui centū oues habens. vnā que erat pauperis concupiuit. **H**uc qz veniat scm pmino fa-

20

einus regis abab: qui rerū summā tenebat. et vnam vineā affectauit.
Auertat deus a te qđ ille audiuit: occidisti et possedisti. **N**olo autem p̄
tendas michi fructum emancipationis ipsius. nullus est enī: nisi quod
inde ep̄i insolentiores. monachi eciā dissolutiores fiūt. **Q**uid qđ et pau
periores? **I**nspecte diligētī? taliū vbiq; libertoz et facultates et vitas:
si non pudenda admodum et tenuitas in his. et in illis secularitas inue
nitur. **M**atris noxie libertatis: gemina soboles hec. **Q**uid ni peccet li
centius vagū et male liberum vulgus? cum non sit qui arguat? **Q**uid
ni licentius quoq; spoliatur ac depredetur inermis religio? cum non sit
qui defendat? **Q**uo enim refugium illis? **N**unquid ad ep̄os dolentes in
iuriam? **R**identibus profecto. aspiciunt oculis: siue que faciunt mala: si
ue que paciuntur. **Q**ue demum utilitas in sanguine isto? **D**ereoz ne il
la qđ in p̄pheta cōminatus est deus. ille iniquis in iniquitate sua mo
rietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. **S**i enim et extol
litur qui subtrahitur. et cui subtrahitur vritur? qui subtrahit quomodo
īnocens? **D**arum est. inuoluimus ignem. **A**udi apertius. **S**i is qui murmu
rat secundū aīam mortuus est. qui instigat quomō vuit? **Q**uomō vero
non reus mortis ambozū et sue pariter? qui gladium dedit vnde ambo
morerētur? **H**oc est qđ dixerā. occidisti et possedisti. **A**dde qđ qđ audiūt
scandalizant. indignantur. detrahūt et blasphemāt hoc ē vulneratur ad
mortē. **N**on est bona arbor faciens fructū tales? insolentias. dissolutio
nes. dilapidationes. similitates. scandala. odia: qđq; magis dolendum
inter eccias graues ī inimicicias. perpetes qđ discordias. **V**ides qđ verus
sit sermo ille. oīa michi licent: sed non oīa expediūt. **Q**uid si forte nec
licet? **I**gnosce m̄: non facile adducor licitū consentire. qđ tot illicita p̄
turit. **T**u ne deniq; tibi licitū censeas. suis eccias iutilare membris? cō
fundere ordinē? pturbare terminos. quos posuerūt patres tui? **S**i iusti
cie est ius cuiq; seruare suum? auferre cuiq; sua. iusto quomō poterit
conuenire? **E**rras si vt summā: ita et solā institutā a deo vrām aplicam
ptatem existimas. **S**i hoc sentis: dissentis ab eo qui ait. **N**on est potes
tas nisi a deo. **P**roinde qđ sequitur. qui ptati resistit dei ordinatioi re

littit: et si principaliter pro te facit. non tñ singulariter. Deniqz idem
ait. **O**is anima p̄t̄ibus sublimioribus subdita sit. Non ait sublimiori
tamq̄ in vno: sed sublimioribus tamq̄ in multis. Non tua ergo sola
potestas a dño: sunt et mediocres. sunt et inferiores. Et quomodo quos
deus coniūxit. non sunt sepandi: sic nec quos subiunxit compandi. **M**ō
strum facis: si manu submouens digitum: facis pendere de capite superi
orem manui. brachio collateralem. Tale est si in xp̄i corpore membra
aliter locas: q̄ disposuit ipse. **N**isi tu putas aliū esse qui posuit in ecc̄ia
quosdā q̄dem ap̄los. quosdā autē p̄betas. alios vero euangelistas. alios
doctores et pastores ad consummationē scōrum in op̄ m̄sserij. iedifi
cationē corp̄is xp̄i: atqz hoc corp̄ q̄ ipse paul̄ tibi suo vere ap̄lico fi
gurās eloquio. et capiti cōuenientissimē aptās. totū ex eo cōpactū perhi
bet et connexū per oēm iuncturā submissiōis. sc̄m opationē in mē
surā vni⁹ cuiusqz mēbr̄i augmentū corp̄is faciens. in edificationem sui
in caritate. **N**ec vilem reputes formam hāc. quia in terris est: exemplar
habet e celo. **N**eqz eī filius potest facere quicq̄ nisi qui viderit p̄m
facientē: p̄sertim cū ei sub moysi noīe dictum sit. vide omnia facias se
cundū exemplar q̄ tibi in monte monstratum est. **V**iderat hoc qui dice
bat. **V**idi ciuitatem sanctā iher̄lm nouā descendētē de celo: a deo paratā
Ego enī p̄pter similitudinē dictū reoz⁹: quod sicut illic cherubin et se
raphin ac ceteri quicqz vsqz ad archāgelos et āgelos ordināt sub vno
capite deo: ita hic q̄ sub vno solo pontifice primates vel patriarche.
archiepi. epi. p̄sbiteri vel abbates. et reliqui in hunc modū. **N**on est
p̄pendū q̄ et deū habz auctozē: et de celo ducit originem. **Q**uod si di
cat ep̄us: nolo esse sub archiepo: aut abbas nolo obedire ep̄scopo: hoc
de celo non est. **N**isi tu forte angeloz quēpiā dicentē audisti: nolo sub
archangelis esse: aut ex alio quolibet inferiorū ordinū aliquem non fe
rentē sub esse cuiq̄ nisi deo. **Q**uid iquis: **P**rohibes dispensare: **N**on s̄z
dissipare. **N**on sum tam rudis vt ignorem vos dispensatores positos:
sed in edificationē. non in destructionē. **D**eniqz queritur inter dispēsa
tores: vt fidelis quis inueniat. **O**bi necitas v̄get: excusabilis dispēsa

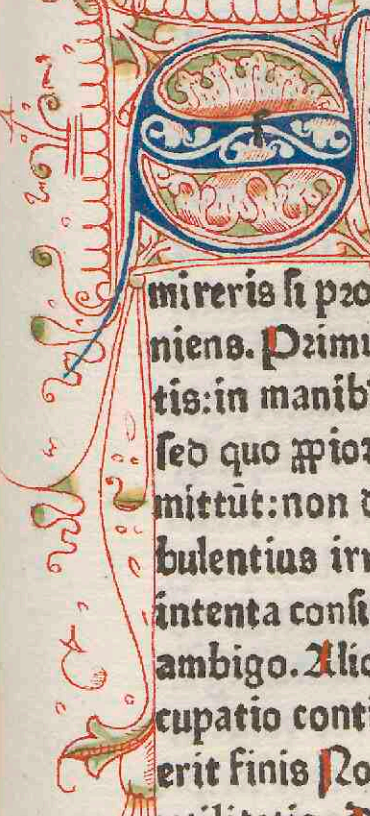
21

satio est. **U**bi utilitas prouocat: dispensatio laudabilis est. **U**tilitas di
co cois. non ppria. **R**am cum nichil horum est: non plane fidelis dispen
satio. sed crudelis dissipatio est. **N**on nulla tñ monasteria sita in diuer
sis ep̄atibus qđ specialius pertinuerit ab ipsa sui fundatioe ad sedem
apostolicā pro voluntate fundatorū quis nesciat? **S**ed aliud est qđ lar
gitur deuotio: aliud quod molitur ambitio impaciens subiectionis. **E**t
hec dicta de his. **S**uperest vt generaliter sup̄vniuersum eccie statum i
tendat consideratio tua: si plebes clericis. si clerici sacerdotibus. si sacer
dotes deo in ea qua oportet humilitate subiecti sint: si in monasterijs
et religiosis locis seruet̄ ordo. vigilet disciplina: si sup̄ praua opera et
dogmata censura ecclesiastica vigeat: si flozeant vinee honestate et sci
monia sacerdotum: si flozes fructus perturiant. obedienciam fidelium
populorū: si demū vestra ipsorū apostolica mandata et instituta ea qua
dignū est sollicitudine obseruent: ne quid in agro dñi tui aut neglec
tu incultū. aut fraude subzeptum iueniatur. **P**osse inueniri ne dubites.
Nichi in promptu est vt multa et innumera pretermittam que passim
neglecta iacent: nonnulla eciam ex his que plantauit dextera tua con
uulsa monstrare. **N**onne os tuū in remensi consilio subiecta capitula p
mulgavit? **Q**uis ea tenet? **Q**uis tenuit? **F**alleris si teneri putas. **S**i non
putas ipse peccasti: aut statuens q̄ nō tenerent: aut qđ non tenent̄ dis
simulās. **P**recipimus aisti. vt tam ep̄i q̄ clerici neq; in supfluitate seu
inhonesta varietate colorū. aut fissura vestiū. neq; in tonsura. intuen
tum quorū forma et exemplum esse debent. offendant aspectū: sed potius
ita in suis actib; errata condemnēt. et amorē innocētie cōuersatione
demonstrēt. sicut dignitas exigit clericorū ordinis. **Q**uod si moniti ab
ep̄is suis infra. xl. dies non optemperauerit: ecclesiasticis beneficijs eo
rūdem pontificū auctoritate priuent̄. **E**p̄i vero si prefixā penā irrogāe
neglexerit: qz inferiorū culpe ad nullos magis referēde sunt. q̄ ad desi
des negligentes qz rectores: tam diu ab officio pontificali abstineant.
donec penam a nobis constitutam clericis sibi subiectis imponant. **A**
id eciam diximus adnectendum vt nullus in archidiaconū vel decanū

nisi diaconus et presbiter ordinetur. Archidiaconi vero decani et prepo-
siti. qui infra ordines prenotatos sunt. si inobedientes ordinari contempserint
honore suscepto priventur. Prohibemus autem ne adolescentibus vel infra sa-
cros ordines constitutis. sed qui prudentia et vite merito clarescunt. pre-
dicti concedantur honores. Verba tua hec. tu sanxisti. Quid effectui man-
cipatum? Adhuc adolescentes. adhuc qui infra sacros ordines sunt: in ec-
clesia promouentur. Quod ad primum capitulum pertinet: luxus vestium interdictus
sed non restrictus. Pena dictata. sed minime secuta est. Jam quartus annus
est ex quo datum mandatum audiimus: et neminem adhuc clericorum privatum
beneficio. neminem episcoporum suspensum ab officio luxum. At luctu amarissimo
dignum quod secutum est. Quid hoc? Impunitas in curie soboles. insolentie ma-
ter. radix impudencie: transgressionum nutritrix. Et beatus si omni satagas
cura. omnium malorum primam penem cauere incuriam. Sed ad hoc tu opam
dabis. Et nunc leua oculos tuos et vide si non eque ut prius pellicula dis-
color sacrum ordinem decolorat: si non eque ut prius fissura enormis pene
inguina nudat. Solent dicere non de vestibus cura est deo: et non ma-
gis de moribus. Ad forma hec vestium: deformitatis mentium et morum
indiciu[m] est. Quid sibi vult quod clerici aliud esse. et aliud videri vo-
lunt? Id quidem minus castum. minus sincerum. Nempe habitu milites: ques-
tu clericos: actu neutrum exhibent. Nam neque pugnant ut milites: ne-
que ut clerici euangelizant. Cuius ordinis sunt? Cum utriusque esse cupi-
unt. utrumque deserunt: utrumque confundunt. Unusquisque in suo
ordine resurget. Nisi in quo? An qui sine ordine peccauerunt: sine ordi-
ne peribunt? Aut si summe sapiens deus: veraciter creditur a summo vs-
que ad deorsum nichil inordinatum relinquere: vereor non alibi ordinan-
dos esse quam ubi nullus ordo. sed sempiternus horrore inhabitat. O miseran-
dam sponsam talibus creditam panymphis: qui assignata cultui eius.
proprio retinere questui non verentur. Non autem profecto sponsi. sed emuli sunt
Et de his satis que sub te sunt. et si non ad materie copiam. que est multa
nimis: certe ad id quod proposui ego. Disenda iam que circa te sunt: sed ad
ea ostium nobis liber quartum aperiet.

Explicit liber terci⁹ bti bernardi de cōsideratione. Incipit quartus.

Michi plenius inotuisset amantissime eugenij priora q̄
 liter acceptaris: secundū hoc vel fidentius in reliquū p̄
 cessissem vel cautius: aut certe substitissem oīno. **N**unc
 vero quia ob locorum distanciam id minime datur: non
 mireris si prodit exilioꝝ sermo anceps. verecūde fateor ad medium ve
 niens. **P**rimus itaq; considerationis ptibus libris prioribus pertracta
 tis: in manib⁹ est de his addere que circa te sunt. **E**t ipsa quidem sub te
 sed quo ppiora eo iportuniora tibi. **N**empe corā posita icuriam non ad
 mittūt: non dissimulationē. non obliuionē. **D**ebementius vrgent: tur
 bulentius irruunt: verendum ne obzuant. **C**irca eiusmodi q̄ sobria et
 intentata cōsideratione opus sit: pprio te expimento edoꝝum satis non
 ambigo. **A**lioquin si non cauta oportunaq; intueniat cōsideratio: oc
 cupatio continuabit. et vexationis non erit mod⁹: et sollicitudis non
 erit finis. **N**on tempus vacuū: non liberum cor: plus laboris et minus
 vtilitatis. **D**ico autem istancia tua illa cotidiana: ab vrbe. a curia. a
 domestica ecclesia tua. **H**ec inq; circa te sunt: cler⁹ et ppus tu⁹ cui spe
 cialit̄ ep̄aris: ac per hoc sp̄alis cure teneris debitor. **H**ij q; qui tibi co
 tidie assistunt: seniores populi. orbis iudices: et qui itē de domo et mē
 sa tua sunt. capellani. cubicularij. ministri quiq; diuersis deputati offi
 cijs in obsequium tui. **H**ij te familiarius visitant: frequentius pulsant:
 molestius q; sollicitant. **H**ij sunt qui non verentur suscitare dilectam:
 et anteq̄ velit. **E**t primo quidem clerū illū ordinatissimū esse decet: ex
 quo precipue in oēm ecclesiam cleri forma p̄cessit. **D**ein oē qd̄ perperā
 agit te p̄sente: id tibi turpius. **I**nter ē glorie sc̄itatis tue. vt quos p̄e
 oculis habes. ita ordinati. ita sint iformati: quatinus toti⁹ honestatis
 et ordinis. ipsi speculū ipsi sint forma. **I**nueniant p̄e ceteris oportz ex
 pediti ad officia: ydonei ad sacramenta: ad plebes erudiendas solliciti:
 circūspedi ad semet custodiendos in oī castitate. **Q**uid de populo loqr:
Populus roman⁹ est. **N**ec breuius potui nec expressius tñ apire de tu

is prochianis quod sentio. Quid tam notum seculis quam proteruia et fastus
romanozum? Gens insueta paci: tumultui assueta. Gens immitis et in-
tractabilis usque adhuc: subdi nescia. nisi cum non valet resistere. En
plaga tibi incumbit cura hec: dissimulare non licet. Rides me: forsitan
forte incurabilem persuasus. Noli diffidere: curam exieris non curatio-
nem. Denique audisti. curam illius habe: et non cura vel sana illum. Ve-
rum dixit quidem. non est in medico semper releuetur ut eger. At melius
de tuis propono tibi. Paulus loquitur. plus omnibus laboravi. Non ait plus
omnibus profui. aut plus omnibus fructificavi: verbum insolens. religio-
sissime vitas. Alias aut nouerat homo quem docuit deus. quod unusquisque
secundum suum laborem accipiet: non secundum prouentum. Et ob hoc in laboribus
potius quam in profectibus gloriandum putauit: sicut habes ipsum alibi quoque
dicentem. in laboribus plurimis. Ita queso fac tu quod tuum est: nam deus quod
suum est. satis absque tua sollicitudine et anxietate curabit. Planta. riga.
fer curam: et tuas explicuisti partes. Sane incrementum ubi voluerit
dabit deus: non tu. Ubi forte noluerit: tibi deperit nichil. dicente scrip-
tura. Reddet deus mercedem laborum sanctorum suorum. Securus labor: quem
nullus valet euacuare defectus. Et hec dixerim absque preiudicio diuine po-
tencie et bonitatis. Scio induratum cor populi huius. sed potens est deus
de lapidibus istis suscitare filios abrahe. Quis scit si reuertatur et ignos-
cat? conuertat et sanet eos? Sed non est propositi michi dictare deo
quid facere debeat: tibi utinam possim que oportet et prout oportet
suadere. At locus dubius. et scrupulosa incidit disputatio. Nam ubi a-
dozias dicere quod sentio: video satis quid iminet. Clamabit insuetum:
nam iustum negari non poterit. Ego vero ne insuetum quidem assenserim.
Rempe assuetum fuisse scio: ac per hoc indissuetum potuisse venire. sed
non redire in insuetum. An vero assuetum quis neget. quod constat
non modo aliquando factum: sed aliquandiu factitatum? Quid illud sit dicam: et
non perderit. Cur? Quia non placebit satrapis: plus maiestati quam verita-
ti fauentibus. Fuerunt ante te qui se totos omnibus pascendis exponerent
pastoris opere et nomine gloriantes. nil sibi reputantes indignum nisi quod

saluti oviū obuiare putarēt. **N**on querētes que sua sunt sed impenden-
tes: impendere curā: impendere substantiā: impendere et seiplos. **U**nde
vnus illoꝝ. **E**t ego ait superinpendar pro aiabus vris. **E**t tamq̄ di-
cerent. non venimus ministrari sed ministrare: ponebāt quociens opoz
tuisset sine sumptu euangeliū. **U**nus erat de subditis questus. vna pom-
pa. vnaq; voluntas: si quo modo eos possent parare plebem perfectam
In oimodis eciam in multa tribulatione cordis et corporis: in labore
et erumpna. in fame et siti: in frigore et nuditate. **U**bi nunc queso cō-
suetudo hec? **S**ubh̄t. dissimilis valde. **L**onge in aliud mutata sunt stu-
dia: et vtinam non in peius. **C**ura tamē et anxietas et emulatio et sol-
licitudo: fateoz perseverant. **T**ranslata hec: non iminuta. **T**estimonium
vobis perhibeo qđ nec subē parcitis: non magis q̄ ante. diuersa autē
locatio: dissimilitudinē facit. **M**agna abusio: pauci ad os legis latozis:
ad manus omnes respiciunt. **N**on imerito tamen. omne papale nego-
cium ille agunt. **Q**uem dabis michi de tota maxima vrbe qui te in pa-
pam recipit: precio. seu spe precij non interueniente? **E**t tunc potissi-
mum volunt dñari: cum professi fuerint seruitutē. **F**ideles se spondent:
vt oportunius fidentibus noceant. **E**x hoc non erit consilium tibi a q̄
se arcendos putent: non secretum quo se non ingerant. **S**i stante pro-
fuzibus quoq̄ illoꝝ. mozam vel modicam fecerit ostiarius: ego tunc
pro illo esse nolo. **E**t nūc experire paucis: nouerī ne et ego vel aliq̄tend
mozes gentis. **A**nte oia sapientes sunt vt faciant mala: bonum autem
facere nesciunt. **H**ī inuisi terre. et celo: vtriq; iniecere manus: impij in
deum. temerarij in sancta: sediciosi in iuicem: emuli in vicinos. in huma-
ni in extraneos. **Q**uos neminē amātes: amat nemo. **E**t cū timeri affec-
tant ab oibus: omnes timeant necesse est. **H**ī sunt qui subesse non sus-
tinent: p̄esse non nozūt: superiorib; ifideles: inferiorib; ipostabiles.
Hī iuerecundi ad petendū: ad negandū frontosi. **H**ī iportuni vt ac-
cipiant: inquieti donec accipiant: ingrati vbi acceperint. **D**ocuerūt lin-
guā suam grandia loqui: cū operent̄ exigua. **L**argissimi promissozes: et
pcillimi exhibitozes: **B**landissimi adulozes: et mordacissimi detrac-

tores. **S**implicissimi dissipatores: et malignissimi proditores. **E**xcurrimus
huc: plenius te atque expressius ammonendum putantes horum que cir-
ca te sunt in hac parte. **J**am ad ordinem recurramus. **Q**uale est quod de spoliis
ecclesiarum emuntur. qui dicunt tibi euge euge: Pauperum vita in plateis
diuitum seminat. **A**rgentum micat in luto: accurrit undique: tollit illud
non pauperior sed fortior. aut qui forte citius precucurrit. **A** te tamen
mos iste. vel potius mors ista non cepit: in te utinam desinat. **S**ed reliqua
persequamur. **I**nter hec tu pastor procedis deauratus. tam multa circumdat
varietate: oues quod capiunt. **S**i audere decet. domum magis quam ouium pascua habet
Sed sic factitabat petrus: sic paulus ludebat. **V**ides omnem ecclesiasticum
zelum feruere: sola pro dignitate tuenda. **D**onoz totum datur: scitanti nichil
a papa. **S**i cum requirete paulo submissus agere. ac sociali te habere tem-
taueris: absit inquit non decet: regi non congruit: maiestati non conuenit
quam geras personam attendito. **D**e placito dei ultima mentio est: pro iactura
salutis nulla curatio: nisi quod sublime est hoc salutare dicamus: et quod glo-
riam redolet id iustum. **I**ta omne huic probo ducit inter palatinos: ut faci-
lius qui esse quam qui apparere huic velis inuenias. **T**imor domini simplici-
tas reputatur: ne dicam fatuitas. **V**irum circumspicere et amicum proprie con-
sciencie: calumpniantem hypocritam. **P**orro amatorem quietis. et sibi interdum
vacantem: inutilem dicit. **Q**uid ergo tu? **E**uigilas ne adhuc ad istos qui
circumderunt te laqueis mortis? **Q**ueso sustine paulisper et supposita me-
pimo da veniam. non tam temere quam timide hec loquenti. **E**muloz te e-
mulatione bona: et utinam quam vehementi tam utili. **S**cio ubi habitas:
increduli et subuersores sunt tecum. **L**upi non oues sunt: talium tamen
tu pastor. **V**tilis consideratio qua forte inuenieris. quo si fieri posset con-
uertas eos: ne ipsi subuertant te. **Q**uid diffidimus posse reuerti in oues?
et quibus uerti in lupos potuerunt? **H**ic hic non pro tibi: ut peccat deus. **P**as-
tozem te populo huic certe aut nega aut exhibe. **N**on negabis: ne cuius se-
dem tenes. te neget heredem. **P**etrus hic est. qui nescit processisse aliquando
vel gemis ornatus vel sericis: non te ad auro: non uetus equo albo:
nec stipatus milite: nec circumstrepentibus septus ministris. **A**bsque his

tamen credidit satis posse impleri salutare mādatum: si amas me, pascue
 oues meas. **I**n hijs successisti non petro: sed constantino. **C**onsulo tolerā
 da pro tēpore. non affectanda pro debito. **A**d ea te potius incito quozū
 te scio debitozē. **E**t si purpuratus et si de aurat? icedens: non est tamen
 qđ horreas opam. curā ve pastozalem. pastozis heres. **N**on est quod e-
 rubescas euangeliū. **Q**m̄q̄ si volēs euangelizes: inter apostolos quidē
 eciam gloria est tibi. **E**uangelizare pascue est. opus fac euangeliste. et
 pastozis opus iplesti. **O**racones inquis me mones pascere et scorpioēs
 non oues: ppter hoc inq̄ magis aggredere eos: s; verbo nō ferro. **Q**uid
 tu denuo vsurpare gladiū temptes? quē semel iussus es reponere in va-
 ginā? **Q**uē tamen qui tuū negat: non satis michi videtur attendere ver-
 bum dñi dicentis sic. **C**onuerte gladiū tuū in vaginam. **T**uus ergo et
 ipse forsitan tuo nutu et si nō tua manu euaginandus. **A**lioquin si nul-
 lo modo ad te ptineret et is. dicentibus aplis. ecce gladij duo hic: nō
 respondisset dñs. satis est. sed nimis est. **U**terq; ergo ecclesie et spīrita-
 lis scilicet gladius et materialis: sed is quidē pro ecclesia: ille vero et
 ab ecclesia exerendus. **I**lle sacerdotis. is militis manu: sed sane ad nu-
 tum sacerdotis. et iussum iperatozis. **E**t de hoc alias. **N**ūc vero arripe
 illū qui tibi ad feriendū creditus est: et vulnera ad salutē si non oēs. si
 nō vel multos. certe quos possis. **N**ō sum inq̄s melioz q̄ p̄s mei. **Q**uē
 illoz domus exasperans non dico audiuit? s; non irrisit? **I**deo tu insis-
 te magis si forte audiant et quiescant. **I**nsiste et resistantibus. **D**icēdo
 hec. forte nimius dicar. **N**ū nostra illa vox. instā oportune importune?
Hunc si audes nimiū appellato. pphete p̄cipit. clama ne cesses. **A**d quos
 nisi ad sceleratos et pccōzes? **A**nnūcia iquit p̄lō meo scelera eoz: et do-
 mu iacob pccā eoz. **P**rudenter aduerte. et sceleratos phiberi. et pplm̄
 dñi. **P**uta idē de his: et si scelerati et si iniqui. vide ne audias. qđ vni
 ex his meis non fecisti. nec michi fecisti. **F**ateoz populū istū extitisse vs-
 q; adhuc dura frōte et idomito corde: s; vtrū ne eciam idomabili. nescio
 vnde liquide scire possis. **P**otest fore qđ necdū fuit. **S**i diffidis tu: sed
 apud deū non erit ipossibile oē verbi. **S**i dura frōte sunt: durato et tu

recontra tuam. Nil tam durū: qđ duriori nō cedat. Dñs ad ppham. De
di frontē tuā duriozē frontib⁹ eozū. Unū ē qđ te absoluit: si egisti cum
pplō illo vt possis dicere. pplis me⁹ qđ tibi debui facere et nō feci? Si
sic fecisti nec p̄fecisti: est demū qđ facias et qđ dicas. Exi de v2 chaldeo
rū: et dicito q2 opz me et alijs ciuitatib⁹ euangelizare. Puto nec peni
tebit exili⁹: orbe pzo vrbe commutato. Veniamus ad collaterales et co
adiutores tuos: hñ seduli tibi hñ intimi sunt. Quibz em si boni sunt.
tibi potissimū sunt: si mali eque plus tibi. Ne te dixeris sanū dolentē la
tera: hoc ē ne te dixeris bonū. malis initentem. Aut si bonus sis. boni
tas tua soli⁹. quē fructū afferre potest. Sicut in supiori libro dixisse me
memini. Quid in q̄ emolumentū affert ecclesia dei. tua vnus hominis
iusticia: vbi sententia p̄ualet aliter affectoz. Sed nec tuta tibi boni
tas tua obfessa malis: non magis q̄ sanitas vicino serpente. Non est q̄
te subducas malo in testino. Et e regione bonum domesticum eo ampli
us quo sepius iuuat. Sed siue lenēt siue grauent: cui rectius imputan
dum q̄ tibi: qui tales aut elegisti aut admisisti. Non de omnibus dico:
nā sunt quos non elegisti. sed ipsi te. At ptatem non hñt: nisi quam tu
eis aut tribueris. aut pmiseris. Ad idē ergo reuertimur. Tibi imputa
quitquid patieris ab eo q̄ sine te potest facē nichil. His exceptis: de ce
tero non inconsiderate vt vides eligēdi quicqz seu colligēdi sunt in opus
misterij hui⁹. Tuū est vndercūqz euocare et asciscere tibi exemplo moy
si. senes non iuuenes: sed senes non tam etate q̄ moribus: quos tu nos
ti q2 senes ppli sunt. An nō eligēdi de toto orbe: orbe iudicaturi. Sa
ne huic negotio non se igerat rogās. Consilio nō p̄cece agendū ē. Sūt
q̄ necessario a nobis rogantiū a extorquet ipoztunitas: a necitas me
re. At illud in his que nrā sunt. Vbi aut nō licz qđ volo facē: quis lo
cus roganti. Nisi forte qui me rogat. hoc rogat vt qđ vult velle liceat
michi: et non magis vt velim. Ali⁹ pzo alio: alius forte et p se rogat
Pzo quo rogaris: sit suspēd⁹. Qui ipse rogat pzo se: iā iudicatus est.
Nec interest per se an p alium quis roget. Clericū curiam frequētatem
qui non sit de curia: ad idē nozū ptinere ambientū genus. Adulan

tem et ad placitū cuiusq; loquentē vnū de rogantib; puta: etiā si nichil
 il rogauerit. **S**corpioni non est in facie qđ formides: sed pungit a cau-
 da. **S**i ad taliū blādicias cor tuū vt assolet molliri senseris: meineris
 scriptū: **O**mnis homo primū vinū bonū ponit: cū autē iebriati fuerint
 tunc id qđ deterius est. **D**ari pondere estimarueis eius huilitatē qui tē
 met: et eius qui sperat. **V**iri callidi et dolosi p̄rium esse solet. tunc pre-
 tendere humilitatem: cum aliquid obtinere voluerit. **D**e qualib; dicit
 scriptura. **E**st qui se humiliat nequit: et interiora eius plena sunt do-
 lo. **D**e vobis ipsis sume sentencie hui; euidentis ac familiare exemplum
Qntos quos supplices admisisti. postmodū sustinuitis graues h̄ solētes
 contumaces. rebelles. **Q**uod quidē interi; malū tegunt p̄incipia: pos-
 teriora pdunt. **V**erborulū adolescentē et studentē eloquēcie cū sapiētie
 sit inanis: nō aliud q̄ iusticie hostē reputes. **P**ro hui;modi falsis frīb;
 dicit tibi magister. **M**anus cito nemini iposueris. **E**xcluso itaq; vni-
 uerso hoc pestilenti genere hoīm: cure tibi maxie sit introducere tales
 qđ postmodū itroduxisse nō peniteat. **T**urpe ē tibi sepi; retractāe qđ
 feceris: et iudiciū tuum frequenter piclitari non decz. **D**iligēter p̄inde
 oē qđ faciendum erit. tracta apud te: et cū his qui te diligunt. **T**racta
 ante sc̄m: qz post factū sera retractatio est. **S**apientis consiliū est om̄ia
 fac cū consilio: et post factū non penitebis. **E**t hoc tibi persuade qui ad-
 mittendi sunt. difficile in curia posse probari: et ideo si fieri potest. vi-
 ros probatos oportere delegi non p̄bandos. **R**os in mōsterijs oēs reci-
 pim; spe meliorandi. **A**d curia bonos facili; recipere q̄ facere consue-
 uit. **Q**đ si plures in ea defecisse bonos. q̄ malos profecisse probauim;
 q̄rendi sane quib; nec defect; timeat. nec profectus optet. vtpote iam
 p̄fectis. **I**taq; non volentes neq; currentes assumito: sed cunctātes. s;̄
 rēnuentes. **E**ciā coge illos et cōpelle intrare. **I**n talibus vt opinor re-
 quiescet sp̄s tu;. qui non sint attrite frontis sed verecundi. sed timo-
 rati: p̄ter deū tñ timeant nichil. nichil sperent nisi a deo. **Q**ui aduen-
 tantium non manus attendant: sed necitates. **Q**ui stent viriliter pro
 afflictis: et iudicent in equitate pro mansuetis terre. **Q**ui sint compo-

liti ad mores. probati ad sanctimoniam. parati ad obedientiam. mansue-
ti ad pacientiam. subiecti ad disciplinam. rigidi ad censuram. catholici ad
fidem. fideles ad dispensationem. concordēs ad pacem: conformes ad v-
nitatem. **Qui** sint in iudicio recti. in consilio prouidi. in iubendo dis-
creti. in disponendo industrii. in agendo strenui. in loquendo modesti
in aduersitate securi. in prosperitate deuoti. in zelo sobrii. in misericordia non
remissi. in ocio non ociosi. in hospicio non dissoluti. in conuiuio non effu-
si. in cura rei familiaris non anxii. aliene non cupidi. siue non prodii: ubique
et in omnibus circumspecti. **Qui** legatione pro christo fungi quociens opus er-
rit nec iussi renuant: nec non iussi affectent. **Qui** quod veraciter excusant:
obstinati non recusent. **Qui** missi post auxilium non eant. sed christum sequantur:
qui questum legationem non estimant. nec requirant datum. sed fructum.
Qui regibus iohannem exhibeant: egyptiis moysen: fornicantibus phine-
es: beliam ydolatrie: helizeum auaritie: petrum mentientibus: paulum
blasphemantibus: negotiantibus christum. **Qui** vulgus non spernant
sed doceant: diuites non palpent sed terreant: pauperes non grauent.
sed foueant: minas principum non paueant sed contempnant. **Qui** non
cum turba intrent nec cum ira exeant: qui ecclesias non spolient sed
emendent. **Qui** marsupia non exhauriant: sed corda reficiant. et crimi-
na corrigant. **Fame** prouideant sue: nec inuideant aliene. **Qui** orandi
studium gerant. et usum habeant: ac de omni re orationi plus fident.
quam sue industrie vel labori. **Quorum** ingressus pacificus: molestus ex-
itus sit. **Quorum** sermo edificatio: quorum vita iusticia: quorum
presentia grata: quorum memoria in benedictione. **Qui** se amabiles
prebeant non verbo sed opere: reuerendos exhibeant sed actu non
fastu. **Qui** humiles cum humilibus. et cum innocentibus innocentes. duos
dure redarguant: malignantes coherceant: reddant retributionem superbis
Qui non de dote vidue et patrimonio crucifixi se vel suos ditare fusi-
nent gratis dantes quod gratis acceperunt. **Gratis** facientes iudicium iniuriam pati-
entibus: vindictam in nationibus: increpationes in populis. **Qui** de tuo denique
spiritu instar illoz lxx moysi accepisse cernant: per quem siue absentes. si

ue pntes contendat placere tibi. placere deo. Qui ad te redeant fatigati
 quidem: sed non suffarcinati. Simul et glantes non qd curiosa seu p̄cio
 sa queqz terraz attulerit: sed qd reliquerit pacē regnis. legē barbaris
 quietē monasterijs. eccis ordinem. clericis disciplinā. deo populū accep
 tabilē. sectatoz honozū opm. Dignū reoz ad mediū venire factum dul
 cis memorie martini nr̄i. **R**osti hoc: s; an memineris ignoro. **I**s cardi
 nalis presbiter fundat aliquā legatione in datia: tam pauper remeavit
 vt pene expensis et equis deficientibus vix perueniret florentiam. **I**bi
 ep̄us loci donauit ei equum: quo p̄sas vsqz. ibi eram? tunc. prouect? ē
Post tridie credo secutus ep̄us. erat ei illi causa cū aduersario. et agē
 di aderat dies: cepit requirē suffragia amicoz. Cūqz per singulos sollici
 tarentur: v̄tūm est ad martinum. **F**iduria erat maior in illo: qui non
 posset imemor esse recentis beneficij. **T**um martin? decipisti me inquit
 nesciebam tibi iminere negocium. **T**olle equum tuum: ecce in stabulo ē.
Et hora eadem resignauit illi. **Q**uid dicis mi eugeni? **R**ōne alteri? scē
 res est redisse legatū de terra auri sine auro? trāsisse per terrā argēti et
 argentū nescisse? donū in super qd poterat esse suspectū ilico reiecisse? **S**;
 o michi locū suauē vbi incidit occasio memorādi et noīandi suauissimi
 odoris virū. **E**p̄m loquoz carnotēsem. gaufridū: qui legationē in ptib?
 aq̄tanie p̄p̄ijs sumptib? strennue ad mi strauit. idqz ānos plures. **R**em
 loquoz quāvidi ipse. **E**rā cum eo in terra illa: cū a quodā presbitero p̄
 sentat? illi est piscis quē vulgo vocāt sturgionē. **P**ercūctatus legat? qn̄
 ti venierit? non accipio inq̄t nisi recepis precū: et resignauit solidos
 quīqz inuito et verecūdo. **I**tē cum essem? in quodā opido. dñā illi? opi
 di obtulit illi p̄ deuotione cū manutergio duas vel tres parapsides pul
 chras: ligneas tamen. **Q**uas aliquādiu ituens homo scrupulose conscie.
 laudauit eas: sed non acq̄uit accipe. **Q**n̄ argenteas accepisset? qui lig
 neas refutauit? **N**on fuerūt qui possent dicere legato. ditauimus abra
 hā. **I**pse vero cū samuele libere contionabat? ad oēs. **L**oquimī de me co
 ram dño et corā xp̄o ei? vtrū bouē cuiusq̄ tulerim an asinum? si quem
 piam calumpniatus sum. si oppressi aliquem? si de manu cuiusq̄ munus

accepi: et contempnā illud hodie. vobisq; restituā. **O** si taliū daretur
copia viroz quales pstrinximus nūc. **Q**uid te felicius? quid illo iocū/
dius seculo? **N**onne secunda ab eternitate illoz tibi temporū btitudo
videret? cum te qua quā versum pcedens. stipatū videres tam iclito ag
mine beatorū. **S**i te noui heres: et altū trahens suspiriū. tecum loque
ris? **P**utas fore posse quod dicit? **P**utas hic sum? quousq; hec fiant?
Quis det viuere vt videre cōtingat? **O** si viderem in vita mea ecclesiā
dei. talib; inixam colūpnis. **O** si domini mei sponsam cerneat tante cō
missam fidei: tante creditā puritati. **Q**uid me beatus. quid ne securius
cum eiusmodi circa me vite mee et custodes spectarem simul et testes?
Quib; oīa mea secure secreta cōmitterē? cōmunicarem consilia: quibus
me totū refunderem tāq; alteri m. **Q**ui si vellem aliquaten; deuiare nō
sinerent: frenarēt precipitem. dormitantē suscitaret. **Q**uozū me reuerē
tia et libertas extollentem reprimeret: excedentē corrigeret. **Q**uoz me
constācia et fortitudo nutantē firmaret: erigeret diffidentem. **Q**uoz
me fides et sanctitas ad queq; scā. ad queq; honesta. ad queq; pudica.
ad queq; amabilia et bone fame prouocaret. **E**t tunc reduc oculos mi
eugeni ad eū qui nūc est curie seu eccie statū et studia prelatoz: eozū
presertim q; sunt in circuitu tuo. **S**ed his hacten; ego. **P**alpauī nō fo
di parietē. **T**ibi licet fodere et videre: vtpote pphie filio. **M**ichi pgrēdi
nō est fas. **U**nū dico qd i facie ē. **R**idicule ministri vzi. vestris se con
presbiteris anferre conant. **N**on hoc rō habet: non antiquitas habuit
non consentit auctoritas. **E**t si de sua consuetudine calumpnia struit:
melius profecto illa. q; summ; ordo contempnit. **F**riuolū tamen satis.
vnde maxime optinere id volunt. **N**os sum; inquiunt qui in omni cele
britate dno pape coniunctiores assidim;? **S**edenti ppiores assidemus: p
cedentē posteriores pcedimus. **H**oc totū nō dignitatis priuilegiū. s; se
dulitatis debitū est: dyaconi nomē solempni ipsa admīstratione interp
tas. **D**eniq; presbiteris ordinata cōfessione ambientib; maiestātē: vos
ad pedes sedētis. propiores assidētis: vt habeat patiores. **I**n euangelis
legimus q; facta est contentio inter discipulos: quis eozū videret esse

27

maior. **B**eatus esses: si sic cetera circa te tenerent. **T**edet iam curie exeu-
dum palatio: domi expectant nos. **H**ij non modo circa. sed quodammodo intra
te sunt. **N**on est superuacua consideratio qua intendis disponere domui tue:
providere his qui in sinu tuo et in gremio tuo sunt. **E**go dico et neces-
saria. **P**aulum audi. **S**i quis domui sue p[ro]esse nescit: quo ecclesie dei diligenci-
am habebit? **I**tem si quis suorum maxime domesticorum curam non habet:
fidem negavit. et est infideli deterior. **E**t hec dicens non te moneo sum-
mis occupatum intendere infimis. et quasi minutum fieri: minimis im-
pendere quod maxime debes. **Q**uid te intrices unde te eripuit deus? **H**ec
inquit omnia adicientur vobis. **V**erumptamen et hec oportet facere: et illa
non omittere. **A**t illa per te agens: pro te etiam oportet providere qui pro te
de his provideant. **N**am si unus est e servis per se non sufficit simul et cus-
todie iumentorum et curie mensarum: tu per te quo intendere valeas et
tue domus et domini parietem. de qua scriptum est. o israel quoniam magna est domus do-
mini. **V**acuam proorsus a sollicitudine reorum minorum et vilium oportet esse
animam tam magnis et tam multis intentum rebus. **O**portet liberum: quem
nulla sibi vendicet violenta occupatio. **O**portet ingenium quem nul-
la deorsum trahat indigna affectio. **O**portet rectum: quem nulla seorsum
auertat sinistra intentio. **O**portet cautum: quem nulla subeat fur-
tiva suspitio. **O**portet vigilem: quem nulla ad sese abducatur peregrina
et curiosa cogitatio. **O**portet firmum: quem nulla concutiat repentina
turbatio. **O**portet inuidum: quem nulla fatiget vel continua tribula-
tio. **O**portet amplum: quem nulla coartet rei temporalis amissio. **H**is te non
dubites et bonis privandum. et feriendum malis: si animam dividens. et dei re-
bus et tuis pariter reiculis volueris impertiri. **P**rocurandus quem implicet
qui pro te molat. **P**ro te dico: non tecum. **Q**uedam pro te facies: quedam
per te et alios simul: quedam per alios et absque te. **Q**uis sapiens et in-
telliget hec? **N**on est quod inter ista dormitet consideratio tua. **E**go ve-
ro agenda domus tue sub eo genere quod nouissime posui locanda cen-
suerim. **P**er alium ut dixi illa facies. **A**t is si fidelis non fuerit: fraudabi-
bit. **S**i non fuerit prudens: fraudabitur. **Q**uerendus proinde fidelis et

prudens. quē constituas super familiam tuam. **A**dhuc iutilis est: si ter-
cium & sit. **Q**ueris quid hoc? **A**udozitas. **Q**uid enim prodest ei. velle et
scire queq; disponere prout necesse est. si quod scit et vult non potest?
Danda ergo facultas agendi pro libitu. **S**i in preiudicium ratiois pu-
tas hoc fieri: memento fidelem qui agere nichilominus pro ratione vo-
let. **A**tende prudentem: qui agere nichilominus pro ratione sciet. **S**i fi-
delis sollersq; voluntas tunc pderit: cū ei affatim suppetit vñ tota fa-
cilitate mancipet effectui. cunctis sine cunctatione parentib;. **S**ubden-
di igit oēs: nullū paciatur contradictozem. **N**emo qui dicat: cur fecisti
sic. **P**otatem habeat excludere et admittere quos voluerit: mutare mif-
tros: trāsferre misteria ad quos et qñ voluerit. **I**ta timori sit omnib;:
vt sit et vtilitati. **P**resit omnibus: vt omnibus prosit et et de omnib;
Clamdestinas et susurratas delationes non recipias aduersus eum: ma-
gis detractiones censueris. **E**t hanc velim generalē tibi cōstituas regu-
lam: vt oēm qui palam veretur dicere qđ in aure locutus est. suspectū
habeas. **Q**đ si te iudicante dicendum coram ille rennuerit: delatozem
iudices non accusatozem. **I**taq; vnus omnibus facienda iniungat: et
vni omnes respondeant. **T**u illi habeas fidem: vacans tibi et ecclesie
dei. **S**i quominus aut fidelis inueniatur. aut prudens: fideli potius com-
mittendum. **H**anc e duobus tucius hoc. **Q**m̄q; si ydoneus non repe-
ritur: et si minus fidelem sustinere potius consulo: q̄ te immergere la-
berinto huius. **M**emento saluatozem iudam equonomū habuisse. **Q**uid
episcopo turpius q̄ incumbere suppellectili. et substanciole sue scrutari
omnia: sciscitari de singulis: morderi suspicionibus: moneri ad queq;
perdita vel neglecta. **A**d verecundiā dico quozundam eiusmodi scru-
tantiū cotidie omnē substanciā suā: numerantiū singula: de minutis
et quadzantib; exigentiū rationē. **N**on ita ille egipti;: qui ioseph tra-
ditis omnib; ignorabat quid habet in domo sua. **E**rubescat xpianus:
xpiano sua non credens. **H**omo sine fide. fidem tñ habuit seruo: sup om-
nia bona sua constituens eū. **E**t hic erat alienigena. **M**ira res. **D**atis
superq; epi ad manū habent quib; aīmas credant: et cui suas commit

tant facultatulas non inueniūt. Optimi videlicet estimatores rex: qui
 magnā de mīmis. paruā aut nullam de maximis curam gerant. Sed vt
 liquido datur itelligi: patienti⁹ ferim⁹ xpī iacturā q̄ nostram. Cotidi-
 anas expensas. cotidiano reciprocā⁹ scrutinio: et cōtinua dñici gre-
 gis detrimēta nescim⁹. De precio escarū et numero panū cum mīstris
 cotidiana discussio est: rara admodū cū presbiteris celebraē collatio de
 peccis populoz. **C**adit asina. et ē qui subleuet eā: perit aīa. et nemo qui
 reputet. **R**ec mirū: cum nec nōs quidem assiduos sentiamus defectus.
Rōne ad singulas supputatiōēs istas irascimur: vrimur. anxiamur: **Q**m̄
 tolerabilius rerū q̄ mentiū sustinem⁹ iacturā. **Q**uare inquit non magis
 fraudem patimī: **Q**ueso tu qui alios doces doce teipm̄ si tamē iam non
 docuisti: pluris te habere q̄ tua. **T**ransitoria ista que stare tibi nullo
 pacto queunt: fac vt a te trāseant nō per te. **R**iuus q̄ fluit cauat terrā:
 sic discursus tpaliū consciām rodit. **S**i potest tozrēs in agros excurrē
 sine lesione satorū: et tu te ista sine vulnere mētis posse tractare cōfidi-
 to. **O**imodis consulo studeas a te auertē concursum horū. **M**ulta nesci-
 as: plurima dissimules: nōnulla obliuiscaris. **S**unt tamen q̄ ignorare
 te nolim: mores quozūq; et studia. **N**on oportet vt vicia domus tue vl-
 tim⁹ scias: qd̄ q̄ plurimis nouimus contigisse. **Q**ua ppter vt dixi alius
 alia dispenset: de disciplina tu prouide. **N**ud nemi credas: si insolenti-
 or coram te vel sermo sonuerit. vel habitus apparuerit. **M**anus tua su-
 per eiusmōi: tu vlciscere iniuriā tuā. **I**mpunitas ausum parit: ausus ex-
 cessum. **D**omū epī decet scītudo. decet modestia. decet honestas: horum
 disciplina custos. **S**acerdotis domestici. aut ceteris honestiores: aut
 fabula om̄ibus sunt. **I**n vultu in habitu. in īcessu illoz qui circa te sūt
 nil residere impudicum. nil indecens patiaris. **D**iscant a te coepi tui co-
 matulos pueros. et comptos adolescentes secum non habere. **C**erte in-
 ter mitratos discurrere calamistratos non decet. **E**t memento quod sa-
 piens admonet. **F**ilie tibi sunt: noli faciem tuam hylarem ad eas osten-
 dere. **R**ec austeritatem tamen suadeo tibi. sed grauitatē. **N**lla infirmio-
 res fugat: hec repaimit leuiores. **N**lla si asit odibilem: hec si desit con-

temptibilem reddit. In oibus tamen modus melior. Ego nec seuerius
velim: nec dissolutus. Quid hac mediocritate gratus. vt nec de seue-
ritate sis oneri: nec de familiaritate contemptui. In palatio papam: do-
mi te patrem familias exhibe. Ament te domestici tui: si non. facito vt
timeant. Vtilis semper custodia oris: que tamen affabilitatis gratiam
non excludat. Ergo vbiq; frenanda lingua preceps: maxime aut in co-
uiuio. Ille conuenientior habitus si actu quidem seuerus sis: vultu serenus
verbo serus. Capellani et q; tecum iugiter vobis intersunt officijs: non sint
sine honore. Tuum est tales tibi prouidere q; digni sint. Seruiat eis
ab oibus tamq; tibi. Necessaria de manu tua accipiant. His contenti
sint que tu prouideris illis: tu vide ne egeant. Super hoc que forte ab
aduentibus petere deprehendes: iudica gregeta. id de ostiarijs. id de ceteris
officialibus discernendum. Verum hoc ex habundanti: nam forma ista iam
olim a te exposita recordamur. Quid tuo digni? aplatu? Quid salubri?
ad conscientiam? honesti? ad famam? vtilius ad exemplum? Optimus canon
qui picit auariciam ex calupnia: hoc est non a conscientia tamen. Libet iam et huc
claudere librum: sed in calce aliquid veli vel audita quasi epilogo repe-
tere: vel addere pretermissa. Consideres ante omnia sanctam romanam ecclesiam
cui deo auctore preses. ecclesiarum matrem esse non dominam: te vero non dominum episcoporum
sed vnum ex ipsis. Porro fratrem diligentium deum: et principem timentium eum. De ce-
tero oportere te esse considera forma iusticie scimonie speculum. pietatis
exemplar. assertorem veritatis. fidei defensorem. doctorem gentium. christianorum
ducem. amicam sponsi. sponse panymphum. cleri ordinatorem. pastorem ple-
bium. magistrum insipientium. refugium oppressorum. pauperum aduocatum. mi-
serorum spem. tutorem pupillorum. iudicem viduarum. oculum cecorum. linguam mu-
torum. baculum senum. ultorem scelerum. malorum metum. bonorum gloriam. virgam
potentium. malleum tyrannorum. regum preem. legum moderatorem. canonum dis-
pensatorem. sal terre. orbis lumen. sacerdotem altissimi. vicarium christi. christum
domini: postremo deum pharaonis. **I**ntellige que dico. **D**abit tibi dominus intel-
lectum. **O**bi malicie iuncta est potentia: aliquid tibi super hominem presumendum
Dulcius tuus super facientes mala. **T**imeat spiritum ire tue qui hominem non

29

veres: gladiū nō formidat. Timeat orōem: qui āmonitionē contempnit.
Cui irasceris tui: deū sibi iratum non hoīem putet. Qui te nō audierit
auditur deū et cōtra se paueat. Quōd reliquū est de his que supra te sunt:
incumbit iam disputatio. Quā vno libro deo adiuuāte soluere spero: et
me pariter absoluerē pmissione mea.

Explicit liber q̄rtus b̄ti bernardi de cōsideratione. Incipit quintus.

Ibi superiores et si de cōsideratione inscribantur plurimū
tamen habēt actionis admixtū: dum res aliquas non cō
siderādas tm̄. sed agendas. docēt vel monent. At qui in
manib⁹ modo est. sola in cōsideratione versabitur. Que
enim supra sunt. id quidem instat. actu non indigent sed inspectu. Non
est quod in eis actites. que vno modo sunt semp et in eternum. Porro
aliqua et ab eterno. et hoc velim sollerter aduertat vir sagacissime eu
geni. quia tociēs peregrinat cōsideratio tua. quociēs ab illis reb⁹ ad
istā reflectit inferiora et visibilia. siue itūenda ad noticiā. siue appetē
da ad vsum. siue pro officio disponenda. vel actitāda: si tñ ita versatur
in his. vt per hec illa requirat. haut p̄cul exulat. Sic cōsiderare: appo
piare ē. Sublimior iste presentū ac dignior vsus ē rerū: cū iuxta sapi
enciā pauli inuisibilia dei per ea q̄ facta sunt. intelcā conspiciunt. Da
ne hac scala diues non egēt sed exules: q̄ vidit ipse hui⁹ sentēcie auc
tor: qui cū diceret. inuisibilia p̄ visibilia conspici. signāter posuit a cre
atura mūdi. Et vere q̄d op⁹ scalis tenenti iā solium. Creatura celi illa
est: presto hñs per q̄d poti⁹ ista intueat. Videt verbū. et in verbo facta
per verbū: nec op⁹ habet ex his q̄ facta sunt. factoris noticiā mendicare
Regē ei vt vel ipsa nouerit ad ipsa descendit: q̄ ibi illa videt vbi lon
ge meli⁹ sunt q̄ in seipsis. Unde nec mediū requirit ad ea corpis sensum:
sensus ipsa sibi. seipsa sentiens. Optimū videndi genus. si nullius egue
ris: ad oē q̄d libuerit te content⁹. Alioquin iuuari aliūde. obnoxii fieri
est: min⁹q̄ a perfcō istud. et min⁹ liberū. Quid q̄d et inferiorib⁹ eges.

Rone preposterū hoc et idignū? Plane supioꝝ quedā iūria est: inferi-
ozū opam desiderare. **A** qua iūria nemo hoīm pfecte vindicabitur: nisi
cum quisq; euaserit. ī libertatē glorie filioꝝ dei. **N**empe erunt hī om-
nes docibiles dei: et nulla interueniente creatura. solo beati deo. **R**epa-
triasse erit hoc: exisse de patria corporū in regionē spūum. **I**psa est de-
noster. maxim⁹ spūs. maxima māsiō spūum beatoꝝ: et ne quid hic sibi
vsurpet sensus seu p̄maginatio. veritas est. sapiencia est. virtus est. et
nitās. summū bonū. **Q**ū interī absum⁹ et vbi sum⁹ vallis est et vallis
lacrimarū: in qua sensualitas regnat. et consideratio exulat⁹: in qua li-
bere quidē et potestatiue se exerit sensus corporeus: sed intricat⁹ ca-
ligat ocul⁹ spiritualis. **Q**uid igit mirū si ope idigine aduena idiget? **E**t
felix scdm temp⁹ viator qui ciuiū beneficiū sine quo trāsire nō potest
in obsequiū conuertere potuit: vtens nō fruens. vrgēs non potēs. exac-
toꝝ non suplex. **M**agn⁹ ille qui vsum sensuū veluti quasdā ciuiū opes
expēdere satagit: dispēsando in suā et multozū salutē. **N**ec ille minor q̄
hunc sibi gradū ad illa inuisibilia philosophando constituit: nisi quod
hoc dulci⁹ illud vtilius. hoc felici⁹. illud fortius esse constat. **A**t omniū
maximus qui sp̄reto ipso vsu rerū et sensuū q̄ntū quidē humane fragi-
litati fas est: non ascensoꝝ gradib⁹. sed iopinatis excessib⁹. auolare
interdū contēplando ad illa sublimia cōsuevit. **A**d hoc vltimū gen⁹ il-
los ptinere reoz excessus pauli: excessus non ascēsus. **N**ā raptū potius
fuisse q̄ ascēdisse ip̄e se phibet. **I**nde ē qd̄ dicebat. **D**ive mēte excedim⁹
deo. **P**orro hec tria ita contingūt. cū consideratio et si in loco pegrina-
tionis sue. virtutis studio et adiutorio gr̄e facta supioꝝ. sensualitatē ā
premit ne īsolecat⁹: aut cogit ne euageē: aut fugit ne inquinet. **I**n pri-
mo potentioꝝ: in secundo liberioꝝ: in tercio purioꝝ. **P**uritatē siquidem
et alacritatis p̄iter alis fit ille volat⁹. **D**is ē has cōsideratiois spēs p̄ri-
is distinguī noībus. **D**icam⁹ si placet primam dispensatiuā: sc̄dam esti-
matiuā: terciā speculatiuā. **H**ozū noīm rationes. diffinitioēs declarabūt
Dispensatiua est consideratio: sensibusq; sensibilibus rebus ordinate et
socialiter vtens. ad p̄merendum deum. **E**stimatiua est consideratio.

prudenter ac diligenter queq; scrutās et ponderans ad inuestigandum
 deū. **S**peculatiua est consideratio se in se colligēs. et quantū dīnit? ad
 iuuat rebus huānis eximēs. ad contemplandū deū. **P**uto vigilanē ad-
 uertis aliaz hanc esse fructū: ceteras si non referant ad istā. qđ dicunt
 videri posse. sed nō esse. **E**t prior quidem absq; ituitu hui?. multa serit:
 et nichil metit. **S**equēs vero nisi ad istā se dirigat: vadit. s; nō euadit
Ergo qđ prima optat: scđa odorat: terciā gustat. **A**d quē tamē gustū
 pducunt et cetera. et si ē dūis: nisi qđ prima laboziosi?. scđa qētius pue-
 nit. **D**ixisti inq; satis q̄ ascendat: eciā quo ascendendū dicē debes. **F**alle-
 ris si id speras: ineffabili ē. **T**u me existias loqui qđ ocul? nō vidit: nec
 auris audiuit: et in cor hoīs non ascendit: **R**obis iquit reuelauit deus
 p spm̄ sui. **E**rgo que supra sunt non verbo docent: s; spiritu reuelant
Verū qđ sermo non explicat. consideratio querat: orō exspectat: mereat
 vita: puritas assequat. **H**anc eoz āmonit? que supra sunt. nō te existi-
 mes mitti a me suspicē solē. lunā. stellas: non ipm̄ firmamentū. non aq; s
 que sup celos sunt. **I**sta siquidem oīa et si supra loco: p̄cio ifra sunt et
 dignitate nature. **S**ūt ei corpa. **T**ui portio spūs ē: quo supius quippiā
 frustra queris. qđ non sit spūs. **P**orro spūs est d̄s: sunt et angeli sci. et
 hñ supra te. **S**ed deus natura angeli grā superiores sunt. **V**nū siquidem
 angeli et tui rō optimū est. **D**eus vero non sui aliqd optimū hz: vnū
 optimū tot?. **I**s et qui cū eo spūs sunt bñ trib? modis veluti vñs to-
 tidem: nā sunt consideratione vestigādi. **O**pinione. fide. intellectu. **Q**uoz
 itentellect? rationi innitit: fides auctoritati: opinio sola veri similitudie se-
 tuetur. **H**nt illa duo certā veritatē: sed fides clausam et inuolutā: intel-
 ligentia nudā et manifestā. **C**eterū opio certi nil habēs: verū p veri-
 similia querit potius q̄ apprehendit. **O**ino in his cauenda confusio: ne
 aut incertum opinionis fides figat: aut qđ firmum fixumq; est fidei opi-
 nio reuocet in questionē. **E**t hoc sciendū quia opinio si habet assertio-
 nē temeraria est: fides si habet hesitationē infirma est. **I**tem intellect? si
 si signata fidei tēptet irrupere: reputat effractor. scrutator maiestatis.
Multi suā opinionē. intellectm̄ putauerūt: et errauerūt. **E**t quidem opi-

niō p̄t̄ putari intellectū: intellectus. opinio nō potest. **N**ō h̄ accidit. **P**ro
fecto q̄z h̄ falli potest: ille nō p̄t̄. **A**ut si falli potuit: intellectus non fuit.
s̄z opinio. **V**erū nempe intellectus certā habz nō mō veritatē: s̄z noticiā
veritatis. **P**ossūm̄ singula hec ita diffinire. **F**ides ē volūtaria quedam
et certa p̄libatio necdū p̄pate veritatis. **I**ntellcūs est rei cuiuscūqz in
uisibilis certa et maifesta noticia. **O**pinio ē q̄t̄ p̄ vero habere aliq̄d q̄d
falsū esse nescias. **E**rgo vt dixi fides ambigū non h̄z: ā si habet. fides
non ē s̄z opinio. **Q**uid igiē distat ab intellectu. **R**empe q̄d et si non h̄z ī
certū nō magis q̄ intellectū: habz t̄n in volucrū q̄d nō intellectus. **D**eniqz
q̄d intellexisti non ē de eo q̄d vltra q̄ras: ā si ē non intellexisti. **N**il autē
malū scire: q̄ q̄ fide iam scim̄. **N**il superit ad bt̄itudinē: cū q̄ certa
sunt nobis erūt eque et nuda. **H**is ita expeditis. age iam dirigatur
consideratio in eā q̄ sursum ē iherlm̄ m̄r̄ nr̄a: ac totis tribus memoratis
v̄hs caute et vigilanter vestigem̄ iueiligabilia: q̄ten̄ t̄n licet. vel ma
gis quaten̄ nobis donabit̄. **E**t primo q̄dem ciues sp̄s esse illic poten
tes. gloriosos. bt̄os: distinctos in p̄sonas. dispositos ī dignitates: ab ini
cio st̄ates in ordine suo: p̄fectos in genē suo. corpe ethereos. ī mortelita
te perpetuos. ī passibiles non creatos. sed factos. id ē gr̄a non natura:
mēte puros. affectu benignos. religione pios. castimonia ītegrōs. vna
nimitate ī diuiduos. pace seculos. a deo cōditos: diuinis laudibz et ob
sequiis deditos. **H**ec oīa legendo conpimus. fide tenem̄: q̄m̄ q̄ de corpo
ribz hoz non mō vnde sint. sed an aliquaten̄ sint heret sentēcia ali
quoz. **U**nde si quis int̄ opinabilia magis id ponendū cēsuerit: nō con
tendo. **P**orro intellectu p̄ditos non fide. nō opinione s̄z intellectu capim̄
qz nō p̄nt huiz exptes et dei simul p̄ticipes esse. **S**ūt et noīa quedā no
ta nobis similiē ex auditu: per q̄ eaz bt̄itudinū eciā que non liq̄do p̄
cepit mortaliū audiri. officia merita. gradz. ordines vtcūqz a nobis co
nici et discerni q̄unt. **H**ec ī q̄d ex auditu non ē. iā non ē ex fide: nā fi
des ex auditu. **I**taqz opinādo ista dixerim̄. **A**d q̄d eī celestiu noīa in
notuerūt: si ne opinari q̄dem salua fide aliq̄d licet de rebz quaz nomīa
sunt: **A**ngeli. archangeli. virtutes. p̄tates. p̄ncipatus. d̄natioēs. th̄ro

31

ni. cherubin. et seraphin. **Hec** noīna q̄ significata eoz. **N**ulla ne inter illos spūs qui simpliciē angeli. et eos qui archangeli nūcupanter distātia. **Q**uid sibi ergo vult gradalis distinctio hec. **P**utem⁹ angelos dici nisi tu conuenienti⁹ aliquid considerasti. qui singuli singulis hoīb⁹ dati credūtur: missi in misteriu scdm pauli doctrinā ppter eos q̄ hereditatē capiūt salutis. **D**e quib⁹ saluator angeli eoz sp̄ vident faciem patris. **P**utem⁹ his p̄esse archangelos: qui consch. misterioz diuinorū. non nisi ob p̄cipuas et maximas causas mittūtur. **E** quibus magnus ille archāgel⁹ gabriel missus legitur ad mariā: ob cām vtiq; qua maior esse nō potuit. **P**utem⁹ sup istos virtutes esse: quoz nutu vel ope signa et p̄digia in elemētis siue ex elemētis facta apparēt ad cōmonitionē mortaliū. **I**nde ē fortassis qđ cū in euāgelio legas. erūt signa in sole et stellis: paulopost habes. **N**ā virtutes celozū mouebuntur. **H**ij nimirū spūs per quos signa fiunt. **P**utem⁹ ptātes supiores istis: quarum virtute ptās tenebrarū cōprimuntur. et cohercet malignitas aeris h⁹. ne q̄ntum vult noceat: ne malignari nisi vt p̄sit possit. **P**utem⁹ p̄cipat⁹ his q̄ p̄latos: quozū moderamie et sapiēcia. oīs in terris p̄cipat⁹ constituitur: regitur. limitatur. trāsfertur mutilat. mutatur. **P**utem⁹ dñationes adeo cunctis supereminere p̄fatis ordinib⁹. vt respectu hozum ceteri videātur oēs admīstratorū spūs: et ad istos tāq; ad dños referri regimina p̄cipatūū. tutamina ptātum. operationes virtutū. reuelatioēs archangelozū. curam et p̄ouidentia angelozum. **P**utem⁹ thronos alto ab his eciā euolasse recessu: qui ex eo qđ sedent throni dicuntur: et ex eo sedent. qđ sedet in eis deus. **N**eg; enī sedere in eis qui nō sederēt possz. **Q**ueris quid illā scēciā sessionē. **S**ummā trāquilatē: placidissimā serenitatē: pacem que exupat omnē intellc̄m. **T**alis est qui sedet in thronis dñs sabaoth. iudicās oīa cum trāquilatē: placidissim⁹. serenissim⁹. pacatissimus. **E**t tales sibi constituit thronos simillimos sibi. **P**utem⁹ cherubin ex ipso sapiencie fonte oze altissimi haurientes et refundentes fluentia sciencie vniuersis ciuib⁹ suis. **E**t vide ne is sit quem propheta loquebat. fluminis impetus lērificat ciuitatem dei. **P**utemus se

raphin spūs. totos diuino igne succensos. succēdere vniuersa? vt singu-
li ciues. singule sint lucerne ardentes et lucētes: ardentes caritate. lucē-
tes cognitione. **O** eugeni q̄ bonū ē nos hic esse: q̄ fore meli⁹ si q̄n tñ
toti seq̄mur quo ex pte p̄cessim⁹. **P**recedim⁹ aīo et ne ipso q̄dem toto
sed pte. et parte modica nimis. **A**ffect⁹ iacēt mole corporea p̄grauati:
et luto herentib⁹ desiderijs sola iteri arida et tenuis cōsideratio p̄uolat
Et tñ ex tātillo q̄d iā dat libet exclamare. **D**ñe dilexi decozem domus
tue: et locū habitationis glorie tue. **Q**uid si totā se colligat aīa. et re-
ducis affectib⁹ e cunctis locis quib⁹ captiui tenent timendo q̄d nō oz
amādo q̄d non decz. dolendo vane. gaudendo vani⁹. cū his ineat tota
volūtate et libertate? volatū pulset in ipetu spūs? et ī pinguedie grē
illabat? **R**ōne cū cepit circuire lucidas māñones et sinū illū eciā abza-
he curiosi⁹ p̄scrutari. et sub altari q̄dcūq; ē illud martirū reuisere ani-
mas in prima stola. sedam patientissimē expectātes? multomagis tūc in-
stabit loquēs cū p̄pheta. vnā petij a dño hāc requirā. vt in habitem in
domo dñi oībus dieb⁹ vite mee. vt videā voluntatē dñi et visitem tē-
plū eius? **Q**uid nī ibi videat cor dei? q̄d nī ibi p̄betur q̄ sit volūtas dei
bona bñplacens et p̄fecta? **B**ona in se: placēs in effectib⁹? beneplacens
fruentib⁹: p̄fectā p̄fectis et nichil vltra querentib⁹. **D**atent viscera mi-
sericordie? patēt cogitatioēs pacis. diuicie salutis. miseria bone volū-
tatis. benignitatis archana: que clausa mortalib⁹. eciā ipsis elcis sus-
pecta sūt. **I**d q̄dem salubri⁹ ne desinat timē: dū necdū digne amare ydo-
nei iueniunt. **C**ernere est in his q̄ seraphin appellantur: quō amet qui
vnde amet non hz sed est: et qui nichil hoz que fecerit odit. quos saluā-
dos fecit quomodo foueat. quō p̄uehat. quō amplectetur: quomodo de-
lecta electe iuuetutis. et paleas ignorantiaz eius. ignis ille consumens.
ipsam sibi purgatissimā et suo amore dignissimam reddat. **C**ernere est
in cherubin qui plenitudo sciencie dicitur deum sciarum dominū esse. q̄
solus solam nesciat ignorantia: qui totus sit lux. et tenebre in eo non
sint vllē? totus sit oculus et qui mīme aliqñ fallit. quia mīme claudit:
qui extra se non querat lucem cui admoueat. vt videat. ipse qui videt.

ipse qui vnde videat non habet. **Cernē** est in thronis q̄ non suspectus
 oī innocentie iudex sedeat in his: qui circūuenire nolit: circūueniri non
 possit: quippe sic amās et sic videns. **Nec** vacat sessio: tranquillitatis in
 signe est. **De** vultu tali iudicium meū prodeat opto. cui insit amor: er-
 roz absit: absit et perturbatio. **Cernere** est in dnationibus. quante sit
 dñs maiestatis: cui? nutu iperium constat: et imperio vniuersitas atqz
 et nitas termini sunt. **Cernē** est in p̄ncipatibz p̄ncipiū ex quo oīa:
 et quō a cardine ostiū. sic ab ipso regi vniuersitatē. **Cernē** est in potes-
 tatibz. q̄ potestatiue idē princeps q̄s regit p̄tegit: cōtrarias potesta-
 tes arcens et ppulsans. **Cernere** ē in virtutibz vnā vbiqz equalit̄ p̄sto
 esse virtutē p̄ quā oīa: viuificam efficacē inuisibilem. imobilem qz: oīa
 tñ mouentē vtiliter. tenentē fortiter. **Que** cū in minus v̄sitata effecta
 apud mortales eruperit: miracula siue prodigia vocant. **Cernere** postre-
 mo et mirari est in angelis et archangelis veritatem atqz expientiam
 vocis illi. qm̄ ipse est cura de nobis: qui taliū nos et tantoz nō desinit
 iocūdare v̄sitationibz. instruere reuelationibz. suggestionibz cōmonē
 sedulitate solariari. **Hec** omīa contulit illis spiritibz ipse qui condidit
 illos vnz atqz idē summz spūs: diuidens singulis prout voluit. **Hec** o-
 perat̄ in illis: hec dedit operari et illis. sed aliē. **Arde**t seraphin. s̄ igne
 dei: vel poti? igne deo. **Qd** p̄cipuū ē in eis amāt: s̄ non q̄ntū d̄s. nec
 quomō. **Lucent** cherubin et in sciēcia eminēt: s̄ p̄cipatio veritatis:
 ac p̄ hoc nō vt veritas. nec q̄ntū. **Sedent** throni: sed isidētis b̄nficio
Judicāt et ipsi cū trāquilitate: s̄ non ad mensurā modū ve pacis pacā-
 tis pacis exupat oēm sensum. **Onānt** dnatioēs: sed sub dño dnānt. sed
 seruiūt pariē. **Quid** h̄ ad summū sempiternū singulare dñium? **Presunt**
 p̄ncipat? et regūt: sed regunt et ipsi: ita et regē iā non nozint si regē
 deserint. **Pre**cellit in pt̄atibz fortitudo: sed cui debēt qd fortes sunt.
 et aliē est fortis et pl?: nec tā fortis q̄ ipsa fortitudo ē. **Virtutes** p̄ suo
 m̄sterio et potentatu satagūt excitare cōrda torpentia hoīm inouati-
 one signoz: virt? vero manēs in eis ipsa facit opa faciūt et ille: sed in
 compatione ei? non faciūt. **Deniqz** tm̄ interest: vt quasi singulariter p̄

pheta dicat ad eum. **Tu es deus qui facis mirabilia. Et item de eo. Qui** facit mirabilia magna solus. **Ad** sunt angeli et archangeli: sed ille germanior nobis. qui non modo adest sed inest. **Quod** si dicam posse inesse et angelum: non inficio. **Memini** scriptum. et angelus qui loquebatur in me. **At** quae differentia et in hoc? **Inest** angelus suggerens bona non ingerens. **Inest** hortans ad bonum: non bonum creans. **Deus** sic inest ut afficiat. ut infundat. vel potius ut infundat et particeps: ita ut unum pinguem cum nostro spiritum esse. dicere quis non timuerit. et si non unam personam. unam ve substantiam. **Habes** enim qui adheret deo: unus spiritus est. **Angelus** ergo cum anima: deus in anima. **Ille** ut contubernalis anime inest: deus ut vita. **Itaque** sicut anima videt in oculis. audit in auribus. odorat in naribus. gustat in faucibus. tangit in toto reliquo corpore: sic deus diuersa in diuersis spiritibus operatur: verbi causa. in alijs amorem se exhibens. in alijs agnoscens. in alijs alia facientem: sicut unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem. **Quis** est iste tam cois in vocibus: tam longe in rebus? **Quo** quem nostris loquimur verbis: in sua reconditus maiestate. nostros penitus et aspectus refugit est affectus? **Audi** ipsum quid loquatur hominibus. **Sicut** exaltantur celi a terra: sic exaltate sunt viue mee a visis visis et cogitationibus mee a cogitationibus visis. **Dicimur** amare et deus: dicimur nosse et deus: et multa in hunc modum. **Sed** deus amat ut caritas. nouit ut veritas: sedet ut equitas. donatur ut maiestas: regit ut principium. tuetur ut salus: operatur ut virtus. reuelat ut lux: assistit ut pietas. **Que** omnia faciunt et angeli. facimus et nos. sed longe inferiori modo: non utique bono quod sumus. sed quod participamus. **Nunc** iam transi spiritus istos: si forte cum sponsa dicere possis et tu. **Paululum** cum pertransissem eos: inueni quem diligit anima mea. **Quis** est? **Non** sane occurrit melius quam qui est: hoc ipse de se voluit responderi: hoc docuit dicente moyses ad populum ipso quidem iniungente. **Qui** est misit me ad vos. **Merito** quidem **Nil** competentius eternitati. que deus est. **Si** bonum. si magnum. si beatum. si sapientem. vel quicquid tale de deo dixeris: in hoc verbo instauratur quod est esse. **Rempe** hoc est esse: quod hec omnia esse. **Si** et centum talia addas: non re

cessisti ab esse. Si ea dixeris: nichil addidisti. Si nō dixeris: nichil mi-
 nuisti. Jam si vidisti hoc tā singulare. tā summū esse. nonne in compar-
 atione hui⁹. quicquid hoc non est iudicas poti⁹ non esse q̄ esse? **Q**uid
 item deus? Sine quo nichil est. Tam nichil esse sine ipso: q̄ nec ipse si-
 ne se potest. Ipse sibi ipse oībus est. Ac per hoc quāmodo solus ipse
 est: qui suum ipseus est et omniū esse. **Q**uid est deus. Principium. Et
 hoc. ipse de se respōsum dedit. Multa in reb⁹ dicuntur principia s3 respec-
 tu posteriorū. Alioquin si ad aliqd̄ p̄cedens respicias: ipm̄ poti⁹ p̄inci-
 pium dabis. Quōobrem si queras verū simplexq; p̄incipiū: iuenias op3
 qđ p̄incipiū non habuerit. Ex quo vniuersum cepit: p̄fecto ipm̄ mini-
 me cepit. Nā si cepit: aliunde ceperit necesse est. A se enim cepit nichil
 Nisi forte quis putauerit quod nō erat dare sibi potuisse vt esse inci-
 peret: aut fuisse aliquid ante q̄ esset. Qđ vtrūq; q2 ratio non cōsentit:
 cōstat nichil sibi extitisse p̄incipiū. Qđ vero aliū p̄incipiū habu-
 erit: p̄imū nō fuit. Vex ergo p̄incipiū nequaquā cepit: sed totū ab ipō
 cepit. **Q**uid est de⁹? Cui secula nec accesserūt. nec decesserūt: nec coe-
 terna tñ. **Q**uid est de⁹? Ex quo oīa? p̄ quē oīa: i quo oīa. Ex quo oīa
 creabile nō seminabile. Per quē oīa: ne aliū auctore. atq; aliū opificē
 arbitraris. In quo oīa: nō q̄i in loco. sed q̄i in virtute. Ex quo oīa: tāq̄
 vno p̄incipio auctore oīm. Per quē oīa: ne alterū iducat p̄incipiū ar-
 tifer. In quo oīa: ne terciū inducat loc⁹. Ex quo oīa. nō de quo: q2 nō
 ē materia d̄s. Efficiens cā est: nō materialis. Frustra philosophi materi-
 am querūt: non equit materia de⁹. Non ei officinā q̄sivit. non artificē:
 ipse per se in se oīa fecit. Dñ⁹: De nichilo. Nā si ex aliquo fecit: illud nō
 fecit: ac per hoc nec oīa. Absit vt de sua incorrupta incorruptibilisq;
 substantia tā multa fecerit: et si bona. corruptibilia tamen. Queris si
 in ipso oīa. ipse vbi? Nichil minus inuenio. Quis capiat locus? Queris
 vbi non sit? Ne hoc quidem dixerim. Quis sine deo loc⁹? Incōprehensi-
 bilis deus ē. Sed non parū apprehendisti si hoc tibi de eo comptum est
 qđ nusq̄ sit qui non clauditur loco: et nusq̄m non sit q̄ nō excluditur loco
 Duo aut illo sublimi atq; incomprehensibili modo. sicut omnia in ipso

sic ipse in oibus est. Deniq; sicut ait euangelista. in mundo erat. Alias
vero vbi erat anteq; mundus fieret: ibi est. Non est quod vltro queras
vbi erat: pter ipsum nichil erat. Ergo in seipso erat. **Q**uid est deus?
Quo nichil melius cogitari potest. Si approbas no oz assentiaris esse
aliquid quo deus sit: et qd de? non sit. Hoc eni sine dubio melius. Quo
non melius deo si deus non est. qd dat deo vt sit. At melius illam diui-
nitatem qua dicunt deum esse. no aliud q; deum esse fatemur. No e in deo
nisi ds. **Q**uid inqunt: Regas deum habere diuinitatem? **R**on. **S**ed quod
habet hoc est. **R**egas diuinitatem deum esse? **R**on. **S**ed non alia q; que ip-
se est. **A**ut si tu aliam iuenisti? adiuuet me trinitas deus: aduersus illam
tota me contumacia erigo. **Q**uaternitas orbem determinat no signat
deitatem: deus trinitas est. deus triu singula personaz. **S**ed quartam di-
uinitatem addicere placet: iterim ego hac q; deus non e. psuasi michi no
esse adoranda. **P**uto qd et tu. **R**empe dnm deum tuum adorabis: et illi soli
seruies. **G**loriosa vero diuinitas: q; sibi honorem no audeat arrogare di-
uinum. **A**t melius quartum hoc oino respuimus: q; sine honore recipimus
Multa dicuntur esse in deo et quidem sane catholiceq;: sed multa vnu.
Aliqn si diuersa putem? non qternitatem habemus: sed centenitatem.
Verbi causa. dicim? magnu. bonu. iustu. et innumera talia: sed nisi omnia
vnu in deo et cu deo consideres. habebis multiplicem deum. **M**ichi vero no
deest: qd cogitem melius eiusmodi deo tuo. **Q**ueris quid? **M**ira simplici-
tas. **V**ere iudicio natura simplex: multiplici antefertur. **S**cio quod ad
hec respondere solent. **N**on multa inqunt sed vnam tm diuinitatem. que
oia illa sunt. deo vt sit conferre asserim?. **A**ssertis ergo et si non multi-
plicem duplicem deum? et non ad merum simplex peruenistis: neq; ad id quo
melius cogitari non pot. **T**am non est simplex qd vel vni fuerit obnoxium
forme: q; nec virgo vel vni cognita viro. **S**ecurus loquor: ne is qdem
qui vel duplex e erit me?. **H**abeo ei meliorem. **E**sto qd huc numero et
multiplici anponam: sed plane pre simplici sperno. **M**eus deus ipse catho-
lice est: tam non habet hoc et illud. q; no hec et illa. **E**st qui e: non q est
Purus. simplex. integer. perfectus. constans sibi? nichil de temporibus.

nichil de locis. nichil de reb⁹ trabens in se. nichil ex se deponens in eis:
 non hñs qđ ad numerū diuidat. non q̄ colligat ad vnū. **Vnū** quippe ē
 sed non vnitū. **Non** ptib⁹ constat vt corp⁹: nō affectib⁹ distat vt aīa:
 non formis substat vt oē qđ factū ē. **Sed** neq; forme vt istis visum est
Magna laus videlicet deo vt se ab informitate vendicet: forma vna es
 se contentū. **Hoc** ē dicere. cetera plurib⁹. deū non nisi vni debere qđ est
Quid? Cui⁹ beneficio sunt que sunt. ipse p suo esse alteri bñficio iclina
 bitur. **Laus** ista vt vulgo dicitē blasphemīa valet. **An** non pluris est.
 nullo egere q̄ vno. **Habe** reuerentiā deo: vt qđ pluris est illi tribuas.
Si cor tuū vsq; huc ascendere potuit: deū tuū ifra quō collocabis. **Ipsē**
 sibi forma: ipse sibi essentia est. **In** hoc interim gradu suspicio illum: et
 si aliter potior appareret. illū poti⁹ darem. **Runqđ** verendū ne cogita
 cio trāsuolet illū. **Quā** tuncūq; in altum pficiat: vltra est. **Infra** quod ho
 mo cogitare possit. altissimū querere. ridiculū ē: statuere ipium. **Ultra.**
 non citra querend⁹ ē. **Ascende** adhuc si potes. ad cor alti⁹: et exaltabilē
 de⁹. **Non** ē format⁹ ds: forma ē. **Non** ē affect⁹ ds: affectio ē. **Non** est cō
 positus est: merum simplex ē. **Et** vt liquido noueris quid simplex dicā
 idē qđ vnum. **Tā** simplex deus ē: q̄ vn⁹ est. **Est** aut vn⁹ et quomodo
 aliud nichil. **Si** dici possit. vnissim⁹ ē. **Vn⁹** est sol qđ non sit alter: vna
 luna qđ eque alt⁹ non sit. **Atq;** id qđem ds. s; plus. **Quid** ē plus. **Vnus**
 est etiā sibi. **Et** hoc vis tibi declarari. **Idē** est sp et vno modo. **Nō** sic
 vn⁹ sol: nō sic vna luna. **Clamat** vterq; nō se esse vnū sibi: ille motib⁹
 illa et defectib⁹ suis. **Deus** aut non mō vnus sibi: et in se vn⁹ ē. **Nich**
 il in se nisi se h; **Non** ex tpe alterationē hab;: non in substantia alteri
 tatem. **Hinc** de eo boetius. **Hoc** vere vnum in quo nullus est numerus
 nullū in eo aliud pret id qđ ē. **Neq;** ei subiectū fieri potest: forma ei ē
Compa huic oē qđ vnum dici potest: et vnū nō erit. **Trinitas** ē tñ ds
Quid g. **Destruim⁹** qđ dcīm est de vnitate: quia inducim⁹ trinitatem.
Non. **Sed** statuim⁹ vnitatē. **Dicim⁹** patrē. **Dicim⁹** filiū. **Dicim⁹** spiritū
 scīm: non tñ tres deos. sed vnū. **Quid** sibi vult iste vt sic loqr absq; nu
 mero numer⁹. **Si** tria quō non numer⁹. si vnū: vbi num er⁹. **S; habeo**

in q̄s q̄d numerē: et quid nō numerē. **S**ub̄a vna ē: p̄sone tres sūt. Quid mirū q̄d vel obscurū in h̄: **R**ichil si p̄sone seorsum a substācia cogitent. **N**ūc vero cū tres ille p̄sone vna substācia sint. et vna illa substācia tres ille p̄sone: q̄s numerū neget. **R**ā vere tres sunt. Quis numeret tñ: **R**am vere vnū sunt. **A**ut si tu putes id facile explicatu dicēdo tres dicitō quid numerasti. **N**aturas: **O**na est. **E**ssentias: **O**na est substācias: **O**na est. **D**iuinitates: **O**na est. **N**on hec. sed personas numero inquis. **Q**ue non sunt illa vna natura. illa vna essentia. illa vna substācia. illa vna diuinitas. **C**atholicus es: non hoc dabis. **P**ersonarū proprietates non aliud q̄ personas. ipsasq; non aliud q̄ vnum d̄ū. vnam diuinā substāciā. vnam diuinā naturā. vnam diuinā et summā maiestatem. fides catholica confiteē. **N**umera igitur si potes aut sine substācia personas que ipsa sunt: aut sine personis proprietates que ipse sunt. **A**ut si diuidere quis conet vel p̄sonas a subā. vel proprietates a p̄sois nescio quō trinitatis se p̄fiteri cultozē possit. q̄ in tātā rerū excellerit numerositatē. **D**icam⁹ itaq; tres: s; non ad p̄iudiciū vnitatis. **D**icam⁹ vnū: sed nō ad cōfusiōnē trinitatis. **N**eq; eī noīa vacua sunt: neq; absq; significantia calle voces. **Q**uerit quis quō hoc possit esse? sufficiat ei tenere sic esse: atq; hoc non roī p̄spiciū. nec tñ opinio nī ambiguū. sed fidei p̄sualum. **S**acramentum hoc magnū est: et quidem venerandū. non scrutandum. **Q**uomodo pluralitas in vnitare et hac vnitare? aut ipsa in pluralitate? **S**crutari hoc temeritas est: credere pietas est: nosse vita. et vita eterna est. **U**nde si opere p̄eciū censes o eugenī percurrat nunc consideratio multa vna: quo eminētia hui⁹ singularis vnus fiat euidentior. **E**st vnitatis que collectiua potest dici: cum verbi causa. multi lapides faciunt aceruū vnū. **E**t est vnitatis constitutiua: cū multa mēbra vnū corpus. vel multe partes vnū q̄dcūq; totū constituūt. **E**st et coniugatiua: qua fit vt duo iam non duo sint. sed vna caro. **E**t est natīua: qua anima et caro vnus nascitur homo. **E**st vnitatis potestatiua qua homo virtutis non īstabilis. non dissilis. sed vnus sibi et semper nititur iueniri. **E**st consentanea: cū p̄ caritatē multoz hominū est coa

vnū et aīa vna. **E**st et votiua: cū aīa uotis oībus adherēs deo vnus
 spūs ē. **E**t ē dignatiua vnitas: qua limus noster a dei verbo in vnam as-
 sumptus ē personā. **V**erū hec oīa quīd ad illud summū atq; vt ita di-
 cā vnice vnū? vbi vnitatē consubstantialitas facit? **H**uic vni quoduis
 illozum si assimilēs. erit quo quomodo vnū: si compares. nullo. **I**gitur
 inter oīa q̄ vnū recte dicuntur: arcē tenet vnitas trinitatis qua tres
 persone. vna substācia sunt. **S**ecundo loco illa p̄cellit. qua e conuer-
 so tres subē vna in xp̄o p̄sona sunt. **P**orro hec et quecūq; alia dici vna
 possunt: summe illi⁹ vnitatis imitatione. nō compatione vna appellari
 vera sobriaq; probat consideratio. **N**ec abducimur ab hac vnitatis p̄-
 fessione assertionē triū? cum in hac trinitate non recipiam⁹ multiplici-
 tatem: sicut nec solitudinem in vnitate. **Q**uōbzem cum dico vnum. nō
 me trinitatis turbat numer⁹: qui essenciā non multiplicat. non variat
 non patitur. **R**ursum cum dico tria. non me arguit intuitus vnitatis:
 que illa quecūq; tria seu illos tres. nec iconfusiōē cogit. nec in singu-
 laritatē redigit. **I**dem me sentire confiteor et de illa vnitate: cui secun-
 dum ab ista inter cetera vna honorē dedi. **D**ico in xp̄o. verbum. animā
 et carnē sine confusione essenciarū vnam esse personā: et item absq; p̄-
 iudicio p̄sonalis vnitatis in sua numerositate manere. **N**ec negauerim
 hanc ad illud quoq; genus vnitatis pertinere: qua aīa et caro vnus
 est homo. **D**ecuit quippe familiarius similiusq; cum hominis conueni-
 re constitutione: quod pro homine constitutū est sacramentum. **D**ecuit
 et cum summa que in deo est et de⁹ ē vnitate congruere? vt quomō ibi
 tres persone vna essencia: ita hic conuenientissimā quadā contrarietate
 tres essencie sint vna persona. **V**ides ne pulchre iter vtrāq; vnitatē hāc
 collocari? in eo vtiq; qui constitut⁹ est mediator dei hoīs q; homo xp̄s
 ihesus? **P**ulcherrima inq; conuenientia. vt salutare sacramentum con-
 grua quadam similitudine ambob⁹ respondeat: et saluanti videlicet et
 saluato. **I**ta hec vnitas duarū consistens media vnitatum. alteri succū-
 bere: alteri p̄minere cognoscit? quātum superioze inferior: tm̄ inferi-
 ore superioze. **T**antam deniq; tamq; expressam vnionis vim in se p̄feret

ea persona in qua deus et homo vnus est xps? vt si duo illa de se iuscem
predices no erraueris: deum videlicet hoiem. et hoiem deum. vere catho
liceq; pronucians. Non autē similē vel carnem de anima. vel aiā de
carne nisi absurdissime predicas: et si similiter aiā et caro vnus sit ho
mo. **R**ec mirū si non eque potis anima sit sua illa vitali et si valida in
tentione cōnectere atq; suis affectib; astringē sibi carnē: vt sibi diuini
tas hoiem. illū qui p̄destinatus est fili; dei in virtute. **L**onga cathena;
et fortis ad stringendum diuina p̄destinatio. **A**b eterno est enim. **Q**uid
longi; eternitate? **Q**uid diuinitate potenti;? **I**nde est qđ nec morte in
cidente vllaten; intercidi hec vnitas potuit: et si carne et anima abi
uicē sepatis. **E**t fortassis hoc sensit ille. qui se indignū professus est sol
uere corrigiā calciamenti huius. **S**ed et illa tria sata de euāgelio mix
ta e; fermentata in panē vnū. si qđ ad hec tria dixerit ptinē: nō incō
grue id michi facere videbitur. **Q**m bñ ea mulier fermentauit: vt nec
diuisione quidem facta carnis et et anime. a carne vel aiā verbum di
uideretur. **M**ansit et in separatione. inseparabilis vnitas. **R**ec enim que
ex pte contigit sepatio: potuit vnitati prescribere permanenti in totis
tribus. **S**ive coniūctis siue disiūctis duob; nichilomin; perseuerauit
in tribus vnitas personalis. **E**que vnus xpus. vnaq; persona. verbū.
anima et caro: etiam mortuo homie perdurauit. **I**n vtero virginis vt
sentio ego. cōmixtio hec et fermentatio facta est: et ipsa est mulier que
miscuit et fermentauit. **N**am fermentum non immerito fortasse dixe
rim fidem marie. **P**lane beata que credidit. qm perfecta sunt i ea que
dicta sunt ei a dño. **P**erfecta autē non essent. si quo minus iuxta ver
bum dñi esset fermentatū totum: et perpetuo fermentatū seruans no
bis tam in morte q̄ in vita. pariter vnū atq; integrū mediatorem dei
et hoim cū sua deitate hoiem xpm ihm. **A**duertere est in hoc admirabi
li sacramento. iuxta numerū satorum mire et decentissime distinctionis
gradus. **N**ouum. antiquum. eternum. **N**ouum: animam que de nichilo
tunc creata creditur cum infusa. **A**ntiquum: carnem que a primo vsq;
hoim idest ex adam traducta cognoscit. **E**ternū: verbum qđ ab etno

patre coeternū illi genitū. indubitata veritate asseritur. Et in hīs triplex si diligenter aduertas diuine potencie genus: quod factum sit de nichilo aliqd? de vetusto nouum: eternū beatūq; de dampnato et mortuo. **Q**uid hoc ad nrām salutem? Multū per omnē modū. **P**rimū quidem. qđ peccō redacti in nichili: per hoc quodāmodo iterato creati sumus. vt sumus initiū aliqđ creature eius. **D**einde qđ ex vetusta seruitute in libertatem filiozum dei translati: in nouitate spiritus ambulantes. **P**ostremo qđ de ptāte tenebrarū vocati ad regnum claritatis eterne: in quo iam et confedere nos fecit in xpō. **A**lieni sunt a nobis. qui cristi a nobis carnem alienari conantur: nouam creatam in virgine. et non de virgine sumptam impie asserentes. **D**ulchre sermo propheticus longe ante occurrit huic sentencie p̄mmo blasphemie impiozum. egrediet̄ inquit̄ virga de radice yesse: et flos de radice eius ascendet. **D**ixisse poterat et flos de virga. sed maluit de radice: vt vnde virgam. inde florē duxisse originem demonstraret. **I**nde igitur sumpta caro vnde orta virgo: nec noua in virgine que prodit̄ de radice. **F**orte substomacharis. si adhuc pergimus querere quid est deus? tum quia tociens iam q̄ situm est: tum quia diffidis inuentum iri. **D**ico tibi pater eugeni. solus est deus: qui frustra nūq̄ queri potest. nec cum inueniri non potest. **D**oceat te de hoc experimentū tuū. **A**ut si non: experto credito. non michi sed sancto qui ait. **B**onus es dñe sperantibus in te: anime querenti te. **Q**uid ergo est deus? **Q**uod ad vniuersum spectat finis? qđ ad elcoēm. **S**alus: qđ ad se. ipse nouit. **Q**uid est deus? **D**oluntas oīpotens. beniuolentissima virtus. lumen eternū. incommutabilis ratio. summa beatitudo: creans mentes ad se participandum. viuificans ad sentiendum. efficiens ad appetendum. diligans ad capiendum. iustificans ad promouendū. accēdens ad zelum. secundans ad fructū. dirigens ad equitatem formans ad beniuolentiam. moderans ad sapienciam. roborans ad virtutem. visitans ad consolationem. illuminans ad cognitionem. perpetuans ad imortalitatem. implens ad felicitatem. circūdans ad securitatē. **Q**uid est deus? **N**on minus pena peruersorum. q̄ humilium gloria.

Est enim rōnabilis q̄dam equitatis directio inconuertibilis atq; indeclinabilis. quippe attingens vbiq; cui illisa omnis prauitas conturbetur necesse est. Quid ni in hanc omne tumidum vel distortum in pingat et conquassetur? De vniuerso q̄ obuiū forte offenderit cedere nescia rectitudo. Nam et fortitudo est. Quid iūquis voluntatib; tā contrariū et aduersum. q̄ semper conari. iūpingere semper et frustra? De oppositis voluntatib; solam sue p̄fecto aduersionis referentibus penā. Quid tam penale q̄ semper velle. q̄ numq; erit? et semper nolle quod nūq; non erit? Quid tam dampnatum. q̄ voluntas addicta huic necessitati volendi nolendiq;? vt ad vtrumlibet sicut non nisi peruerse. ita non nisi misere moueatur? Ineternū non obtinebit quod vult: et quod non vult. ineternum nichilomin; sustinet it. Dignum oīno vt qui ad nichil afficitur vniq; q̄ deceat: ad nichil vniq; quod libeat euadat. Quis hoc facit? Rectus dominus deus noster: qui et cū peruerso pueritur. Nūq; recto prauoq; cōueniet: hec enim sibi iūicem aduersantē. et si non inuicem ledant. Lesio alteri; est: absit vt dei. Durum tibi ē inquit contrāstimulū calcitrare: hoc est non stimulo durum. sed calcitranti. Est et turpium pena deus: lux est enim. Et quid tā iūisum obscenis flagiciosiq; mentibus? Profecto omnis qui male agit: odit lucem. Sed dico. Numquid potuerit declinare? Minime oīno. Lucet vbiq;: et si non omnibus. Deuiq; in tenebris lucet: et tenebre eam non comprehendunt. Videt tenebras lux: cui hoc est videre q̄d lucere? sed non vicissim a tenebris ipsa videt: quia tenebre eam non cōprehendunt. Et videntur ergo vt confundant: et non vident ne consolentur. Nec modo a luce et in luce videntur. A quo vel a quibus? Ab omni vidente: vt pro multitudine intuentium sit confusio multa. Ad nullus de tanta numerositate spectātium. molestior oculus suo cuius q; est. Non est aspectus siue in celo siue in terra. quē tenebrosa consciā suffugere magis velit: minus possit. Non latent tenebre vel se ipsas: se vident que aliud nō vident. Opera tenebrarū sequuntur illas: nec ē quo se abscondant ab illis ne in tenebris quidem. Hec est vermis que non moritur: memoria p̄teritorū. Semel

iniectus vel poti⁹ inatus per peccm̄. helit firmit̄: nequaq̄ deiceps auel
 lendus. **N**ec cessat rodere consciam: eam pastus esca utiq; incōsumpti-
 bili perpetuat vitā. **H**ozreo vermē mordacē: et mortē viuacē. **H**ozreo
 incidere in manus mortis uiuentis: et vite morietis. **H**ec scdā mors q̄
 nūq̄ peroccidit: sed semper occidit. **Q**uis det illis semel mori quo non
 moriant̄ in eternū. qui dicūt montib⁹ cadite super nos. et collibus co-
 operite: **Q**uid nisi mortē mortis beneficio aut finire aut euadere volūt
Deniq; inuocabunt mortem ait: et non veniet. **I**ntuere id clarius. **C**ō
 stat immortalē animam esse: nec aliqn̄ absq; sua memoria viuere. ne
 non animam aliquando esse contingat. **I**taq; durante anima: durat et
 memoria. **S**ed qualis: **F**eda flagitijs: horrida facinoribus: vanitate tu-
 mida: contemptu hispida et neglecta: que priora transferūt. et non trā-
 sierunt. **T**ransierunt a manu: sed non mente. **Q**uod factum est: factum
 non esse nō potest. **P**roinde et si facere in tēpore fuit: sed fecisse in sem-
 piternum manet. **N**on transit cum tempore: quot tpa trāsit. **I**neternū
 ergo necesse est cruciet: quod perperā te egisse in eternum memineras
Experiri erit hoc veritatē vocis illi⁹. arguā te et statuā contra faciē tu-
 am. **d**ñs locut⁹ est. cui oē aduersum et sibi aduersari necesse est: ut sit
 sera querela. **O** custos hominū quare posuisti me contrariū tibi: et fac-
 tus sum michimetipī grauis. **O** eugeni ita est: **N**on potest deo esse cō-
 trariū qd̄ et sibi met̄ coherē: sed oīs qui arguet̄ a deo. arguet̄ et a seipso
Non est sane iam tunc quid aut veritatē dissimulet ratio: aut rationis
 intuitum anima declinet abzubta mēbris corporis in sese collecta. **Q**uo
 enī valeat: sopitis conclusisq; in morte sensibus. per quos utiq; curio-
 sus exire et a se ire solebat. in eā que p̄terit mundi hui⁹ figuram. **V**i-
 des turpibus nichil desse ad confusionē: cum producent̄ spectaculum
 fieri deo. angelis. homibus. sibiipsis. **O** q̄ male mali omnes locati sūt:
 utiq; oppositi torrenti huic directe equitatis: et huic lumini propalate
 veritatis expositi. **N**ōne hoc ē perpetuo tūdi: perpetuoq; cōfundi. **D**u-
 plici contritione ait ille contere eos dñe de⁹ noster. **Q**uid est deus:
Longitudo: latitudo: sublimitas et pfundum. **Q**uid inquis: **T**enem⁹

te quaternitatis ꝑ ab hominat⁹ es ꝑfellorem? **N**ime. **A**bhoiat⁹ sum
et abhominor. **D**ifus sum ꝑtulisse pluralia: sed vnum est. **O**nus deus
signatus est ꝑo captu nro: non ꝑo suo statu. **D**iuifus hic est: non ille.
Voces diuerse. femite multe: sed vnu per eas fignificat. vnus querit.
Non diuifiones fubftancie in quaternario ifto exprefse funt: non dime
fiones quales in cozpozibus intuemur? non diftinctio perfonalis qua
lem in trinitate adoramus: non numer⁹ ꝑꝑrietatū qualē perfonis ipfis
inelle fatemur. et fi non aliud a perfonis. **A**lioquin hoc fingulū horū
in deo quod quatuor fimul: hoc quatuor ipfa quod fingulum est. **R**obis
aut quia non poffum⁹ cū deo fimplitate contendere: dum contendim⁹
apprehendere vnu. occurrit velut quadꝑuplicatū. **F**acit hoc fpeculū et
enigma: per qđ folum iterim videre datur. **C**um autē videbimus facie
ad faciem: videbimus ficuti est. **N**ec enī iam tūc fragilis acies mentis
noftre quātumlibet vehementer intendens: aliquatenus refiliet. diffili
et ve in fuam pluralitatem. **C**olliget fe magis adunabit confozmabitqꝫ
vnitati illius, vel potius vnitati illi: vt vna vni facies refpondeat
faciei. **R**empe fimiles ei erimus: quia videbimus eum ficuti est. **B**eata
vifio: ad quam merito fufpirabat qui ait. **E**xquifuit te facies mea: fa
ciem tuam domine requiram. **E**t quia adhuc in querendo res est: in
terim ascendimus quadꝑigam iftam vtpote infirmi et imbecilles indi
gentes tali vehiculo: fi forte vel fic apprehendamus in quo apprehenfi
fumus. id est huius ipfius vehiculi rationem. **N**am hoc monitum habe
mus ab ipfo auriga. et ꝑꝑmo currus huius exhibitore: vt ftudeam⁹ cō
prehendere cum omnibus fanctis. que fit longitudo. latitudo. fublimi
tas. et ꝑfundum. **C**omprehendere dicit nō cognofcē: vt non curiofita
te contēti fciēcie. tota cura fructui inhiem⁹. **N**on in cognitione ē fruc
tus: fed incōꝑꝑrehenfione. **A**lioqꝫ fcienti bonū et non facienti ꝑccm̄ est
ei: et ipfe paulus alio in loco. fic currite inqꝫ vt comprehendatis. **Q**uid
fit comprehendere. inferius declarabo. **Q**uid igitur est deus? **L**on
gitudō inqꝫ. **Q**uid ipfa? **E**ternitas. **H**ec tam longa vt non habeat
terminū: non magis loci qꝫ tēꝑoris. **E**st et latitudo. **E**t ipfa quid? **C**a

ritas. Quib⁹ et ista terminis angustetur in deo qui nichil obit eorum
 que fecit: Deniqz solem suum oriri facit super bonos et malos: et pluit
 super iustos et iniustos. Ergo et inimicos includit sinus ille. Re hoc
 quoqz contentus: euadit in infinitum. Omnem non modo affectionem
 sed et cognitionem excedit: adiciente apostolo et dicente. Scire etiam
 supereminentem sciencie caritatem xpi. Quid plus dicam: Eterna est.
 Nisi qd hoc plus forsitan est: quia eternitas est. Vides tantam esse la-
 titudinem: quantā et longitudinē: Utinam sic videas non tantā esse sz
 ipsam: id esse vnā qd alteram: non minus vnā q̄ duas: nec plus duas
 q̄ vnā. Deus eternitas. deus caritas est: longitudo sine protensione
 latitudo sine distinctioē. In vtroqz pariter locales quidem excedit tpa
 lesqz angustias: sed libertate nature. non enormitate substancie. Tali
 modo imensus est qui oīa fecit in mēsurā: et q̄uis imensus. hic tamen
 modus et ipsius immensitatis. Quid item deus: Sublimitas et pro-
 fundum. In altero supra oīa: in altero infra omīa. Liqueat in deitate nul-
 q̄ claudicare equalitatem: stare eam vndiqz firmiter. constare immobi-
 liter sibi. Sublime potenciam: profundum sapienciam eius considera.
 Ex equo et ista respondent sibi: dum et sublimitas iattingibilis. et p-
 funditas eque inscrutabilis cognoscatur: paulo admirante et exclamā-
 te. O altitudo diuiciarum sapiencie et sciencie dei: q̄ inscrutabilia sūt
 iudicia eius. et inuestigabiles vie illius. Libet et nos exclamare cū pau-
 lo: horum vtrumqz intuentes in deo et cum deo simplicissimam vnitatē
 O sapiencia potens: attingens vbiqz fortiter. O potencia sapiens: dis-
 ponens omnia suauiter. Res vna: effectus multiplex: operationes diuer-
 se. Et illa vna res est longitudo propter eternitatem: latitudo propē
 caritatem: sublimitas propter maiestatem: profunditas propter sapiē-
 ciam. Nouimus hec nū: ideo et arbitramur nos comprehendisse: Nō ea
 disputatio comprehendit. sed sanctitas: si quomō tñ cōprehendī potest
 qd incōprehensibile est. At nisi possz nō dixisset ap̄lus: vt comprehen-
 dam⁹ cum oībus scīs. Sancti igitur comprehendunt. Queris quomō:
 Si sanctus es. cōprehendisti et nosti: si non. esto. et tui expimento sci-

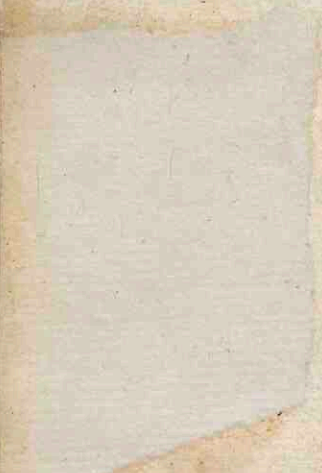
es. **S**anctum facit affectio sancta: et ipsa gemina. timor dñi sanctus. et
scūs amor. **H**is perfecte affecta aīa: veluti quibusdā barbaris suis com-
prehendit. ampleditur. stringit. tenet et ait. **T**enui eum: nec dimittam
Et timor quidem sublimi et profundo: amor. lato longoque respōdet. **Q**uid
tam timendum. q̄ potestas. cui non potest resistere? q̄ sapiēcia cui ab-
scondi non potes? **P**oterat minus timeri deus: alterutro carens. **N**unc
autē perfecte oportet timeas illū cui nec oculus dēst omnia videns: nec
manus potens omnia. **Q**uid item tam amabile q̄ amor ipse quo amas
et quo amaris? **A**mabiliozem tamen iuncta eternitas facit: que dum nō
excidit. foras mittit suspicionem. **A**ma igit̄ perseveranter et longan-
mīter: et habes longitudinem. **D**ilata amorem tuum vsq̄ ad inimicos:
et latitudinem teneas. **E**sso etiā in oī sollicitudine timoratus: et sublime
profundūq̄ apprehendisti. **A**ut si maius q̄ tuor equae tuis dñis quatuor
respondere: facis hoc si stupes. si paues. si ferues. si sustines. **S**rupenda
plane sublimitas maiestatis: pauēda abyssus iudiciorum. **F**eruoze ex-
igit caritas: eternitas perseverantiā sustinendi. **Q**uis stupet? nisi qui
contemplatur gloriā dei? **Q**uis pauet? nisi qui scrutatur profunda sapi-
encie? **Q**uis ferues? nisi qui meditatatur caritatem dei? **Q**uis sustinet et p-
seuerat in amore? nisi qui emulatur eternitatem caritatis? **R**empe eter-
nitatis quandam ymaginem perseverantia p̄fert. **D**eniq̄ sola est cui
eternitas redditur: vel potius que eternitati hominem reddit. dicen-
te dño. qui perseverauerit vsq̄ in finem hic saluus erit. **E**t nunc ad-
uerte in quatuor istis contemplationis species quatuor. **P**rima et max-
ima contemplatio est admiratio maiestatis. **H**ec requirit cor purgatum
vt a vicijs liberum atq̄ exoneratum peccatis. facile ad superna leuet:
interdum quoq̄ vel per aliquas morulas stupore et extasi suspensum
teneat ammirantem. **S**ecunda autem necessaria est huic. est enim intus-
ens iudicia dei. **Q**uo sane pauido aspectu. dum vehementius concutit
intuentem. fugat vicia. fundat virtutes: inicit ad sapiēciam: humi-
litem seruat. **V**irtutum siquidem bonum quoddam ac stabile fun-
damentum. humilitas. **R**empe sinutet illa: virtutum aggregatio.

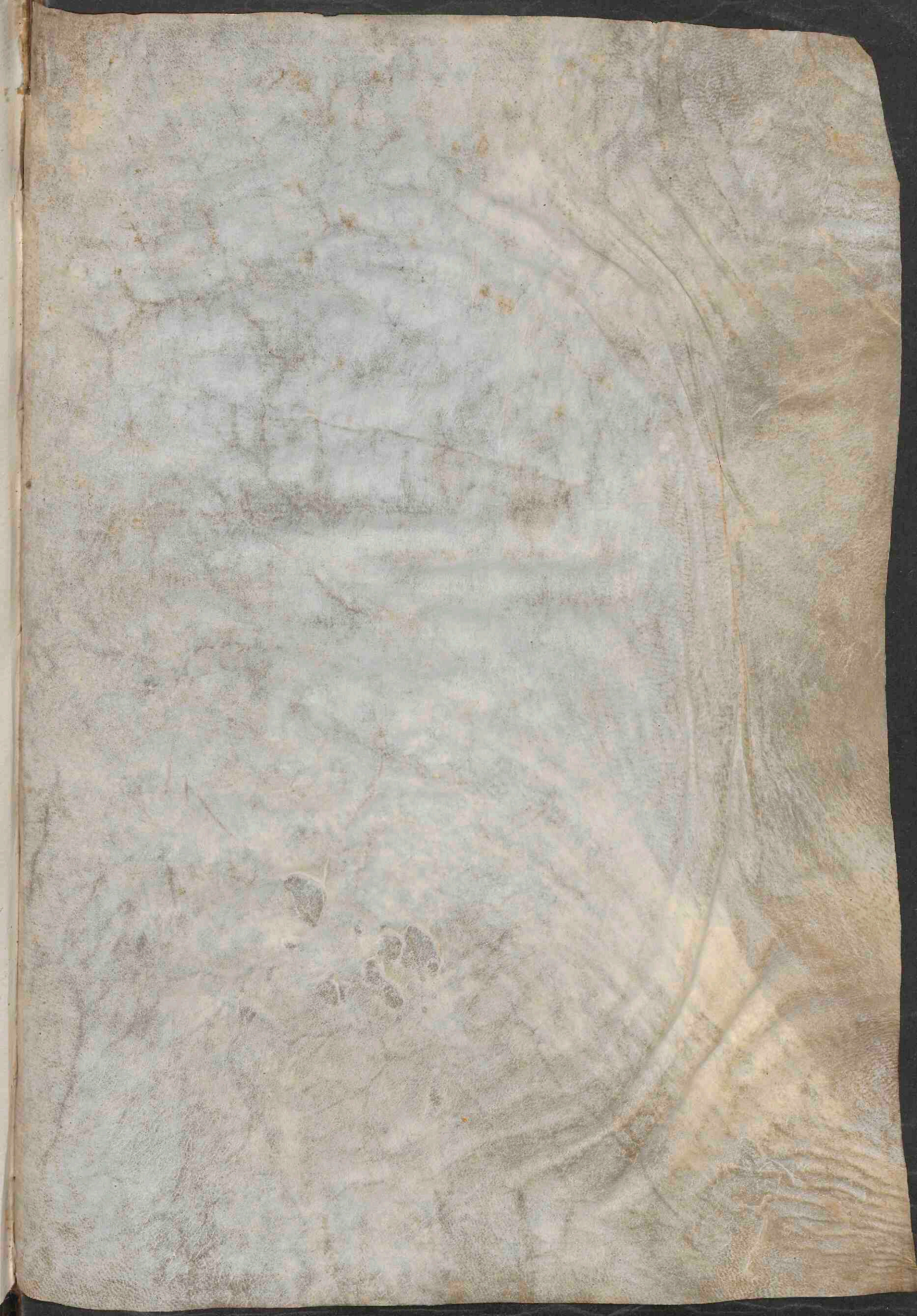
non nisi ruina est. Tercia contēplatio occupat vel potius ociaē circa
 memoriā beneficiorum: et ne dimittat ingrātū sollicitat memorantē ad a
 more beneficiorum. De talib⁹ dicit ppheta. loquens ad dñm. **M**emoriā
 habūdancie suauitatis tue eructabunt. Quarta que retro sunt obliuif
 cens: in sola requiescit expectatione pmissorū. Que cum sit meditatio
 eternitatis. siquidem que pmittunt eterna sunt. longanimitatē alit: et
 perseverantie dat vigorem. Puto iam facile est qtuor nrā hec. quatuor
 illis apostoli signare: dū longitudinē cōprehendit meditatio pmissio
 rum. Latitudinē recordatio beneficiorum. Sublimitatē contēplatio maief
 tatis: profundū inspectio iudiciorū. Querend⁹ adhuc fuerat qui nec sa
 tis adhuc inuent⁹ est: nec queri nimis potest. Adozando forte q̄ dispu
 tando digni⁹ queritur: et inuent⁹ facilius. **P**roinde hic sit finis libri:
 sed non finis querendi.

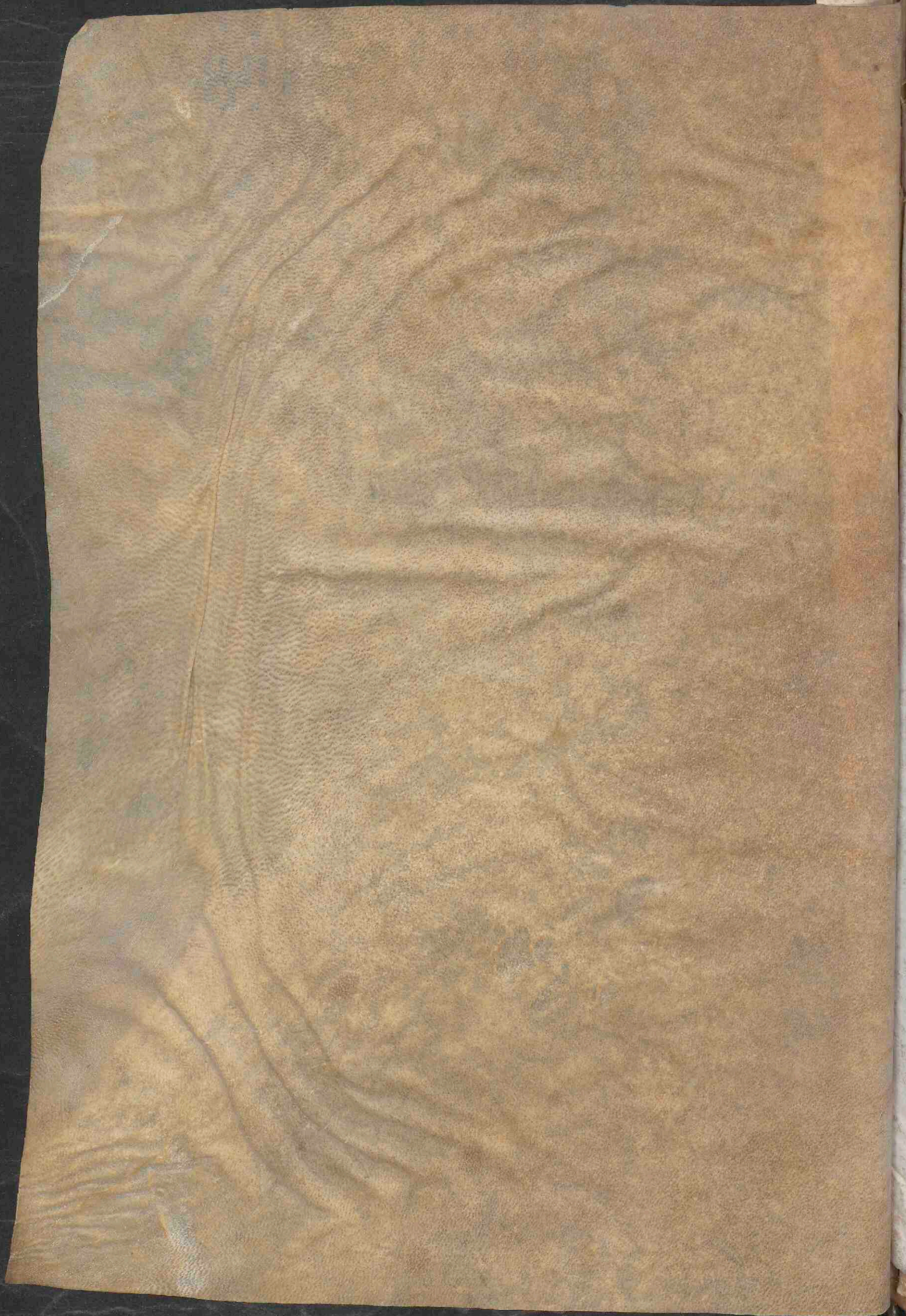
Explicit liber quint⁹ beati bernardi
 De consideratione ad eugenium papam.

1825215

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

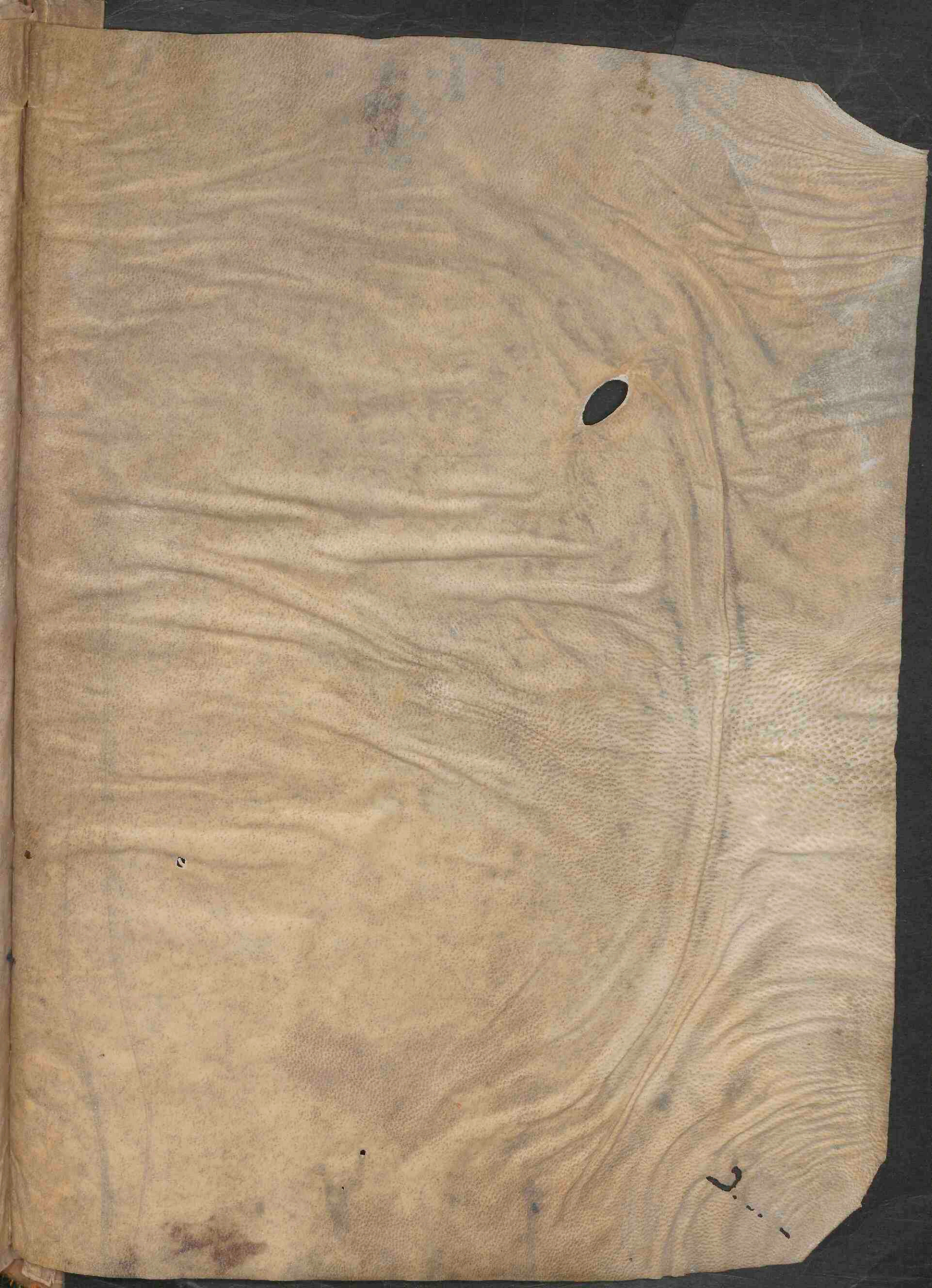

2700
2701
270A.

et 1700

~~2700~~ X
27 X

